

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2022-2023

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici	Prof. univ. dr. Ioan Scurtu Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu Dr. ist. Tatu Alexiu Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu Conf. univ. dr. Aurel V. David
-------------------------	---

Colegiul de redacție	
Redactor șef:	Col. (r) Hagop Hairabetian
Secretar de redacție:	Gl. bg. (r) Maria Ilie
Membri:	Col. (r) Sorin Aparaschivei Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu Gl. mr. (r) Marin Ioniță Gl. bg. (r) Nechifor Ignat Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu Col. (r) dr. Tiberiu Tănase Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

În prag de An Nou, din nou	5
----------------------------------	---

De Ziua Națională

• 1 decembrie 1918: despre demnitate, diplomatie și ideal național (pagini de gazetă)	7
Col. (r) Radu Voroneanu	
• Făuritorii Marii Uniri	17
Prof. dr. Alexiu Tatu, Șeful Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale	
• Raportul sublocotenentului Jovin – o altă față a istoriei	40
Col. (r) dr. Cornel Carp, Pitești	
• Un mare român pe nedrept marginalizat: generalul Ioan Boeriu	52
Col. (r) dr. ist. Alexandru Bucur, Sibiu	

File de istorie

• O confuzie și consecințele sale	67
Col. (r) Tudor Păcuraru	
• Activitatea serviciilor germane de informații în România (1938-1944)	74
Col. (r) lect. univ. dr. Tiberiu Tănase	
• Sabotaje comuniste și măsuri de combatere în spațiul românesc (iulie-august 1944)	82
Dr. ist. Alin Spânu	

Memorie profesională

• Apărarea ordinii constituționale – obiectiv constant al serviciilor române de informații. 10. Anarhismul	89
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu	
• Colonelul „R” și Safta ghicitoare (despre <i>intelligence</i> , altfel...)	107
Col. (r) Hagop Hairabetian	

• Liviu Stana: De la „Secu” la SRI și mai apoi la FNI	110
<i>Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu</i>	
<u>Colțul optimistului</u>	
• Cu optimism, despre o Europă unită	113
<i>Col. (r) Hagop Hairabetian</i>	
<u>În sprijinul culturii de securitate</u>	
• Rolul competențelor sociale în <i>intelligence</i>	115
<i>Lt. col. (r) conf.univ.dr. Ella Magdalena Ciupercă</i>	
• Problematici securitare actuale în Orientul Mijlociu	123
<i>Col. (r) dr. ing. Cătălin Peptan</i>	
• Note de lectură, prezențe în mass-media	129
<u>Pagini literare</u>	
○ George Ene, Petru Popița, Alexandru Ene, Ioan Hârbu, Ioan Grigoraș, Corin Bianu, Costică Dogaru, Ioan Florian	133
<u>Din viața și activitatea ACMRR-SRI</u>	
○ Cronologie: august – noiembrie 2022	139
○ Întru cinstirea eroilor	
○ Prezenți în viața și cultura cetății	
○ Galați: omagiu iei românești	

ÎN PRAG DE AN NOU, DIN NOU

La începutul celui de-al paisprezecelea an al „*Vitraliilor*”, moment de bilanț și de planuri de viitor, suntem – cu un an mai vechi, dar la fel de tineri –, aproape de cititorii pe care ni-i dorim aproape.

Anul care se încheie a fost, și acesta, bogat în activități care au antrenat întreaga Asociație, dar și în evenimente și evoluții nu întotdeauna îmbucurătoare. Ele au scos însă în evidență, dacă mai era nevoie, spiritul de solidaritate și camaraderie care se dovedește a fi, alături de experiența de viață și profesională, componenta principală a forței rezerviștilor. Ne gândim, îndeosebi, la modul în care, într-o deplină unitate de acțiune, organizațiile partenere din sistemul apărării, ordinii publice și securității naționale și-au formulat punctele de vedere și propunerile în scopul rezolvării problemelor identificate în domeniul legislației pensiilor militare.

Cu o „vârstă” de peste 50 de ediții, „*Vitraliile*” marchează, ca în fiecare an, Ziua Națională, prin articole și studii ce pun în evidență documente inedite, fragmente din publicații și, nu în ultimul rând, materiale informative ale începutului de secol XX. Aniversăm Ziua Națională și prin ilustrarea acestui număr cu un „*Omagiu iei românești*” însoțit de câteva dintre frumoasele ii realizate de colega noastră Andriana Ioan din Galați.

Acestora li se adaugă „filele de istorie”, cuprinzând aspecte mai puțin cunoscute ale epocii celui de-al doilea război mondial, dar și din „culisele” ce au precedat controversatul Decembrie 1989.

„Memoria profesională” cuprinde interesante dezvăluiri despre unele evenimente din perioada post-decembristă, cercetate din perspectiva apartenenței lor la categoria fenomenelor anarhismului, precum și o interpretare, doar aparent umoristică, a semnificației conceptului de *intelligence*. Prezentarea unei recente lucrări memorialistice a unuia dintre colegii noștri se dorește a fi nu numai un îndemn la lectură, ci și un exemplu de urmat pentru aceia (deloc puțini) care au încă în memorie interesante cazuri și întâmplări ale vieții și activității profesionale.

Și în acest număr sunt abordate probleme actuale ale securității naționale și internaționale, prin analize teoretice, dar și prin prezentarea unor

tendințe actuale ale evoluțiilor securitare din zona Orientului Mijlociu. Nu lipsesc „notele de lectură”, precum și unele dintre evenimentele și activitățile de promovare a culturii de securitate realizate de colegii noștri.

În plan redacțional, începem acest al paisprezecelea an cu completarea Consiliului Științific al revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*”, căruia i s-a alăturat cunoscutul istoric sibian dr. Alexiu Tatu, șeful Direcției Județene a Arhivelor Naționale. Cunoscută personalitate a intelectualității sibiene, dr. Alexiu Tatu are o vastă arie de preocupări științifice, îndeosebi referitoare la istoria fenomenului enciclopedic românesc și european, viața și opera intelectualității românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Este autor a numeroase lucrări de specialitate, ediții de documente care valorifică informații din arhivele sibiene și nu numai, inclusiv al unui interesant studiu cuprinzând argumente care au legitimat și legitimează, în plan intern și internațional, ființa Statului Național Român, așa cum au fost ele statuate în urmă cu peste 100 de ani, apărut în numărul 37 al revistei. Îi urăm bun venit și îi mulțumim că ni s-a alăturat, în convingerea și speranța unei lungi și fructuoase colaborări.

Încheiem reflecțiile noastre editoriale pentru a face loc tuturor gândurilor bune, cărora le adăugăm, pentru toți cititorii noștri, urările noastre de sănătate, belșug și bucurii în noul an!

La mulți ani, România!

La mulți ani, români!

DE ZIUA NAȚIONALĂ

1 DECEMBRIE 1918: DESPRE DEMNITATE, DIPLOMAȚIE ȘI IDEAL NAȚIONAL

PAGINI DE GAZETĂ

Obişnuim să privim 1 Decembrie 1918 ca fiind finalul victorios al unui parcurs istoric și național, punctat decisiv prin voința Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia.

Analizând însă faptele istorice vom constata că, în realitate, anul definitoriu al Marii Uniri a fost 1919 și a însemnat un imens efort diplomatic și militar în care România, prin oamenii săi politici – cu adevărat motivați de sentimentul responsabilității patriotice – a reușit să obțină din partea Puterilor vremii decizii care au validat exprimările de voință ale românilor din teritoriile eliberate.

Articolele din presa vremii reflectă cu claritate faptul că acest proces a fost extrem de dificil și a implicat momente de mare demnitate națională, care au tensionat extrem de mult relațiile Regatului României cu Marile Puteri.

Paginile gazetelor evidențiază atmosfera încărcată politic în care își începea lucrările Conferința de la Paris, „Congresul Păcii Generale”, cum apare într-un titlu din ziarul *Mișcarea* din 17 ianuarie 1919: „De cinci zile, diplomații Europei și Americii discută la Paris chestiunea păcii generale.” (*Mișcarea*, 17 ianuarie 1919).

Realitatea este că liderii Conferinței, premierul Franței, Georges Clemenceau, cel britanic, Lloyd George, cel italian, Vittorio Orlando și președintele S.U.A., Woodrow Wilson nu aveau un plan despre cum va arăta Europa. Problemele ce stăteau în fața Conferinței și care trebuiau reglementate prin tratate erau numeroase și complicate: răspunderile și pedepsele pentru cei vinovați de război, despăgubirile, noul regim internațional pentru căile de comunicații terestre, fluviale, maritime și feroviare, problemele teritoriale și delimitarea granițelor, drepturile minorităților, refacerea economiei și multe altele.

Adevărul, 24 iunie, 1919

Așteptările întregii lumi erau mari și diverse și ascundeau în fapt multe controverse. Toate statele europene, și nu numai, fie că au participat sau nu în mod direct la conflictul militar aveau speranțe și revendicări. Exprima cu claritate acest orizont de speranțe articolul intitulat *„România la Congresul Păcii”*, semnat de C. G. Costa-Foru în ediția din 10 ianuarie 1919 a ziarului Adevărul: *„La acest Congres al Păcii, toate neamurile, nu numai toate statele vor fi reprezentate. Mai mult încă, toți nedreptățiții – reprezentați sau nereprezentați – vor beneficia de solitudinea marilor împărțitori de dreptate și așezători ai viitoarei stări de pace în lume... Președintele Republicii Statelor Unite, marele Wilson și Președintele Republicii Franceze, omul superior ce este Poincaré, Lloyd George, o glorie a Angliei, precum și genialul om de stat ce este Clemenceau se vor pune în toate de acord și din ce ei vor hotărî, desigur că popoarele se vor folosi și bucura; căci pacea, dreptatea și libertatea externă și internă le vor fi pe deplin asigurate”*. Optimismul acestui articol exprimă starea de spirit a momentului. Poate că astăzi pare exagerat entuziasmul acelor zile, precum și laudele aduse celor patru personalități, dar desigur nimeni nu putea anticipa atunci că acea pace eternă, la care se spera, avea să dureze doar 19 de ani.

„E vădit că până și cele mai bogate state din toată lumea (scria Universul din 2(15) martie 1919) și-au răsturnat economia și și-au secătuit finanțele în războiul purtat pentru lumea întreagă – dar nu și de toată lumea; necesitățile fatale ale luptei au slăbit doară și organismul economic-financiar al neutrilor, care au suferit scăderi incalculabile fără să fi intrat în foc (cum e cazul Suediei, Norvegiei și Olandei) darămite pe al luptătorilor”.

La rândul său, și Regatul României avea cerințe și așteptări importante dar care se confruntau atât cu interesele Marilor Puteri, cât și cu revendicările vecinilor ruși, unguri, sârbi și bulgari.

„În noianul marilor probleme pe care le dezbate Congresul general de pace s-a pus de către primul ministru al țării noastre problema integrală a intereselor românești pentru care am luat parte la marea conflagrație europeană. În câteva rânduri, dl. I.I.C. Brătianu a expus întreaga chestiune a României care se rezumă în consacrată expresie – revendicări naționale, bazate pe drepturi legitime... Aceste drepturi le revendică România prin glasul autorizat al primului ministru.. Acest glas se ridică nu numai în numele românilor din vechiul Regat, dar în numele tuturor românilor dintre Nistru și Tisa, în numele românilor basarabeni, bucovineni și transilvăneni care pe baza principiului de libertate proclamat de Puterile Înțelegerii, au hotărât să facă parte din statul român întregit.” (Mișcarea, 27 ian 1919)

Dreptul istoric, sacrificiul ostașilor români, distrugerile suferite de Regatul României în timpul Marelui Război, angajamentele politice asumate de puterile occidentale prin Tratatul semnat de România în 1916, momentele de exprimare a voinței poporului român de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia nu au cântărit în fața Marilor Puteri atât cât și-au dorit Ion I.C. Brătianu și Nicolae Mișu.¹

I. Brătianu și Nicolae Mișu

Față de aceste situații, poziția delegației române a fost fermă pe tot parcursul discuțiilor din comisii, premierul Brătianu părăsind chiar la un moment dat lucrările Congresului, ceea ce a generat o criză politică a lucrărilor.

Toate eforturile și confruntările delegației române cu mai marii Congresului și statele vecine care aveau revendicări asupra teritoriilor locuite de rămanii erau transmise și prezentate transparent în presa românească, astfel încât opinia publică din țară avea posibilitatea de a se coaliza și reacționa prin adunări publice, memorii adresate guvernelor occidentale, declarații ale structurilor politice care reprezentau interesele românilor din Transilvania, Banat, Dobrogea, Basarabia, Transnistria etc.

România a acuzat public și vehement nerespectarea de către puterile aliante a angajamentelor din tratatul secret semnat în 1916, pe care guvernul român l-a făcut public în 1919.

Chiar și presa franceză trata favorabil problema intereselor României și găsea justificată atitudinea premierului Ion I. C. Brătianu. Articolele din presa pariziană erau preluate în mod constant de ziarele românești.

Astfel, *Universul* din 10 iulie 1919 dedica un spațiu generos pentru a cita din publicațiile de la Paris, din care spicuim câteva articole:

Le Temps din 4 iulie nota următoarele: „În anturajul președintelui de consiliu român, care a plecat din Paris ieri seară, ni se dau următoarele lămuriri asupra evenimentelor care, survenind în timpul șederii domniei sale la Paris, i-au făcut inevitabile plecarea și demisia d-sale. Contrar angajamentelor ce s-au luat față de România, acest stat a obținut la Conferință un număr de

¹ Sursa foto: AMAE, <https://mvu.ro/delegatia-romaniei-la-conferinta-de-pace-de-la-paris/>

locuri inferior celorlalte puteri (2 delegați în loc de 5 cum au avut marile puteri și în loc de 3 cum au avut Belgia și Serbia). Noile hotare ale României, așa cum au fost fixate în tratatul din 1916, au fost contestate ca și cum n-ar fi existat tratatul. Multe chestiuni care interesau mult România au fost discutate și tranșate fără ca delegații români să participe.” Interesant este și articolul citat din ziarul *Le Matin*: „Scopul plecării din Paris nu a fost ascuns nici de dl. Brătianu, nici de anturajul său... : Sunt constrâns a părăsi puterea – a declarat d. Brătianu – nu din pricina problemelor Banatului și Basarabiei, care sunt încă chestiuni nerezolvate. Dar plec, pentru că sunt convins că România nu va putea accepta clauzele cu privire la minorități care vor limita suveranitatea ei și care se vor introduce în tratatul cu Austria.”

Presa noastră preia și citează fără rezerve și articolele mai puțin favorabile României. Astfel, în *Le Journal* din 4 iulie găsim o abordare critică a ziariștilor francezi: „Nemulțumirea românilor poate să pară la prima vedere surprinzătoare când te gândești că monarhia dunăreană va ieși din război de două ori mai mare ca suprafață și populație. Dar ce obține e nimic pe lângă ce se credea în drept să obțină”.

Realitatea este că în iulie 1919, teritoriile românești eliberate se confruntau cu numeroase probleme etnice generate de deciziile sau indeciziile comisiilor Conferinței: „Frontiera trasată între Ungaria și România – scrie în continuare articolul din *Le Journal* – este, de altfel arbitrară și periculoasă... lasă în teritoriul maghiar gurile Mureșului care de aici înainte este românesc și pune la îndemâna tunurilor și chiar puștilor maghiare calea ferată, care este artera principală a acestei regiuni. .. Politica aliaților a dus la următoarele rezultate: În Dobrogea, de unde autoritățile române au fost excluse, agitații bulgărești; În Basarabia, lupte între români și adversari ai regimului românesc; În Transilvania, agitația minorităților germane, care se supuseseră României, dar care acum se bazează pe prerogativele ce le promite tratatul. ”

Problema proiectului de tratat cu Austria și chestiunea minorităților au constituit pentru interesele României etape dificile, Brătianu declarându-și deschis opoziția față de sistemul de protecție a minorităților propus de marile puteri, pe care l-a catalogat ca fiind o ingerință în treburile unui stat suveran (Marile Puteri doreau să-și rezerve dreptul de a impune politici proprii statului român).

Ion I. C. Brătianu a reafirmat angajamentul României de a asigura drepturi egale minorităților dar a respins ideea că România putea fi obligată să accepte în problemele minorităților, tranzitului și comerțului soluții care nu erau

obligatorii pentru alte state suverane. Această atitudine a fost apreciată și împărtășită chiar și de opinia publică franceză. *Le Journal* din 4 iulie atenționa că „puterile mari se gândesc la restituirea către Bulgaria a aproape totalității teritoriilor din Dobrogea anexate (n.n., de România) prin tratatul din București de la 1913. În fine, chestiunea Basarabiei a fost și ea pusă în discuție. Chiar în ziua plecării d-lui Brătianu a trebuit să susție în contra lui Maklakov drepturile României asupra provinciei răpită în 1878. Oricât de grave să fie aceste subiecte de nemulțumire, n-ar fi fost desigur de ajuns să determine o ruptură dacă amestecul Conferinței în domeniul sacru al suveranității n-ar fi dus lucrurile la exasperare... România respinge energic această impunere.”

Întreaga vară a anului 1919 a fost un front de luptă pentru premierul Brătianu, Casa Regală și politicienii de marcă ai României. Desigur că în țară nu lipseau nici criticile la adresa eficienței eforturilor delegației române de la Paris. Uneori, aceste critici luau și forme ironice.

Adevărul, 29 august 1919

La data de 10 septembrie 1919, Marile Puteri au semnat Tratatul de Pace cu Austria în absența României și a Serbiei, punând astfel Regatul României în fața unui fapt împlinit. Ion I. C. Brătianu a continuat să refuze semnarea tratatului și, pe fondul presiunilor exercitate asupra sa, la data de 12 septembrie și-a prezentat demisia. Guvernul care a urmat, condus de gl. Arthur Văitoianu a adoptat aceeași poziție.

În septembrie 1919, România a adresat Consiliului suprem al Conferinței o întâmpinare ce reflectă o atitudine de mare demnitate națională a Regatului și a politicienilor care reprezentau interesele românești la Paris. Găsim detalii în *Universul* din 14 septembrie 1919. „Odată cu refuzul de a semna Pacea cu Austria, delegația română de la Paris a depus pe biroul Conferinței de pace următoarea întâmpinare a guvernului român: România a venit la Conferința de pace cu conștiința de a-și fi îndeplinit cu prisos îndatoririle către Puterile Aliate. Regatul român, stat suveran căruia de la întemeierea lui nimeni nu-i poate contesta independența, n-a încetat de a fi un factor de ordine, liniște și de împăciuire în sud-estul Europei... În stadiul în care au ajuns lucrările

Conferinței de pace, situația creată României nu corespunde cu dreptele ei așteptări. După ce în tratatul cu Germania nu i s-au dat reparațiuni potrivite cu pierderile ei, în proiectul de tratat cu Austria se jignesc în chipul cel mai grav, în multe privințe drepturile și interesele ei... România, cu toate repetatele ei protestări își vede prin acest tratat impusă obligațiunea de a primi dinainte hotărârile pe care Marile Puteri vor socoti de cuviință să le ia în privința punctelor care interesează viața internă a țării atât în chestiunea minorităților cât și a tranzitului și a comerțului cu celelalte state. Această stipulațiune este, atât în formă cât și în fond, incompatibilă cu demnitatea, cu liniștea internă și cu interesele economice ale unui stat suveran”.

Documentul înaintat de guvernul român acuza Conferința că în stabilirea graniței cu Ungaria nu au fost respectate prevederile tratatului din 1916, ale actului unirii de la 1 decembrie 1918, precum și realitățile entice, economice și de securitate.

Cu privire la problema Basarabiei, întâmpinarea critica deschis formularea folosită de Consiliul suprem, respectiv „*părțile românești din Basarabia*”, subliniind că aceasta lasă loc de interpretare “*că ar exista părți neromânești, care ar putea fi contestate României în această provincie unită în întregime cu Regatul prin voința populației sale ca o dreaptă și firească reparație a actului de răpire înfăptuit în 1812 de autocrația rusă*”.

„Referitor la problema Banatului, guvernul român arăta Marilor Puteri că din cauza nerecunoașterii prin tratat a integrității Banatului, România nu beneficiază de granițe capabile să asigure o securitate corespunzătoare și condiții de dezvoltare economică. „*Pe când ostilitățile au încetat în restul Europei de mai bine de 7 luni, România se găsește în război cu vecinii bolșevici, Ruși și Unguri, și populațiunile neromânești din țările române sunt într-o neîncetată agitațiune prin nesiguranța soartei ce le așteaptă.*”

Concuziile formulate în finalul documentului sunt ferme: „*Această stare de lucruri nu corespunde nici cu drepturile care fuseseră recunoscute României prin tratatul de alianță de la 1916 ale cărui clauze au fost respectate, nici cu condițiunile indispensabile pentru garantarea securității internaționale și a păcii interne a acestei țări.... Guvernul român se vede însă silit să declare pentru considerațiunile de mai sus arătate că îi este cu neputință să adere la unele din clauzele înscrise în tratatul cu Austria și că nu îl poate iscăli dacă Consiliul Suprem nu se socotește dator să revină asupra stipulațiunilor care lovesc demnitatea și interesele țării.*”

La 12 noiembrie 1919, Consiliul Suprem a amenințat România cu excluderea din Conferință în situația în care nu semnează tratatele, dar opoziția constantă manifestată de România, precum și o serie de disensiuni apărute între puterile decizionale au adus succes diplomației noastre și au determinat Consiliul Suprem să accepte o serie de modificări în regimul privind minoritățile, astfel încât în cele din urmă, la 10 decembrie 1919, noul guvern, prezidat de Alexandru Vaida-Voevod a acceptat semnarea Tratatului cu Austria prin generalul Constantin Coandă, apoi și pe acel al minorităților, precum și Tratatul cu Bulgaria.

Este important să menționăm că pe tot parcursul anului 1919 o influență puternică au avut asupra negocierilor de la Paris evenimentele din Ungaria vecină. La 21 martie 1919, Bela Kun proclama la Budapesta Republica Sovietică a Sfatului. Pericolul extinderii comunismului, nu numai în Ungaria, ci și în alte zone ale Europei devenea o realitate îngrijorătoare pentru Marile Puteri, iar România a încercat prin rolul asumat, de factor de echilibru, să convingă Consiliul Suprem de importanța pe care o are pentru pacea și dezvoltarea acestui spațiu al Europei, consolidarea statală și economică a Regatului României prin hotărârile ce urmau a fi adoptate la Conferința de Pace.

Armata română a ocupat linia de demarcație stabilită de Congresul de la Paris. Ziarul *Universul* din 25 martie consemna: *„O telegramă din Sibiu anunță că trupele române au primit ordin să ocupe noua linie de demarcație hotărâtă de Congresul păcii. Trupele franceze din Arad au cooperat cu trupele române la această ocupație. Acțiunea lor nu a întâmpinat nici o împotrivire. Populația românească a primit trupele franco-române cu un entuziasm de nedescris. Chiar și ungurii împrăștiați în ținut au aclamat pe soldații aliați; ei sunt fericiți că se simt în sfârșit la adăpost de amenințarea bolșevistă. În fiecare zi, maghiarii venind din cealaltă parte a Tisei se prezintă în avanposturile românești, cerând să fie lăsați să treacă linia de demarcație spre a scăpa de anarhia care cuprinde încetul cu încetul Ungaria și amenință să o ducă la pieire”*.

Un alt articol al aceleiași publicații făcea cunoscut că *„autoritățile militare franco-române au arestat ieri mai mulți agenți bolșevici trimiși de la Budapesta. Acei agenți aveau asupra lor documente foarte importante care au fost trimise de îndată la Paris.”*

În ciuda reclamațiilor venite din toate zonele României cu privire la atrocitățile comise de bolșevici împotriva românilor aflați sub administrația ungară, România nu a primit acordul de a interveni militar.

Situația românilor din teritoriile dominate de Ungaria a fost o preocupare atentă pentru toate provinciile românești, manifestându-se de altfel un intens sentiment de solidaritate.

Ilustrativ este protestul Partidului Țărănesc Basarabean, condus de Pantelimon Halipa, pe care îl regăsim publicat în ediția din 27 februarie 1919 a ziarului *Mișcarea*. Titlul articolului este „Protestul Basarabenilor”. Cităm: *„D-l Pantelimon Halipa a adresat președintelui Consiliului de miniștri, la București, următorul protest împotriva crimelor și banditismelor maghiare. Comitetul Central al Partidului Țărănesc Basarabean, în numele țărănimii basarabene, pe care o reprezintă, roagă să aduceți la cunoștința guvernelor Franței, Angliei, Americii și Italiei, protestul democrației organizate a Basarabiei, contra actelor de barbarie pe care le săvârșește în ținuturile românești ale vechii Ungarii, guvernul șovinist maghiar. Țărănimea basarabeană, scăpată din ghiarele țarismului rusesc și salvată de primejdia bolșevistă de către armata Marelui Nostru Rege Ferdinand, cu durere privește masacrul fraților români din Transilvania, neocupată încă de armatele române și-și îndreaptă privirea rugătoare către aceia care în clipa de față discută la Paris pacea lumii întregi și care printr-un cuvânt al lor ar putea da pace și fraților noștri, prinși în ghiarele unurilor”*.

Acest gest al românilor din Basarabia nu a fost singular. La rândul lor, fruntașii mișcării naționale din Transilvania, Macedonia și alte regiuni locuite de români au participat activ la acțiunile cu caracter național românesc din Basarabia și Bucovina. Sunt numeroase exemple în presa anului 1919 care relevă existența unui puternic sentiment național de unitate și sprijin între regiunile românești. Reținem doar un exemplu identificat în ziarul *Mișcarea* din 21 februarie 1919 care publica articolul intitulat: „Acțiunea românilor de peste Nistru. Un memoriu către Conferința de Pace”. Articolul prezintă „sărbătoarea națională dedicată românilor de peste Nistru... La ora 12 sala (n.n. – Sala Eparhială din Chișinău) gimea de lume. Intrarea celor trei delegați transnistreni e primită într-o tăcere solemnă, cuvântul de ordine fiind că delegații au nevoie să fie cât mai feriți de ochi cercetători care, în furtuna vremilor de azi le-ar putea mult rău aduce”. La festivitate au participat intelectuali din Basarabia, Bucovina, din Ardeal și din partea românilor macedoneni. „La ora 7 a avut loc o consfătuire în localul ministrului delegat al Basarabiei, dr. Ciugureanu, la care au luat parte toți fruntașii basarabeni și cei trei delegați și unde s-a redactat un memoriu care va fi trimis Conferinței Păcii de la Paris”.

La data de 15 aprilie, Divizia 38 de husari, Gărzile Roșii maghiare și Divizia de secui au atacat avanposturile armatei române, declanșând astfel confruntarea. Față de acțiunea eficientă a trupelor românești, Consiliul Suprem Aliat a cerut ca acestea să nu înainteze dincolo de Tisa pe teritoriul ungar și s-au încercat diverse formule de armistițiu și negocieri. La 17 mai trupele române au intrat în Arad. La 20 mai Ungaria a atacat din nou Cehoslovacia, iar în iulie a declanșat ofensiva pe Tisa, unde s-a lovit de rezistența Armatei Române, care urmărise cu atenție pregătirile pentru agresiune ale guvernului condus de Bela Kun.

Presa națională a monitorizat și a relatat cu atenție evoluția operațiunilor militare împotriva Ungariei. Ziarul *Mișcarea* din 01.05.1919 informa opinia publică că „Șeful guvernului bolșevic, Bela Kun, în cuvântarea pe care a rostit-o înaintea consiliului de soldați și revoluționari din Budapesta a anunțat succesul trupelor românești, considerând această ofensivă pe deplin reușită... Comunicatul Marehii Cartier General... anunță că trupele noastre continuă cu dezarmarea soldaților bolșevici capturați la Debrețin... în timp ce întreaga divizie de secui a fost prinsă în regiunea Mandok spre care au înaintat armatele noastre... Astfel, paralel cu înaintarea victorioasă a armatelor, sunt salvate și populațiunile românești care au avut a suferi atât de mult pe urma ororilor maghiare”.

Universul din 5 august anunța că la data de 2 august, Cavaleria română se afla la 12 km de Budapesta, iar ediția din data de 6 august făcea cunoscut comunicatul oficial al Marelui Cartier General din 4 august 1919, conform căruia, „inamicul, fiind complet înconjurat, a capitulat”. Trei Divizii ale Armatei Române au intrat în Budapesta, iar generalul Ștefan Holban a fost numit guvernator al Budapestei pe timpul ocupației.

Universul, 6 august 1919

În octombrie 1919, Marile Puteri au cerut imperativ retragerea Armatei Române pe linia de demarcație stabilită pe Tisa, acțiune ce s-a petrecut cu destulă întârziere, fapt care a contribuit la menținerea tensiunilor dintre România și Marile Puteri.

Efortul militar făcut de România în campania din Ungaria, care a securizat și interesele Cehoslovaciei și ale celorlalte state vecine Ungariei, nu a fost apreciat de Consiliul Suprem la valoarea la care România sperase. A revenit diplomației rolul de a valorifica rezultatele și sacrificiul armatei și de a le valoriza în continuare în anii ce au urmat, în interesul superior național.

La sfârșitul lunii decembrie 1919 au fost depuse spre ratificare decretele-legi referitoare la unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România. *„La 29 decembrie 1919, Parlamentul României întregite a ratificat, într-o atmosferă entuziastă, prin îndelungi aclamații aceste proiecte de legi*

Delegația României la Conferința de Pace de la Paris

care deveneau, astfel, legi... Ceea ce săvârșiseră românii de pretutindeni în marele an 1918 era întărit acum de reprezentanții aleși ai cetățenilor de pe întreg întinsul statului. Actele de unire primeau o nouă și importantă sancțiune democratică”².

1 Ianuarie 1920 aducea în fața Europei o nouă Românie, cu o populație de peste 15000000 locuitori, față de 7250000 cât număra în 1916. *„România, preciza geograful francez Emm. de Martonne, nu mai e un arc ușor de sfărâmat, ci un bloc compact. Regiunile naturale nu mai sunt mutilate de linia frontierelor. Avem o țară completă, cu munți, câmpii, coline, ținuturi păduroase și descoperite, agricole, pastorale și industriale”³.*

Col. (r) Radu Voroneanu

² Istoria Românilor, vol. II, tom II, p. 528 apud Ion Agrigoroaiei, *Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marei Uniri, Iași 1916-1918*, Editura Fundației AXIS, Iași, 2004, p. 233).

³ Emmanuel de Martonne, *La nouvelle Roumanie dans la nouvelle Europe*, Conferință ținută la 6 iunie 1921 la Societatea Română de Geografie, în *„Buletinul Societății Regale Române de Geografie”*, t. XL, 1921, p.10, Cf. Ion Agrigoroaiei, op. cit. p. 237.

FĂURITORII MARII UNIRI

Eveniment de importanță deosebită pentru destinul Statului român, Marea Unire a însemnat exprimarea voinței românilor din toate teritoriile locuite de aceștia, la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia. Entuziasmului popular de la 1 Decembrie 1918 i-a urmat constituirea Marelui Sfat¹, care, în prima sa ședință din 2 decembrie 1918, a ales un Comitet compus din 15 membri, căruia i s-au transmis mandatele de inițiativă și acțiune absolut necesare din punct de vedere constituțional în acele momente. Acest Comitet va purta numele de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria și va fi investit cu puteri de guvernare, legislative și executive nelimitate.² Avându-l președinte pe Iuliu Maniu, ca membri pe Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voevod, Ioan Suciu, Aurel Vlad, Aurel Lazăr, Victor Bontescu, Vasile Lucaciu, Valeriu Braniște, Octavian Goga, Emil Hațieganu, Romul Boilă, Iosif Jumanca și Ion Flueraș, Consiliul Dirigent – după ce membrii prezenți au depus jurământul solemn în ședința electivă a Marelui Sfat din 2 decembrie 1918 – și-a început în aceeași zi activitatea: au fost aleși patru vicepreședinți: Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voevod, Ștefan Cicio-Pop și Aurel Vlad. După stabilirea resorturilor și a șefilor de resorturi, se statuează răspunderea morală, politică, juridică și materială a acestora și se numesc primii secretari generali: Lucian Borgia, la președinție și cu conducerea proceselor-verbale, Victor Onișor la Interne, Ioan Lapedatu la Finanțe, Vasile C. Osvadă la Agricultură, Constantin Missits la Alimentare, Silviu Dragomir la Propagandă și Caius Brediceanu la Externe.³

Instalat la Sibiu în 9 decembrie 1918, Consiliul Dirigent organizează serviciile centrale ale resorturilor, stabilește ierarhia în serviciile acestora și numește noi secretari generali: generalul Ioan Boeriu la Război, inginerul Leo Bohățiel la Comunicație, Ionel P. Comșa la Comerț, Valer Moldovan la Organizare, Eugen Muntean la Industrie, Iuliu Moldovan la Ocrotiri Sociale și

¹ Era compus din 212 membri, reprezentanți ai Partidului Național Român, ai Partidului Social Democrat, ai clerului și ai organizațiilor social culturale și economice românești din Banat și Ardeal.

² Atribuțiile Consiliului Dirigent au fost stabilite prin Hotărârea Marelui Sfat, în sensul reprezentării națiunii române, a preluării și conducerii vieții de Stat, a coordonării serviciilor publice etc.

³ Activitatea membrilor Consiliului Dirigent va constitui obiectul altui studiu dedicat Marii Uniri.

Igienă, Alexandru Marta la Justiție, Ioan Lupaș, Alexandru Russu și Lutz Korody la Culte, Onisifor Ghibu la Instrucție, Zosim Chirtop și Victor Deleu la Interne și Gheorghe Moroianu la președinție. O nouă organizare a Consiliului Dirigent are loc în prima parte a anului 1919, când se desființează resorturile de Război și Siguranță Publică, Externele și Propaganda, ca urmare a intrării titularilor lor – Ștefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida-Voevod – ca miniștri fără portofoliu în guvernul regal. Vara anului 1919 aduce noi modificări, demisia lui Ioan Flueraș și Iosif Jumanca, în urma refuzului Marelui Sfat de a acorda drept de vot femeilor, a adus în locul lor pe Mihai Popovici și pe Tiberiu Brediceanu. Resortul Comerțului și Agriculturii devine Resort al Industriei și Comerțului condus de Mihai Popovici, iar la Agricultură Victor Bontescu. Tot acum se înființează Resortul Sănătății Publice, Artei și Ocrotirilor Sociale condus de Tiberiu Brediceanu. În luna septembrie a anului 1919 Resortul Organizării și Propagandei se scindează, conducerea Propagandei revenind lui Octavian Goga. Tot acum Resortul Alimentare este desființat, Romul Boilă rămânând șeful Resortului Comunicație. Demisia lui Aurel Lazăr, aduce la Justiție pe Emil Hațieganu. În sfârșit, desființarea Resortului Organizare va însemna venirea ca președinte al Comisiei superioare agrare a lui Ioan Suciu.⁴

Cele de mai sus preced introducerea la **prezentarea succintă a biografiilor acestor personalități**, care au înțeles rolul lor istoric și și-au dedicat viața înfăptuirii și propășirii României întregite. Cu învățătura dobândită în școlile din satele și comunele de origine și mai apoi în orașele ardelene și marile centre universitare din străinătate, toți acești corifei ai luptei pentru drepturi naționale vor deveni și vor rămâne adevărate modele, demne de urmat pentru urmași. Prezentarea lor o vom face în ordine alfabetică și vom păstra denumirile din epocă ale unor entități economice, culturale, militare etc.

Ioan Boeriu, general al Armatei române în timpul Primului Război Mondial, născut în 13 septembrie 1859. A absolvit Școala militară de la Sibiu în anul 1878. În anul 1914 a condus Regimentul 76 Infanterie din armata austro-ungară, luptând în Galiția, unde a fost rănit pe câmpul de luptă. În luna noiembrie 1918, ca urmare a prăbușirii monarhiei austro-ungare, a devenit președinte al Senatului militar al ofițerilor și soldaților români din Viena. A fost secretar general al Consiliului Dirigent la Resortul de Război, a fost primit în

⁴ De un real sprijin în redactarea acestui material a fost studiul lui Romul Boilă referitor la Consiliul Dirigent.

Armata română cu gradul de general de divizie, cu vechime de la 18 noiembrie 1918 și a jucat un rol important în organizarea noilor divizii ardelenice din Armata română. Decedat în anul 1949.⁵

Leo Bohățiel, inginer, doctor în drept, născut în 13 aprilie 1884 în Cluj. A făcut liceul în Bistrița, Școala Politehnică din Budapesta și dreptul la Universitatea din Cluj, inginer la M.A.V., Secretar general în Consiliul Dirigent, la Comunicații, director la C.F.R. în Direcția C.F.R. până în 20 iunie 1920. Din 1920, arhitect particular în Cluj.⁶

Romul Boilă, profesor universitar, născut în 8 octombrie 1881 în Diciosânmartin (Târnăveni), Târnava Mică. Doctor în științe juridice și politice, profesor titular de drept constituțional la Universitatea Cluj de la 1 octombrie 1919; avocat, membru în Consiliul Dirigent, deputat, senator și vicepreședinte al Senatului între 1928-1929, decan între 1923-1924, 1929-1930, 1932-1935, prodecan între 1924-1925, 1928-1929, 1930-1931, membru marcant al Partidului Național-Țărănesc și în Consiliul de revizuire legislativă sub guvernul Maniu. Opera: „Dreptul de alegător”, Blaj, 1905; „Dreptul de alegător comunal”, Șimleu-Silvaniei, 1909; „Dreptul constituțional român”, Cluj, 1920; Adaus la lucrarea „Dreptul constituțional român”, 1921; Anteproiect de Constituție, 1921; Organizația de stat, 1927; Studiu asupra reorganizării Statului român, 1931; Memoriu, 1934; Democrația, f.a.; „Codul administrativ adnotat”, București, 1930, cu Paul Negulescu.⁷

Victor Bontescu, doctor în drept, avocat, ministru la Agricultură și Domenii între 5-16 decembrie 1919, și Industrie și Comerț, între 16 decembrie 1919-2 martie 1920.⁸

Lucian Borgia, doctor în drept, avocat, decan de Barou, născut în 26 mai 1878 în Sibiu. Părinți: dr. Ioan Borgia, avocat în Sibiu și Maria, născută Cioran. A urmat liceul la Sibiu și universitatea la Budapesta și Cluj. Avocat din

⁵ Sursa: accesat *wikipedia*, 20 noiembrie 2018.

⁶ Lucian Predescu, *Encicloepdia României Cugetarea.. Material Românesc. Oameni și Înfăptuiri*, Ediția anastatică, Editura SAECULUM I.O., Editura VESTALA; București, 1999, p. 112; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *1 Decembrie 1918. Mărturii ale participanților. Ioachim Crăciun: Documente la un sfert de veac de la Marea Unire*, vol. I, Editura Academiei Române, 2005, pp. 56-57.

⁷ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 112; *Minerva Enciclopedie Română cu peste 1000 clișee în text, 100 hărți simple, 10 hărți în color și 50 planșe artistice*, Cluj, 1929, Editura Comitetului de redacție al Enciclopediei Române Minerva, p. 202, mai departe *Minerva*. Aici data nașterii este 1879.

⁸ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 116.

1903, membru la Banca „Albina” din Sibiu, membru al Consiliului arhiepiscopesc ortodox român din județul Sibiu și membru al Consiliului orașului Sibiu, secretar al Clubului județean *comitatens* din Sibiu, secretar general în Consiliul Dirigent, 1919, funcționând pe lângă Iuliu Maniu, până la desființarea Consiliului Dirigent în 1920. Național-țărănist (din anul 1926), deputat în anul 1919, senator în 1918 și 1932 în cele două Parlamente național-țărăniste. A scris articole în reviste și ziare. Opera: „Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul Românilor”, cu Ilarion Pușcariu, Preda etc. Sibiu, 1913.⁹

Valeriu Braniste, născut în 22 ianuarie 1869 în Cincu Mare, decedat la 1 ianuarie 1928 în Lugoj. Școlile primare în satul natal, liceul la Sibiu, obține doctoratul în filosofie la Budapesta, cu o lucrare despre poeziile lui Andrei Mureșanu. În anul 1891, profesor la Gimnaziul român din Brașov, în 1893 director al Tribunei. În 1894 a înființat cu Dr. C. Diaconovich ziarul „Dreptatea” la Timișoara, al cărui redactor responsabil a fost, și, de la 1 noiembrie 1894, director, până la intrarea lui în temniță, martie 1895, condamnat pentru agitații, în 24 procese, cu pedeapsa de doi ani temniță de stat și 1300 florini amendă. Tot în 1894 a fost redactorul responsabil al revistei „*Romänische Jahrbücher*”. Amnistiat în iunie 1896, a reocupat postul de profesor la Gimnaziul din Brașov, pentru scurt timp, căci a înființat în 1897 ziarul „Patria” la Cernăuți, dar și aici este persecutat și după doi ani revine în Ardeal. În 1900 i se încredințează conducerea ziarului „Drapelul”, scos la Lugoj de intelectuali români din Banat, ziar pe care îl conduce timp de 18 ani. În februarie 1918 este întemnițat în Seghedin, fiind acuzat de înaltă trădare și de spionaj în favoarea Armatei Române, prin articolele din „Drapelul”. După Adunarea Națională de la Alba Iulia, Marele Sfat Național îl alege, la 2 decembrie, membru în primul guvern românesc ardelean, iar în martie 1919 i se încredințează Resortul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, calitate în care înființează școli secundare românești în mai toate orașelele ardelenene și adună un contingent de profesori. Organizează în Cluj cursuri de vară speciale. Meritul său cel mai mare este însă înființarea Universității românești din inima Ardealului. Pentru meritele sale, Academia Română l-a ales membru onorific. Opera: Mureșianu Andras: *Tanulmany az Erdely Rumanirodalom Körebö*, Budapesta, 1891; „Societatea teatrală G. A. Petculescu”, Brașov, 1902; „Tabla de la Lugoj: Un monument prețios literar istoric”, Lugoj, 1903; „Ciprian

⁹ *Ibidem*, op. cit., p. 116

Porumbescu”, 1908; „Pagini răsele”, 1910; „Alexandru de Mocsonyi ca compozitor și muzician”, Brașov, 1910; „Contestație contra rezultatului alegerii ... 4 mai 1921, în circ. Oravița”, Lugoj, 1921; „Andrei B. de Șaguna”, București, 1923; „Scrisoare către alegători”, Lugoj, f.a.¹⁰

Caius Brediceanu, avocat, diplomat, născut în 25 aprilie 1879 în Lugoj. A făcut studiile liceale la Lugoj și Iași și la universitățile din Paris și din Viena, unde a obținut doctoratul în drept și științe politice. Subsecretar de Stat la Ministerul de Externe în anul 1919. Delegat al României la Conferința de pace de la Paris, 1919-1920, reprezentând interesele Banatului. Ministru de Stat în guvernul Take Ionescu, 17 decembrie 1921-5 ianuarie 1922. Ministru plenipotențiar la Rio de Janeiro în anul 1928, la Vatican în 1929, la Viena și, din noiembrie 1936, la Helsingfors. Membru al Partidului Național-Țărănesc, deputat în 1919 și 1926-1927. Opera: „Scrisoare către alegători”, București, 1926.¹¹

Tiberiu Brediceanu, compozitor, născut în 2 aprilie 1877, doctor în drept la Cluj. S-a îndelețnicit de copil cu muzica, fiind și elev la Liceul din Blaj, al lui Iacob Mureșianu, în a cărui revistă „Muza Română” a publicat cele dintâi culegeri de muzică populară. Director al Băncii „Albina”, sucursala Brașov. A înființat în 1919, în calitate de șef al Resortului Artelor din Consiliul Dirigent, Teatrul Național din Cluj, Conservatorul și Opera Română din Cluj în anul 1920. Director al Operei Române din Cluj, președinte al Conservatorului ASTRA din Brașov. Membru al Partidului Național-Țărănesc, laureat al Premiului național pentru muzică în 1927, membru corespondent al Academiei Române din 26 mai 1937. Opera: poemul muzical etnografic „Ardealul, Banatul și Maramurașul în port, joc și cântare”, prefăcut apoi în „România în port, joc și cântare”; „La șezătoare, icoane de la țară în 1 act”; „Seara Mare, scene lirice din ajunul Crăciunului”, în 2 tablouri. Folclorist pasionat, a cules muzică populară bănațeană (colecție de peste 800 de melodii) și maramureșeană. A publicat 10 caiete de Doine și cântece populare românești, 7 caiete de Jocuri populare românești, un caiet de Colinde, toate armonizate pentru pian sau canto, cu acompaniament de pian. Opera: „Cuvântare”, Cluj, 1922, „Muzica și compozitorii români ai Transilvaniei”, Chișinău, 1926.¹²

¹⁰ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 125; *Minerva*, p. 218.

¹¹ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 129; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, p.65-67; *Minerva*, p. 223.

¹² Lucian Predescu, *op. cit.*, p.130; Vaida-Voevod, Gelu Neamțu, *op. cit.*, vol. II, pp. 48-49; *Minerva*, p. 223. Aici data nașterii este 1878.

Zosim Chirtop s-a născut la Câmpeni și a fost delegat al Cercului Trascău. Pentru „vina” de nu fi fost devotat statului, a fost pedepsit cu trei ani închisoare, pedeapsă pe care și-a ispășit-o în temnița de la Vaț. A urmat Facultatea de Drept din Budapesta. După absolvirea facultății și-a obținut diploma de avocat, apoi și-a început activitatea juridică la Câmpeni, ca avocat și notar public. Pentru Adunarea Națională de la Alba Iulia a fost ales delegat titular al cercului electoral Trascău. După Unirea cea Mare, din 1918, a fost ales membru al Consiliului Dirigent, iar, mai târziu, a fost numit „senator pe viață”. A decedat la Câmpeni, în 1953.¹³

Ionel Comșa, reprezentant al Casei de păstrare din Săliște, județul Sibiu, născut în noiembrie 1878, deputat în primul Parlament al României Mari, senator ales al Camerilor de Comerț din Ardeal, 1926-1939, fondator, director general și președinte al Consiliului de Administrație al Băncii Centrale pentru Industrie și Comerț S.A. Cluj, fondator și președinte al Consiliului de Administrație al Societății Industria Sârmei S.A. Cluj, fondator și președinte al al Consiliului de Administrație al Fabricii de Sticlărie Turda S.A. La Adunarea de la Alba Iulia a fost delegatul Casei de Păstrare Săliște.¹⁴

Victor Deleu, avocat, politician, născut în 25 mai 1876, absolvent al Colegiului Național „Silvana” și al Facultății de Drept de la Universitatea din Budapesta absolvită în anul 1900. A obținut doctoratul în drept la Universitatea „Franz Joseph” în anul 1902. În timpul primului război mondial a fost membru al Corpului de Voluntari Români din Rusia. A fost primar al Clujului în perioada iunie 1932 - 18 noiembrie 1933. A decedat în 31 decembrie 1939.¹⁵

Silviu Dragomir, profesor de istorie sud-est europeană la Universitatea Cluj, 1919, născut în 13 martie 1888 în Gura Sadului, Hunedoara. Doctor în teologie, în învățământ din 11 iunie 1911, profesor la Seminarul „Andreian” din Sibiu, 1912-1919, secretar al Adunării de la Alba-Iulia, 1918, deputat, 1926-1927, decan, 1925-1926, prodecan, 1926-1927, membru al Academiei Române, 1928, director al revistei „Revue de la Transylvanie”. A colaborat la: „Luceafărul”, „Dacoromania”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională” din Cluj. Ministru al Minorităților din 1 februarie 1939. A făcut cercetări în Arhivele din Moscova. Opera: „Correspondența episcopului Gherasim Adamovici”, Sibiu, 1911; „Contribuțiuni privitoare la relațiile Bisericii românești cu Rusia”,

¹³ Accesat wikipedia 19.11.2018

¹⁴ Mircea Vaida-Voevod, Gelu Neamțu, *op. cit.*, vol. II, 2008, pp. 79-80.

¹⁵ Accesat wikipedia 19.11.2018.

București, 1912; „Dreptul Românilor de pe pământul crăiesc”, Sibiu, 1913; „Relațiile bisericești ale Românilor din Ardeal cu Rusia în veacul XVIII”, 1914; „Cele mai vechi știri la Românii din eparhia Aradului”, 1917; „Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal în secolul XVIII”, vol. I, 1920; „Vlahii din Serbia”, Cluj, 1922; „Vlahii și Morlacii”, 1924; „Originea coloniilor române din Istria”, București, 1924; „Avram Iancu”, 1924; „Nicolae Bălcescu în Ardeal”, Cluj, 1928; „Un precursor... Const. Romanul Vidu”, București, 1929; „Vechile biserici din Zarand”, Cluj, 1930; „Nedreptățirea elementului ortodox în Ardeal”, București, 1930; „*La Transylvanie roumaine et ses minorités ethniques*”, 1934.¹⁶

Ioan Flueraș, născut în 2 noiembrie 1882 în Chereuș, animator socialist, rotar de meserie. A trăit în Budapesta, 1903-1918. A participat la Adunarea din Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. A fost fruntaș al Partidului Socialist, a redactat ziarele socialiste „Adevărul” și „Tribuna socialistă”; a fost ales deputat pe lista Partidului Național-Țărănesc în 1928 și 1931, apoi președinte al Confederației Generale a Muncii.¹⁷

Onisifor Ghibu, profesor de pedagogie la Universitatea din Cluj, născut în 31 mai 1883 în Săliștea Sibiului. A făcut liceul în Sibiu și Brașov și a studiat apoi teologia în Sibiu, 1902-1905, filosofia și pedagogia la Universitatea București, Budapesta, Strassbourg și Iena. Doctor în filosofie la Iena din decembrie 1909. Referent școlar în Consistoriul arhidiecezan din Sibiu, 1910, și profesor la Seminarul „Andreian” în perioada martie 1911-1912. Secretar general la Instrucție în Consiliul Dirigent, 1918-1920, membru corespondent al Academiei Române, decan al Facultății de Litere, 1929 și președinte al Secției școlare a ASTREI, inspector general al școlilor ortodoxe din Transilvania, 1910-1914, fondator al ziarului basarabean „România Nouă”, membru al Partidului Național Creștin, deputat în Consiliul Național al Transilvaniei, 1919 și senator al Consiliului Comunal de Orhei, 1926-1927. Opera: „Limba nouilor cărți bisericești”, Sibiu, 1905; „O călătorie prin Alsacia, Lorena, țara și școalele ei”, București, 1909; „Catalogul cărților pedagogice românești al Librăriei Diecesane”, Sibiu, 1910; „*Der Moderne Utraquismus*”, Langensalza, 1910; „Ziaristica bisericească la Români”, Sibiu, 1910; „Cercetări privitoare la învățământul nostru primar și la educația populară”, Arad, 1912; „Școala românească din Ungaria”, 1912; „Chestiunea concentrării profesorilor români

¹⁶ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 288; *Minerva*, p. 398.

¹⁷ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 328; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, 2005, pp. 129-130.

sub scutul Asociațiunii”, 1913; „Chestiunea manualelor în școalele noastre secundare”, 1913; „*Az Erdélyi fögyhozmegyeigör-kel román tanitol ertekezletek véleményei a magyar nyelvtanítása tárgyában*”, 1914; fără nume, „Conferințele învățătorilor dela școalele greco-ortodoxe române”, 1913; „Dare de seamă”, 1914; fără nume, „Raport către ședința Secție a Asociațiunii”, 1914, cu G. Sima, „Școala românească din Transilvania și Ungaria”, București, 1915; „Vieața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria”, 1915; „Învățământul în Budapesta”, 1916; „Din istoria literaturii didactice românești”, Academia Română, 1916, trei broșuri: „Bucoavnele, Abecedarele, Cărțile de citire”; „Pentru protecția copiilor”, 1916; „Școala românească din Pesta”, 1916; „Școalele germane din România”, 1916; „Deșteptarea Moldovenilor de peste Nistru”, Chișinău, 1918; „Universitatea din Cluj și institutele ei”, Cluj, 1923; „Călătorind prin Basarabia”, Chișinău, 1923; „Necesitatea unei revizuii radicale a situației profesionale în Transilvania”, Cluj, 1923; „Catolicismul românesc în Transilvania și politica religioasă a Statului român”, 1924; „După cinci ani de Unire. De ce mergem spre dezastru. Două scrisori domnului Goga”, 1924; „Universitatea românească a Daciei Superioare”, Cluj, 1924; „Cum s-a făcut unirea Basarabiei”, Sibiu, 1925; „Înființarea patriarhatului românesc”, Cluj, 1925; „În jurul catolicismului și a unirii bisericilor”, Bibl. „Semănătorul”, Arad, 1925; „Cea dintâi statistică a învățământului în România întregită”, 1925; „De la Basarabia rusească la Basarabia românească”, vol. I, Cluj, 1926; „N. Iorga ca educator”, f.a., f.l.; „Câteva cuvinte...” , 1926; „Cu gândul la Basarabia”, Arad, 1926; „Dare de seamă”, Chișinău, 1926 și 1927; „Câteva cuvinte...” , 1927; „Cuvinte către tineretul basarabean”, 1927; „Trei ani pe frontul Basarabean”, 1927; „A cincea Universitate”, 1927; „Ardealul în Basarabia”, Cluj, 1928; „Universitatea Daciei Superioare”, București, 1929; „Un anacronism și o sfidare”, Cluj, 1931; „În jurul preluării Universității din Cluj”, București, 1931; „O imperioasă problemă națională”, Beiuș, 1931; „Universitatea Daciei Superioare”, Cluj, 1931; „Basarabia în statistica Universității din Iași”, București, 1932; „O grea moștenire”, 1933; „Acțiunea catolicismului unguresc”, Cluj, 1934; „Contribuții...” , București, 1934; „Doi uzurpatori...” , Cluj, 1934; „Portrete pedagogice”, Biblioteca pentru toți; „Problema...” , f.a.¹⁸

¹⁸ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 357; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, 2005, pp. 138-140; *Minerva*, p. 486.

Octavian Goga, poet și om politic, născut în 1 aprilie 1881 în Rășinari. Își petrece primii ani ai copilăriei în satul natal și în Crăciunel, unde tatăl său, preot, și mama lui, Aurelia, aveau o mică moșie. Studiază o parte din liceu la Sibiu și îl termină la Liceul românesc din Brașov. Cursurile universitare le-a urmat la Budapesta și Berlin. La Budapesta obține și titlul de candidat de profesor la filologia clasică. Călătorește apoi în străinătate, în Franța, Germania, Anglia, Italia, pentru completarea studiilor. În 1912 era secretar al Asociațiunii din Sibiu. Din cauza politicii sale naționale a fost închis de autoritățile maghiare la Seghedin. Înainte de izbucnirea războiului vine la București, unde, prin cuvântări și prin scris, militează pentru ieșirea noastră din neutralitate. Este, pe rând, ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor, 5-16 decembrie 1919, ministru de Stat, 18 martie-13 iunie 1920, de Culte și Arte, 13 iunie 1920-17 decembrie 1921 și de Interne, 20 martie-14 iulie 1926, în guvernul Averescu, de care se desparte, fondează Partidul Național Agrar și se contopește, în cele din urmă, cu Liga Apărării Naționale Creștine, ajungând președintele activ al Partidului Național-Creștin. Președinte al Societății Scriitorilor Români, membru al Academiei Române, laureat al Premiului Național de Poezie în 1924. Conduce revista „Țara Noastră” din 1 ianuarie 1907, transformată apoi în ziar de partid. Profesor de estetică din 1936, la Universitatea din Cluj. Prim-ministru și ministru de Stat în perioada 28 decembrie 1937-10 februarie 1938. Moare în 7 mai 1938 la Ciucea. A început să scrie versuri de la vârsta de 15-16 ani, primele încercări au fost publicate în „Familia” din Oradea și „Tribuna” din Sibiu, când a iscălit Nicolae Otavă. În 1902 întemeiază la Budapesta, împreună cu alți scriitori, revista „Luceafărul”. Opera: „Poezii”, Budapesta, 1905; „O seamă de cuvinte”, Sibiu, 1908; „Însemnările unui trecător”, f.a.; „Ne cheamă pământul”, București, 1909; „Ce e Tribuna zilelor noastre?”, Arad, 1911; „Din umbra zidurilor”, București, 1909; „Domnul Notar”, 1914; „Strigăte în pustiu”, 1915; „Poezii alese”, 1915; „Cântece fără țară”, 1916; „Două morminte”, 1916; „Coșbuc”, 1923; „Ideia națională”, Cluj, 1923; „Poezii”, București, 1924; „Discurs”, Cluj, 1926; „Pagini din luptele Ardelenilor pentru unire”, Chișinău, 1927; „Mustul care fierbe”, București, 1927; „Meșterul Manole”, 1928; „Discurs”, 1929; „Aceeși luptă: Budapesta-București”, 1930; „*Un ambassadeur de la latinité: Saint Aulaire*”, 1930; „Precursorii”, 1930; „Primejdia străinilor din România”, 1934; „Fragmente autobiografice”, f.a.; „Provocatorii”, f.a.; „Abecedar”, cu D.V. Țoni, Craiova, 1931, două volume;

„Carte de citire”, cu S. Mehedinți, 1931; „Madach, tragedia omului”, traducere, București, 1934.¹⁹

Vasile Goldis, politician, născut în 25 noiembrie 1862 în Seleuș-Cigărel, Arad, fiu de preot. Studii: școala primară în Boroșineu, Cermeiu, Pănad și Arad. Liceul și examenul de maturitate la Arad în 1881. A studiat apoi istoria și latina la Universitatea din Pesta și Viena, 1881-1885. Tot în Pesta a dat examenul de capacitate. A fost primit apoi în Institutul pentru formarea specială a profesorilor din Pesta. De la acest institut a venit în 1886 la Caransebeș, ca profesor de pedagogie la Institutul diecezan. În anul 1889 a fost numit la Gimnaziul din Brașov, ca profesor de istorie și limba latină, până în 1901, când a fost pensionat. În 1895 este secretar al Societății pentru crearea unui fond de teatru român, iar din 1900, referent în Secțiunea istorică a ASTREI. Din anul 1901, secretar al Consistoriului diecezan din Arad și în Congresul național-bisericesc. Colaborator permanent al ziarului „Tribuna Poporului”, devenit mai târziu „Tribuna”, a scris numeroase articole politice și culturale. A fost un fruntaș al Partidului Național Român din fosta Ungarie, deputat al Cercului Radna, desfășurând o activitate remarcabilă în Parlamentul de la Budapesta și pe toate tărâmurile vieții publice. A fost în fruntea mișcărilor din toamna lui 1918, a redactat „Declarațiunea” de la Oradea, 12 octombrie 1918, în care a cerut pentru români plenitudinea drepturilor naționale. A redactat și „ultimatul” adresat lui Iászi Oszkár, iar în Consiliul Dirigent a deținut portofoliul Cultelor și Instrucției Pubice. Ministru al Ardealului în perioada 17 decembrie 1918-5 decembrie 1919, ministru de Stat, 18-19 martie 1920. În primăvara lui 1926 a părăsit Partidul Național-Țărănesc, a format un nou partid național, intrând în guvernul condus de generalul Averescu ca ministru al Cultelor, 30 martie 1926-4 iunie 1927. În această calitate a încheiat Concordatul cu Vaticanul. Mai târziu partidul lui a fuzionat cu Partidul Poporului al lui Averescu. În 1925 a fost ales președinte al ASTREI, a fost membru al Academiei Române. A murit în 10 februarie 1934. Opera: „Istoria Ungariei”, traducere după L. Mangold, Brașov, 1890; „Istoria universală”, vol. I-III, 1892-1897; „Greșelile învățătorilor”, traducere din James L. Hughes, 1893; „Elemente din constituția patriei sau drepturile și datorințele cetățenești”, manual, 1894; „Abecedar și întâia carte pentru deprinderea limbei maghiare în școalele populare române”, 1894, cu Fr. Koós; „A doua carte pentru deprinderea limbei maghiare”, 1894, cu Fr. Koós;

¹⁹ Lucian Predescu, *op. cit.*, pp. 365-366; *Minerva*, pp. 492-493.

„Istoria patriei în legătură cu evenimentele epocale din istoria universală”, 1896; „Sintaxa limbei latine”, 1896; „Geografia”, partea I și II, 1900; „Subvenționarea cultelor”, Arad, 1927; „Discursuri”, București, 1928; „Concordatul”, București, f.a.; „La 1 Decembrie 1918”, Sibiu, f.a.²⁰

Emil Hațieganu, profesor universitar, născut în 9 decembrie 1878 în Tritul de Sus, Turda, doctor în drept la Cluj, magistrat. Membru al Consiliului Dirigent, șeful Resortului Codificație, 2 decembrie 1919 - 5 aprilie 1920. La 1 octombrie 1919, numit profesor titular la catedra de procedură civilă la Universitatea din Cluj. Prodecan, 1920-1921, 1922-1923, decan, 1921-1922, 1927-1928, rector, 1928-1929, supleant al catedrei de drept comercial, 1 octombrie 1925 - 1 februarie 1930, președinte al Consiliului Național Român din Cluj, 1918, redactor la „Curierul judiciar”, între anii 1912 - 1918, deputat, 1919, 1926, 1928, 1931, vicepreședinte al Camerei, 1930. Național-țărănist, subsecretar de Stat la Justiție, 7 - 13 iunie 1930, ministru al Sănătății, Muncii și Ocrotirii Sociale, 10 octombrie 1930 - 18 aprilie 1931 și al Transilvaniei, 6 iunie - 20 octombrie 1932, 14 ianuarie-14 noiembrie 1933. Membru al „Frontului Românesc”.²¹

Iosif Jumanca, socialist, născut în 1893, participant la Adunarea de la Alba Iulia, șef de Resort al Consiliului Dirigent, secretar al Partidului Socialist, deputat ales pe lista guvernului Iuliu Maniu, 1928.²²

Korodi Lutz, profesor și politician, născut la 15 septembrie 1867 în Cluj. După absolvirea școlii de învățământ din Cluj în 1886, Korodi a studiat limbile vechi și teologia protestantă în Berna, Bonn, Budapesta și München. În timpul studiilor sale, în 1888, a devenit membru al frăției „Alemannia Bonn”. A absolvit examenul de stat pentru serviciul de școală superioară și a intrat în 1896 în serviciul didactic. În 1899 a devenit profesor la Gimnaziul protestant din Cluj. A lucrat ca editor al ziarului „Kronstadt” și a fost din 1901 deputat al Dietei Ungare. Motivele politice au condus, în anul 1903, la o relocare la Berlin. Acolo a fost 1904 profesor senior la „Royal Gymnasium” și din 1907 director al „Fontaneschule” din Schöneberg. În acest timp, Korodi a aparținut conducerii Asociației Pan-germane și a fost editorul ziarului german între 1917 și 1919, care a fost considerat organul acestei asociații. După Unirea Transilvaniei cu România, s-a întors în 1919 în patria sa. Ca reprezentant al

²⁰ Lucian Predescu, *op. cit.*, pp 366-367; *Minerva*, p. 493.

²¹ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 391; *Minerva*, p. 517.

²² Lucian Predescu, *op. cit.*, p.459; *Minerva*, p. 585.

sașilor transilvăneni, a fost membru al Senatului României. În anii 1921-22 a lucrat în cadrul Ministerului de Interne al României, apoi s-a întors ca profesor la Școala de Gimnastică de Stat din Germania, revenind ulterior în Timișoara, înapoi la serviciul didactic. Din cauza implicării sale în organizarea politică a șvabilor din Banat a fost pensionat la începutul anului 1925. S-a mutat în Germania și a predat la Gimnaziul „Goethe” din Hanovra. Din 1928 a locuit din nou în Berlin, unde a scris pentru cotidiene. A murit în 25 martie 1954 la Berlin.

Ioan I. Lapedatu, economist, născut în anul 1876 în Săcele, Brașov. A studiat în Brașov și Budapesta, la Academia Superioară de Comerț, unde a luat în 1904, diploma de profesor pentru școlile superioare comerciale. A redactat un timp „Revista economică”, a fost director al Băncii „Ardeleana” din Orăștie, apoi al Societății de asigurare „Transilvania” din Sibiu. Secretar general al Resortului de finanțe al Consiliului Dirigent. Profesor la Academia de Comerț din Cluj, pentru finanțe, deputat de mai multe ori, ministru de finanțe în guvernul Averescu, 30 martie 1926 - 19 martie 1927. Director al Băncii Naționale, senator, membru onorific al Academiei Române, însărcinat de mai multe ori cu tratative în străinătate din partea guvernului. Opera: „Teoria asigurărilor asupra vieții”, Cluj, 1924; „Problema datoriei publice...” , București 1924; „Discuția bugetului”, 1927; „Noua organizare a Ministerului de Finanțe”, Sibiu, 1928; „Banca Națională a României”, Cluj, f.a.²³

Aurel Lazăr, avocat, om politic, născut în 1874 în Oradea. În 1898 absolvă Academia de Drept din Oradea, obține doctoratul în drept la Budapesta. Ia parte activă, de tânăr, la luptele pentru drepturile politice și mișcarea culturală a românilor. Din 1897, membru în comitetul Partidului Național, al cărui fruntaș a rămas. În casa sa din Oradea, în octombrie 1918, s-a ținut memorabila ședință a Comitetului Național, formulându-se Declarația citită de Alexandru Vaida-Voevod în Parlamentul ungar, prin care se anunța că românii se socot liberi de a hotărî singuri asupra viitorului lor. Șef al Resortului de Justiție în Consiliul Dirigent, deputat din 1919 în trei legislaturi, președinte al Camerei Deputaților în 1928, sub guvenul Maniu, președinte al Comisiunii interimare a orașului Oradea. A murit în 18 noiembrie 1930. Opera: „Chestiunea de naționalitate”, Arad, 1914.²⁴

²³ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 475; *Minerva*, p. 604.

²⁴ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 478; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, 2005, pp. 168-170.

Ioan Lupas, profesor universitar, născut în 1880 în Săliște, Sibiu. A făcut școala primară în Săliște, liceul în Sibiu și Brașov, bacalaureat în 1900, la Universitatea din Budapesta studiul istoriei și al latinei, 1900-1904, în 1902 „examenul fundamental”, în mai 1904, licența și doctoratul în istorie, octombrie 1904. Cursuri la Universitatea din Berlin, 1904-1905. În primăvara lui 1905, împreună cu Octavian Goga, face călătorii de studii în Bavaria, Tirol, Italia. La 1 august 1905 intră în învățământ, ca profesor la Seminarul „Andreian”, 1905-1909, este apoi inspector școlar confesional, 1909-1919, protopop de Săliște, 1909-1920, secretar general al Resortului de Instrucțiune Publică, 1918-1919, membru al Academiei Române din 1916 și președinte al Secțiunii istorice, 1932-1935. Deputat, 1919-1920, 1922-1926, 1926-1927, deputat în Congresul național bisericesc, în cel mitropolitan din Transilvania și în Sinodul eparhiei Cluj. Membru în comisia celor 15 pentru pregătirea proiectului de lege relativ la unificarea organizării constituționale bisericești și în Comisiunea pentru conservarea monumentelor istorice, Secția Transilvania, vicepreședinte al Secției istorice a ASTREI. Între 1 august-1 noiembrie 1908, închis la Seghedin, condamnat pentru un articol publicat în revista „Țara noastră” din Sibiu. În politică a fost averescan, gogist și național-creștin. Ministru al Sănătății și Ocrotirilor Sociale, 30 martie 1926 - 4 iunie 1927 și al Cultelor și Artelor, 28 decembrie 1937 - 10 februarie 1938. A debutat în publicistică în anul 1900, în „Tribuna” și „Tribuna literară”. Opera: „Câteva pagini din trecutul comunei Seliște”, Sibiu, 1903; „*Az erdélyi görög Keleti egyház és a vallás-unio XVIII század folyaman*”, Budapest, 1904, teză de doctorat; „Un capitol din istoria ziaristiceii românești ardeleni”, Sibiu, 1906; „*Történeti Parhuzamoa. Felet Jancso Benedek ur „Politikai Hullárnaira” Irtá Justus*”, Budapest, 1917; „Mitropolitul Andrei Șaguna”, Sibiu, 1909; „Contele Ștefan Szechenyi și politica de maghiarizare”, 1910; „Viața unei mame credincioase”, București, 1910; „De demult, povestire istorică”, ediția a treia, Sibiu, 1911; „Despre pocăință”, 1911; „Însemnătatea bisericii”, 1911; „La Ziua Sf. Andrei”, 1911; „Misiunea episcopilor Adamovici și Bob la curtea din Viena”, 1912; „Sfânta Scriptură în limba română”, 1912; „Temeliile trecutului nostru”, 1912; „Gheorghe Bariț”, 1913; „Principele ardelen Acațiu Barcsai și Mitropolitul Sava Brancovici”, București, 1913; „Contribuțiuni la istoria Românilor ardeleni”, 1915; „Episcopul Vasile Moga și profesorul Gheorghe Lazăr”, 1915; „Mângâiați poporul” Cuvântări, Sibiu, 1916; „Despre începutul neamului nostru românesc”, Biblioteca populară a Asociațiunii, f.a.; „Capul lui Mihai

Viteazul”, 1920; „Carte de citire” (pentru diferite clase, diferite ediții), cu Brătescu-Voinești, ș.a., București, 1920-1922; „Nicolae Popea și Ioan N. Moldovan”, 1920; „Factorii istorici ai vieții naționale românești, Lecțiune inaugurală”, Cluj, 1921; „Cea mai veche revistă literară românească”, 1921; „Istoria Românilor”, 1921; „Chestia Concordatului”, Sibiu, 1921; „La Centenarul morții lui Petru Maior”, cu Sextil Pușcariu și Al. Lapedatu, Cluj; „Mitropolitul Andrei Șaguna”, Sibiu, 1921, două volume; „Andrei Șaguna și conducătorii „Asociațiunii transilvane”, București, 1923; „Avram Iancu”, Cluj, 1924; „Din activitatea ziaristică a lui Andrei Mureșianu”, București, 1925; „Revoluția lui Horia”, 1924; „Sufletul lui Șaguna”, 1924; „Romanii și Dacii”, Bibl. „Steaua”; „Legea unificării bisericești”, 1925; „Viața și faptele lui Andrei Șaguna”, Bibl. Steaua; Patriarhia Românilor, Cluj, 1925; „Din trecutul ziaristicii române”, Bibl. „Semănătorul”, Arad; „Luptători pentru lumină”, id.; „Contribuțiuni la istoria ziaristicii române ardeleni”, Sibiu, 1926; „Învingeți-vă pe voi înșivă”, 1926; „Trei generațiuni...” 1926; „Studii...” 1927; „Doi umaniști români”, 1928; „Lecturi din izvoarele ist. rom.”, Cluj, 1928; „Sibiul ca centru al vieții românești”, 1928; „Chronicon Dubnicense” despre Ștefan cel Mare”, București, 1929; „Istoria Bisericii Ortodoxe Române”, 1929; „Regele Ferdinand”, Cluj, 1929; „I. Bogdan”, Brașov, 1930; „Un episod istoric din anul 1917”, București, 1932; „Istoria unui manual de istorie”, 1932; „O binefăcătoare...”, Sibiu, 1933; „Carte de Istorie bisericească ilustrată”, București, 1933; „Corespondența lui Grigore Ghica”, 1933; „Documente istorice”, Cluj, 1933; „Episcopul N. Popea”, 1933; „Începutul domniei lui Matei Basarab”, București, 1933; „Opera cultural-educativă a Bisericii Ortodoxe”, Cluj, 1933; „Răscoala țăranilor din Transilvania la 1784”, 1934; „Trecutul nostru românesc”, Sibiu, 1934; „Anastasia Șaguna”, București, f.a.; „Cronicari și istorici români din Transilvania”, Caiova, f.a., două volume; „Necesitatea unei concentrări democratice”, Cluj, 1925; „Unitatea etnică a României față de revizionism”, București, 1934, cu D. Marmeliuc; „Probleme școlare”, 1937.²⁵

Iuliu Maniu, jurist și om politic, născut în 1873 în Șimleul Silvaniei, membru onorific al Academiei Române din 7 iunie 1919. Fiu de magistrat și nepot, după mamă, al lui Simion Bărnuțiu. Studiile primare la Blaj, cele liceale la Zalău, dreptul la Universitățile din Cluj, Viena și Budapesta. Din 1896 doctor în drept, din 1898 cu cenzură de avocat la Pesta. Se stabilește în Blaj ca avocat

²⁵ Lucian Predescu, *op. cit.*, pp. 500-501; *Minerva*, p. 634.

al Mitropoliei Unite, unde funcționează până în anul 1915, când este înrolat în armată, face Școala de ofițeri de rezervă și este trimis pe frontul rusesc și apoi pe cel italian. Încă student, participă activ la viața politică: în 1892 participă la Congresul studentesc de la Roman, ca reprezentant al studențimii române din Ardeal, iar între 1893-1895, la manifestările pentru Republică și Memorand. Ca student înființează Societatea studenților români, sârbi și slovaci în Budapesta, și, în calitate de președinte, în 1896, rostește un discurs politic cerând autonomie națională pentru românii din Ardeal și o nouă direcție politică activistă. În același an este ales membru în Comitetul Național al Partidului Național Român. Între 1906-1910, deputat al Cercului Vințul de Jos, având intervenții deosebite în Parlamentul de la Budapesta. Întors de pe front, după consfătuirea Partidului Național din 24 septembrie 1918, se stabilește la Viena, unde, în luna octombrie, în timpul revoluției, sublocotenent fiind, cu câteva mii de ostași români, ocupă o parte din Ministerul de Război și cu sprijinul ofițerilor români, începe organizarea ostașilor. Între 15-16 noiembrie 1918, ia parte la tratativele cu partea maghiară, pronunțându-se pentru desfacerea totală de Ungaria. La Adunarea de la Alba Iulia, într-un discurs sobru, arată drepturile istorice indiscutabile ale românilor asupra Ardealului și asupra celorlalte ținuturi românești. Contribuie hotărâtor la formularea rezoluțiilor votate de Adunare. Marele Sfat Național de la Alba Iulia îl alege ca președinte al Consiliului Dirigent și șef al Resortului de Interne. Timp de mai bine de un an, conduce treburile Ardealului, consolidând noua administrație românească. După moartea lui G. Pop de Băsești, este ales președinte al Partidului Național din Ardeal, care, în februarie 1923, a fuzionat cu Partidul Democrat al lui Take Ionescu, în ianuarie 1925, cu Partidul Naționalist al lui Iorga, iar în toamna lui 1926 cu Partidul Țărănesc condus de Ion Mihalache, formând Partidul Național-Țărănesc. Prim-ministru între 16 noiembrie 1928 - 7 iunie 1930, 13 iunie - 10 octombrie 1930 și 20 octombrie 1932 - 14 ianuarie 1933. Opera: „Discursuri parlamentare”, Blaj, 1906; „Ardealul în timpul războiului”, Cluj, 1921; „Chestia Banatului”, București, 1924; „Problema minorităților”, 1924; 1929; „Lege pentru organizarea ministerelor”, „*Au comte de Saint Aulaire*”, 1930; „România și revizuirea tratatelor”, 1934, cu C.I.C. Brătianu.²⁶

Alexandru Marta, născut în 21 decembrie 1869 în comuna Căprioara, județul Severin, plasa Birchiș, Judecătoria Făget. La 1 Decembrie 1918 era

²⁶ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 515; *Minerva*, pp. 646-647.

consilier la Curtea de Apel maghiară din Seghedin. A fost ales de Adunarea de la Alba Iulia în Marele Sfat. A ocupat postul de secretar general al Consiliului Dirigent până la desființarea acestuia, secretar general al Ministerului Justiției pentru Ardeal și Banat, până în 30 august 1920, prim-președinte al Curții de Apel Oradea, din mai 1921, al Curții de Apel Timișoara, până în 30 aprilie 1938, când a ieșit la pensie; în 14 august 1938 a fost rechemat în calitate de resident regal al Ținutului Timiș, până la 30 septembrie 1940.²⁷

Constantin Missits, născut la Lipova la 26 mai 1878, doctor în Drept la Universitatea din Budapesta, avocat și delegat al Lipovei, a îndeplinit atribuții legate de funcția de președinte al Asociației ardeleni pentru industria și comerțul cu lemne, dinamizând Societatea forestieră „Carpatia” și contribuind la înființarea „Întreprinderilor Forestiere Române S.A.” din Cluj. Urmează liceul la Lugoj, apoi dreptul la Budapesta. În vremea anilor de liceu, la Lugoj, se bucură de un stipendiu din partea Fundației „Emanoil Gojdu”. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Budapesta în anul 1895. Studentul Missits, la curent cu întemnițarea memorandiștilor, prezent printre semnatarii unor adrese de încurajare studențești către redactorul „Dreptății”. La finele anului 1895, când renaște Societatea studențească română „Petru Maior” din Budapesta, Missits figurează printre membrii ordinari ai acesteia. În august 1896 e activ în pregătirea Adunării generale a Astei la Lugoj. După câțiva ani de practică de candidat de avocat, C-tin Missits devine membru al Societății pentru fond de teatru român. În cursul ultimei decade a lunii noiembrie 1918, Missits este ales printre cei cinci delegați ai Cercului electoral Lipova din partea populației românești, cu scopul mărturisit de a participa la hotărârea sorții națiunii române în duminica zilei de 1 decembrie 1918, în cadrul solemn al Adunării de la Alba Iulia. Îndată după Adunare este numit secretar general la Resortul de alimentare al Consiliului Dirigent de la Sibiu, unde rămâne până în luna octombrie 1919. Sarcina sa era deosebit de grea, dublată de o mare răspundere. Moartea sa survine fulgerător la Brașov, în ziua de 31 iulie 1921.²⁸

Iuliu Moldovan, medic, profesor universitar, născut în 15 iulie 1882 în Bogata de Mureș. Studii la Praga și Viena, asistent, profesor de igienă și igienă socială la Universitatea din Cluj, decan, membru al Societății de biologie, cooptat în Marele Sfat al Transilvaniei, secretar general și inspector general

²⁷ Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. II, 2008, pp. 173-174.

²⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale. Biroul Arhive Medievale. *Fonduri personale și colecții. Fondul familial „Braniște-Missits”*, ani extremi 1844-1993, prefață.

sanitar și de ocrotire a Ardealului. Subsecretar de Stat, în perioada 14 noiembrie 1929 - 10 octombrie 1930 la Muncă, Sănătate și Ocrotiri Sociale, secretar general la același departament, 1928-1929, deputat de Hunedoara și senator de Arad, președinte al ASTREI, membru corespondent al Academiei Române din 10 iunie 1920. Opera: „Principii generale ale organizării sănătății în România”, București, 1924; „Igiena națiunii”, Cluj, 1925; „Biopolitica”, 1926.²⁹

Valer Moldovan, avocat, profesor de drept administrativ la Universitatea din Cluj, născut în 5 august 1875 în Câmpeni, Alba. A făcut studii la Universitățile din Cluj și Budapesta, doctor în drept al Universității din Cluj, secretar general în Consiliul Dirigent, decan al Baroului de Turda și președinte al Camerei de Agricultură din acest oraș, național-tărănist. Prezent la Marea Adunare de la Alba Iulia în calitate de delegat al Circumscripției electorale Turda, membru în Marele Sfat, ales deputat de Turda, 1919, 1926, 1927, 1928, 1930, senator, 1926, 1928, 1932, 1933, vicepreședinte al Senatului, 1928, subsecretar de Stat la Ministerul Cultelor, 14 noiembrie 1929 - 17 iunie 1930, director ministerial al Transilvaniei, 1930, 1933, profesor agregat, 25 ianuarie 1930 și titular, 1 aprilie 1933, de drept canonic, din 1934, la catedra de drept administrativ.³⁰

Ion Montani, ziarist, născut în aprilie 1882 în Târnava Mică, absolvent al Facultății de Drept din Budapesta, colaborator la ziarul „Poporul Român” din Budapesta, 1902, unul din întemeietorii revistei „Luceafărul”, 1902 și colaborator intern, colaborator la ziarul „Lupta”, 1907, redactor și prim redactor la „Tribuna” din Arad, 1907-1912, prim redactor și director al ziarului „Românul” din Arad, 1912-1914. Între 1914-1918, colaborator de pe front al ziarului „Românul” din Arad, decembrie 1918 - decembrie 1919, șeful Propagandei prin Presă, broșuri și foi volante, atașat Consiliului Dirigent. Director al ziarului „Tribuna Nouă”, 1924-1925, director al ziarului „Renașterea Română”, prim-redactor al ziarului „Vestul” din Timișoara, 1930-1931, colaborator la ziarele „Dreptatea”, „Lupta”, „Adevărul” etc. și la revistele „Convorbiri Literare”, „Cele trei Crișuri”, „Banatul”, „Analele Banatului”, „Viitorul” etc. Opera: „Valul care trece, Arad, 1925, „Din zile grele”, f.a.³¹

²⁹ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 563; Mircea Vaida-Voevod, Gelu Neamțu, *op. cit.*, vol. II, 2008, pp. 182-183; *Minerva*, p. 686.

³⁰ Lucian Predescu, *op. cit.*, pp. 563-564; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, 2005, pp. 196-197.

³¹ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 566.

Gheorghe Moroian, funcționar, profesor, om politic, născut în 9 iulie 1970 în Satulung, Brașov, studii secundare la Brașov, licențiat al Institutului de Stat Comercial Superior din Antwerp în 1892, laureat al Școlii de științe politice din Paris, 1892-1895, doctor în științe social-economice al Universității din Tübingen în 1897, luptător pentru cauza națională a românilor ardeleni în Belgia și Franța, organizând la Paris o adunare a studenților români, a scris în acest sens articole în „*Indépendance Belge*”, „*La Justice*”, „*Journal des Debats*”, „*Republique française*”, între 1907-1909, consul al României la Londra, din 1909, atașat comercial în Austro-Ungaria, Germania, Elveția și Rusia, membru al delegației transilvănene la Conferința de pace de la Paris din 1919, din mai 1919, secretar general la Externe în Consiliul Dirigent al Transilvaniei, deputat în 1919, 1928-1931, 1931-1932, fondator al revistei „*Observatorul economic social*”, membru în „*Frontul Românesc*”, colaborator la „*Semănătorul*”. Din lucrările sale: „*Românii din Ungaria*”, de H. Gaidoz, București, 1894, traducere, „*Chestia agrară în România*”, 1897, „*La loi agraire de 1864*”, Stuttgart, 1898, „*Darul din inimă*”, București, 1905, „*Importanța comercială a Egiptului pentru România*”, București, 1906, „*Legăturile noastre cu Anglia*”, Cluj, 1923, „*Unirea de la 1859...*”, 1927, „*Steed. Dimensiunile păcei*”, 1927, traducere, „*Luptele de emancipare ale românilor din Ardeal ...*”, 1929, și ediția în limba franceză, Paris, 1933, „*Discurs*”, Cluj, 1931, „*Recunoștința Ardealului...*”, 1931, „*Organizarea și funcționarea muzeelor comerciale*”, f.a. A contribuit la prima Enciclopedie românească cu articole referitoare la politică.³²

Eugen Muntean, inginer, născut în 1878 la Oravița, județul Caraș, absolvent al Liceului greco-ortodox din Brașov în anul 1895, Politehnica la Viena, obținând titlul academic de inginer mecanic în 1902; inginer la marina militară austro-ungară între anii 1902-1918, ultimul rang obținut, inginer căpitan-comandor. La Marea Adunare de la Alba-Iulia a participat ca delegat al Comitetului revoluționar și al Gărzii marinarilor români de la Pola. A fost numit secretar general la Resortul Industriei al Consiliului Dirigent. În Constituanta țării a fost ales deputat al Circumscripției Reșița, județul Caraș.³³

Victor Onișor, profesor universitar, născut în 19 iunie 1874 în comuna Zagra, județul Năsăud, într-o familie fruntașă de grăniceri. Studii: școala

³² Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 568.

³³ Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, 2005, pp. 208-209.

primară în Zagra, Liceul grăniceresc din Năsăud, doctoratul în drept, examenul de avocat la Universitatea din Budapesta. În timpul studenției este ales președinte al Societății Academice „Petru Maior” din Budapesta. În anii 1897-1898 figurează ca membru în comitetul de redacție al ziarului „Tribuna” din Sibiu. După terminarea studiilor și trecerea examenului de avocat, avocat în Bistrița până în 1914 când este mobilizat, profesor de limba română la Liceul săsesc din Bistrița. Face întreg războiul, la început locotenent apoi căpitan. Ca avocat la Bistrița ia conducerea și organizarea luptei naționale în județ, scoțând pe cheltuială proprie o publicație de afirmare națională, „Gazeta Bistriței”. Candidează la alegerile de deputat din anul 1906 în Cercul electoral Năsăud, cu programul Partidului Național Român, fiind înfrânt cu numai câteva voturi de candidatul guvernului maghiar, voturi aparținând candidaților evrei și unguri, funcționari obligați să voteze cu regimul. La alegerile din anul 1910 este din nou înfrânt datorită terorii exercitată de guvernul maghiar. În 1918 reprezintă Cercul electoral Năsăud la Adunarea Națională de la Alba-Iulia. Este cooptat în Marele Sfat Național, numit secretar general al Consiliului Dirigent, Resortul Interne și organizează întreaga administrație din Transilvania pe baze românești. În 1919 este ales deputat al Cercului electoral Năsăud, în prima legislatură a Statului român reîntregit, fără contracandidat. Ca profesor de drept administrativ și financiar la Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj, prodecan și decan în mai multe rânduri, contribuie la organizarea învățământului românesc în Transilvania. A fost și vicepreședinte al Secției juridice a „ASTREI” și al „AGRULUI”. A sprijinit mișcarea Băncilor Populare românești din Transilvania, a înființat diferite întreprinderi industriale românești, a îndrumat și organizat meseriașii români din Bistrița. Opera: „Legiuirea țarei noastre”, Bistrița, 1901; „Legile Grănicerilor Năsăudeni”, 1905; „Doyle Duett”, traducere, 1905; „Legea nouă asupra alegerii deputaților”, Arad, 1914, cu Aurel Lazăr și Romul Boilă; „Lege pentru alegerea de deputați și senatori”, Cluj, 1919, „Noua lege pentru alegerea de deputați și senatori”, Sibiu, 1919; „Istoria dreptului român”, Cluj, 1921, curs de licență; „Tratat de drept administrativ român”, 1923; „Venitul Național, reforma monetară și criza economică din România”, 1931; „Situația juridică a statului romano-catolic ardelean...” ,Cluj, 1934. Decorații: „Ordinul Francisc Iosif I”, în 1918 pentru merite militare, „Regele Ferdinand I” în grad de ofițer, pentru merite în lupta pentru Unire, ordinele „Steaua României” și „Coroana României” în grad de

comandor pentru merite în cadrul Statului român și cu „Răsplata Muncii” pentru învățământ, clasa I. A murit în 16 mai 1932 într-un sanatoriu din Viena.³⁴

Vasile C. Osvadă, economist și publicist, născut în 9 septembrie 1875 în Măhăciu, Cluj. Studii: Blaj, Brașov și Viena, director de bănci, colaborator cu articole economice la „Tribuna”, „Foaia de Duminică”, „Revista Economică”, „Lupta”. A redactat foaia „Tovărășia”.³⁵

Ștefan Cicio-Pop, om politic, născut în 1 aprilie 1865 în Sigău, Someș. Studii primare și liceale în Gherla și Sibiu, cele universitare la Budapesta și Viena. Din 1891 avocat în Arad. În 1894 la Conferința de la Haga a Uniunii interparlamentare, ca trimis al comitetului executiv al Partidului Național. Luptător activ pentru cauza națională, avocat al apărării în procesul Memorandului, deputat de Șiria în Parlamentul de la Budapesta, 1905. În casa lui din Arad s-a pregătit Adunarea de la Alba Iulia, pe care Ștefan Cicio-Pop a deschis-o, a fost ales vicepreședinte al ei la 1 Decembrie 1918. Membru în Consiliul Dirigent ca șef al Resortului de Război. Între 17 decembrie 1918 - 14 martie 1920, ministru de Stat pentru Ardeal, deputat de mai multe ori în Parlament, deputat și președinte al Camerei în 1928-1929 în guvernul Maniu. A murit în 16 februarie 1934. Opera: „Discurs”, București, 1927; „Unirea Ardealului și Banatului cu Patria Mamă”, Cernăuți, 1928; „*Départ de Mr. de Saint Aulaire, București*”, 1930.³⁶

Mihai Popovici, om politic, născut în 21 octombrie 1879 în Brașov. A absolvit Facultatea de Filosofie de la Viena unde a obținut și doctoratul în drept. A participat la toate mișcările politice ale Partidului Național Român din Transilvania. A fost însărcinat cu diferite misiuni importante și a scris articole în mai toate ziarele transilvănene pentru cauza românească. În 1916 intră în Armata Română și în 1917-1918 organizează Corpul Voluntarilor Români în Moldova. A participat la Adunarea Națională de la Alba Iulia care îl alege membru în Consiliului Dirigent la Resortul Industriei și Comerțului. Între 5 decembrie 1919-13 martie 1920 este ministru la Lucrări Publice și ad-interim la Finanțe, ministru de finanțe, 6-22 iunie 1927, 16 noiembrie 1928-15 octombrie 1929, când a stabilit leul, noiembrie 1928, de Interne, 7-13 iunie 1930, iar de

³⁴ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 616; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, 2005, pp. 244-247. În această lucrare locul decesului este la Cluj; *Minerva*, p. 730.

³⁵ Lucian Predescu, *op. cit.*, 622

³⁶ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 673; Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, 2005, pp. 90-91; *Minerva*, p. 774.

finanțe, 13 iunie 1930-13 aprilie 1931, de Justiție, 11 august 1932-14 noiembrie 1933. Fruntaș național-tărănist. Opera: „Solidarismul politic”, București, 1923; „Bugetul”, 1924; „Alegerea de la Reghinul-Săsesc”, 1925; „Bugetul”, 1925; „Datoriile și creanțele României după tratate”, 1925; „Politica de revalorizare și conversiunea la Banca Națională”, 1925; „Lege pentru reorganizarea Înaltei Curți”, 1929; „Legea contabilității publice”, 1930; „Lege pentru reorganizarea Înaltei Curți de Conturi”, 1930.³⁷

Alexandru Russu, episcop greco-catolic al Maramureșului, născut în 1884 în Serbia, Mureș, într-o familie preotească. A terminat liceul la Blaj, apoi Seminarul central din Budapesta, unde și-a luat doctoratul. În 1910 este hirotonit și numit profesor de Dogmatică la catedra monseniorului dr. Suciuc din Blaj. Fondator la revistei „Cultura creștină”, 1911, director al ziarului „Unirea”, 1922, canonic de Blaj, 1921, rector al Seminarului teologic și al Academiei Teologice, 1925, deputat și secretar general la Resortul Cultelor. Opera: „Catehismul catolic”, Blaj, 1921; „Veneratului cler eparhial”, 1931.³⁸

Ioan Suciuc, om politic, născut în 14 decembrie 1862 la Șistaroveț, Timiș, decedat 12 martie 1939 la Chișineu-Criș. Organizator al Adunării. Funcțiile: deputat național în Parlamentul de la Budapesta, membru în Comitetul Central al Partidului Național din Transilvania, ministru al Organizării și al Propagandei în Consiliul Dirigent, 1918-1920, președinte al Comisiei de unificare, secretar general al Agriculturii și Domeniilor pentru Transilvania, 1920-1921. Prim-președinte al Consiliului Superior, 1920-1922, deputat și senator în Parlamentul de la București, șeful Contenciosului Statului, 1922-1929, decan al Baroului Cluj. 1922-1930, notar public la Chișineu-Criș, 1930-1939.³⁹

Alexandru Vaida-Voevod, om politic, născut în 27 februarie 1872 în Olpret. Studii: Liceul săsesc din Bistrița și Liceul românesc din Brașov, medicina la Universitatea din Viena. Participant activ la manifestările naționale. În anul 1896 convoacă la Viena un important congres al studențimii, din 1896, ales în comitetul Partidului Național. A practicat puțin timp medicina, la Karlsbad. Pierde la alegerile din 1905, ales cu mare majoritate în 1906 în Camera Ungariei, vorbește aici despre reforma agrară, votul universal, dreptul femeilor de a fi admise la Universitate, contra legii școlare a lui Apponyi. Scos în 1907 din fosta Cameră, revine, din 1910, deputat de Făgăraș, activând în

³⁷ Lucian Predescu, *op. cit.*, 684; *Minerva*, p. 776.

³⁸ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 24; *Minerva*, p. 849.

³⁹ Gelu Neamțu, Mircea Vaida-Voevod, *op. cit.*, vol. I, p. 350.

Camera până în 1918. În toamna lui 1918 participă la Oradea la consfătuirea comitetului, iar în 18 octombrie citește în Parlamentul ungar Declarația de liberă dispunere de soarta sa a poporului român din Ardeal și Ungaria, care a produs o mare consternare între deputații maghiari. La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia este ales în Consiliul Dirigent, la Externe și delegat în comisia care a prezentat Actul Unirii regelui Ferdinand. Între 17 decembrie 1918 - 1 decembrie 1919 este ministru al Transilvaniei. Între 1 - 5 decembrie 1919 este prim-ministru și ministru la Externe. Tot în 1919 participă la Congresul de pace, iar în toamna aceluiași an este deputat și președinte al noii Camere a României Mari. Ministru de Interne, 16 noiembrie 1928 - 7 iunie 1930 și 13 iunie - 10 octombrie 1930, când organizează Jandarmeria. Prim ministru, 6 iunie - 20 octombrie 1932 și 14 ianuarie - 14 noiembrie 1933, deținând și portofoliile Interne și ad interim la Externe, 6 iunie - 11 august 1932, ad interim la Muncă, Sănătate și Ocrotire Socială, 7 - 9 iunie 1932, Externe, 11 august - 20 octombrie 1932 și Industrie și Comerț, 14 iunie - 14 noiembrie 1933. Rupându-se din Partidul Național-Țărănesc, la 12 mai 1933 creează organizația politică „Frontul Românesc”. Ministru de Stat, 10 februarie - 30 martie 1938, consilier de Coroană, 30 martie 1938. Ministru de Stat, 28 iunie - 4 iulie 1940. Opera: „Postul - virtute? pertrecerea-păcat?”, Viena, 1898; „Vorbire”, Orăștie, 1904; „Mangra, Tisza și Tribuna”, Brașov, 1911; „Expunere...” , București, 1919 și 1920; *Déclaration ministérielle*, Paris, 1920; „Chestia Banatului,” 1924; „Discurs”, 1924, 1927, București, 1928, 1929; „Jos Austria perfidă!”, Viena, f.a.; „Problema frontierelor românești”, București, f.a.; „Die Wahl in Sasca”, Viena și Leipzig, f.a., ediția românească, București, 1933; „Legea Jandarmeriei”, cu Cihoski, București, 1929; „Legea pentru organizațiunea Aministrațiunei”, cu Ed. Mirto, 1929; „Legea organizării administrațiunei”, 1929; „Lege pentru organizarea Poliției generale a Statului”, cu D. R. Ioanițescu, 1929; „Lege pentru statutul jandarmilor”, 1929.⁴⁰

Aurel Vlad, om politic, născut în anul 1875 în Orăștie. Doctor în drept la Budapesta. Temperament de luptător, român însuflețit, începe cu câțiva prieteni o puternică mișcare împotriva politicii românești de pasivitate și cere intrarea în viața politică activă. Curentul prinde, ajutat și de două ziare din Orăștie: „Activitatea” și „Libertatea”, 1901. Candidează la Ilia în județul Hunedoara și cu toată teroarea maghiară reușește să intre în Parlamentul

⁴⁰ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 879; *Minerva*, p. 944.

Ungariei, în 1903, unde cuvântările lui impresionează pe liderii maghiari. La alegerile din 1905 intră din nou în Parlamentul ungar împreună cu încă 14 deputați români. Își face datoria de bun român în cariera publică. În 1918 își pune gaj întreaga sa avere pentru a putea face față noii țări. În Consiliul Dirigent este șeful Resortului de Finanțe, iar în guvernul Vaida este ministru de Finanțe, 5 decembrie 1919 - 23 februarie 1920. Deputat în patru cicluri, 1919 - 1920, 1926 - 1927; în guvernul Maniu a fost ministru al Cultelor, 16 noiembrie 1928 - 14 noiembrie 1929 și de Industrie și Comerț, 14 noiembrie 1927 - 7 iunie 1930. Șef al Partidului Național-Țărănesc din județul Hunedoara, președintele Camerei Agricole și al Consiliului Județean, susține cu banii săi, timp de opt ani ziarul partidului din județ „Solia Dreptății”, în care scrie și articole. Președinte al Consiliului administrativ al Băncii „Ardeleana”, membru în sinoadele și congresele Bisericii Ortodoxe încă din perioada dualistă, șef al organizațiilor de Hunedoara și Severin ale „Frontului Românesc”. *Opera*: „Vorbirea...” ,Orăștie, 1903; „Discuția asupra bugetului”, 1928; „Discursuri”, 1929.⁴¹

Consiliul Dirigent a fost dizolvat⁴² după ce, îndeplinindu-și mandatul dat de Marele Sfat, a dus „în îndeplinire hotărârile de la Alba Iulia, a preluat și a dirigit viața de Stat, s'a îngrijit de serviciile publice”, marele său merit fiind că „a înlocuit stăpânirea străină reîntronând ... stăpânirea românească în Dacia superioară” și aceasta s-a petrecut „fără atrocități, fără siluire omenească și fără întreruperea continuității vieții de Stat, fără nici o cruzime, fără nici o victimă pricinuită de puterea de Stat, ceea ce va fi pentru vecie un titlu de înaltă mândrie a poporului românesc în fața lumii civilizate”.⁴³

Concluzionând, putem afirma că elita culturală, religioasă, militară și politică românească, crescută și educată să își iubească și să servească Neamul și Țara, a împlinit la 1918, cu un larg sprijin popular, marele ideal de unire al tuturor românilor.

Profesor dr. Alexiu Tatu

⁴¹ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 902.

⁴² Dizolvarea s-a făcut prin Decretul-Lege din 2 aprilie 1920.

⁴³ Ultima frază a apărut în ziarul „Patria” din Cluj din 15 aprilie 1920.

RAPORTUL SUBLOCOTENENTULUI JOVIN - O ALTĂ FAȚĂ A ISTORIEI -

Fiind numit de către Marele Cartier General al Armatei ca „informator la Divizia I-a cu servicii de spionaj și întreprinderi de acțiuni ofensive în spatele frontului inamicului”, sublocotenentul Gheorghe Jovin a plecat, la 18 septembrie 1916, din București la Târgu Jiu, unde s-a prezentat colonelului Anastasiu, comandantul Diviziei. Acesta l-a detașat pe lângă „Grupul Cerna”, care opera în regiunea Orșova. Misiunea primită a fost de a se infiltra în spatele frontului și de a raporta atât mișcările de trupe ale inamicului, cât și aspecte ale retragerii trupelor proprii. Datele raportate de sublocotenentul Jovin nu se vor regăsi niciodată în jurnalele de front. Precum cronicile de altădată, ele decantează cu grijă evenimentele, evidențiind de cele mai numeroase ori doar latura eroică, ferind posteritatea de fața ascunsă și întunecată a adevărului. De asemenea, veți constata că documentele emise de structurile de informații, indiferent de perioada când au fost constituite, sunt deosebit de interesante prin modul obiectiv și tranșant de relatare a evenimentelor. Și nu în ultimul rând, parcurgând raportul sublocotenentului Jovin veți constata că are „condei”, dincolo de tiparele impuse de specificul activității sale evidențiindu-se calități literare certe și un caracter admirabil. Cu secvențe aproape cinematografice, el ne prezintă o lume pe care nu o vom regăsi nici în manualele de istorie și nici în tratatele de specialitate.

Documentul se regăsește în Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale, dosar 882/1916, f. 2-18

Col. (r) dr. Cornel Carp

Fost comandant al Arhivelor Militare, Pitești

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Naționale

*Sublocotenentul Gheorghe Jovin, către
Biroul Informațiilor al Marelui Cartier General*

Fiind numit de către Marele Cartier General al Armatei ca informator și detașat pe lângă Divizia I-a cu servicii de spionaj și întreprinderi de acțiuni ofensive în dosul frontului inamicului, am plecat pe 18 septembrie a.c. [1916] din București la Târgu Jiu, unde m-am prezentat d-lui colonel Anastasiu, comandantul Diviziei I-a. De aici am fost detașat pe lângă Grupul „Cerna”, care

opera în regiunea Orșova, unde cunoșteam bine poziția locului și aveam chemarea a dezvolta o acțiune cât de intensivă în interesul armatei.

Înainte de a pleca din Târgu Jiu, la Cereș au sosit reprezentanții ziarelor străine spre a vizita frontul Târgu Jiu-Orșova. Între acești ziariști, unul care se numește Braun, de profesie inginer, care niciodată nu a fost ziarist. Știu bine că acest individ avea legături cu contele Sapari (Szapary), un spion maghiar, care locuia în București la [hotelul] Athenée Palace. Imediat am atras atenția d-lui maior Grozeanu de la Divizia I-a, care era detașat de către Comandamentul Armatei I-a cu conducerea ziaristilor, să urmărească cu atenție pe acest domn Braun. Dl. căpitan Mitileneu cerându-mi detalii asupra numelui ziarist, spunea că-l va urmări. Am plecat împreună cu dânsii la Cereș, unde eram așteptați de dl. colonel Demetriade, comandantul Grupului „Cerna”, căruia i-am prezentat hârtiile pe care le aveam de la Marele Cartier General. Imediat după aceea, am plecat cu ziaristii spre a vizita poziția muntelui „Cocoșul”. De aici, dânsii au plecat la Orșova. Notez că două zile după ce ziaristii au părăsit frontul, am pierdut orașul Orșova și pe întregul front Orșova-Târgu Jiu ofensiva inamicului a devenit foarte aprigă.

A doua zi intru în biroul d-lui colonel Demetriade pentru a stabili ramura de activitate a serviciului pentru care eram trimis. În același timp intră în birou inginerul acestui grup, care și-a prezentat raportul. După ce ieși din birou, dl. colonel îmi adresează următoarele cuvinte: *„D-le Jovin, te rog ai grijă de acest om să-l urmărești, fiindcă e fratele de dincolo”*. Am rămas foarte îngrijorat auzind aceste cuvinte și întreb pe dl. colonel de știe ceva concret asupra acestui om, îmi răspunde că, pentru dânsul orice persoană de dincolo trebuie să fie bănuită. Cum și eu sunt refugiat din Banat, nu puteam să ascund acest lucru și aduc la cunoștința d-lui colonel că și eu cad în categoria inginerului. Atunci dl. colonel exclamă: *„Ah, atunci m-ai mâncat fript!”*. După aceasta, am rugat să mi se aprobe plecarea la Baia de Aramă, pentru a recruta elementele necesare care să-mi facă legătura cu preotul din Bogâlneni, care avea să-mi dea o mână de ajutor pentru operațiunile necesare în dosul inamicului. Am și făcut această legătură. După trei zile, mă întorc la comandament și raportez d-lui colonel Demetriade că ar fi bine să aruncăm în aer tunelul dintre Mehadia-Bogâlneni și că pentru această operație am toate elementele necesare. Acest plan a fost imediat aprobat de către dl. colonel, la stăruința d-lui căpitan Cornicioiu, șeful Statului Major al Grupului „Cerna”. Dl. colonel rus Ratmanoff din Turnu Severin, comandantul comitagilor, mi-a promis 8 oameni cu experiență pentru această lucrare. Pentru a mi se da acești oameni, trebuia să am o autorizație în scris de la

dl. colonel. Când am cerut această autorizație, dl. colonel, deși a aprobat planul în chestie, m-a refuzat spunându-mi că nu are nici un ordin pe baza căruia să-mi poată da vreo autorizație. Planul aprobat a rămas, deci, neexecutat.

A doua zi sosește la Comandament o petiție a locuitorilor din Toplița, comună ocupată de noi. Această petiție era semnată de către primar și 24 locuitori care cereau, în numele populației din acea comună, a li se permite strângerea nutrețului de pe câmp, care se întindea mult în dosul frontului nostru. Mai cereau voie pentru aducerea lemnului din pădure, iarna fiind aproape, iar nutrețul pentru vite, precum și lemnele de foc, lipsindu-le cu desăvârșire. S-a ordonat, din partea d-lui colonel, ca toți acești 24 [de] oameni să fie aduși la Grup [ul „Cerna”] unde, tot din ordinul d-lui colonel, le-am luat interogatoriu, la care am anexat și raportul meu, în care menționez că nu am nici cea mai mică bănuială față de acești oameni, care erau [cu vârste] între 60-70 [de] ani. Cu toate acestea, dl. colonel a trimis pe acești oameni, îmbrăcați numai în cămașă, desculți și flămânzi, prin zăpadă la Turnu Severin și de aici la Craiova, la Armata I-a.

În aceeași zi, după amiază, au sosit la Grup[ul „Cerna”] șapte turci din Ada-Kaleh, unde s-a observat noaptea, în diferite rânduri, semnalizări cu lanterna către trupele inamice din Orșova și care, la aceste semne, bombardau pozițiile noastre. Cu ocazia interogatoriului, percheziționând pe primarul insulei, am găsit la dânsul un contract prin care era însărcinat cu livrarea mai multor lucruri necesare armatei inamice. Am mai găsit 3.000 coroane, precum și adresele mai multor persoane din Ungaria. Vinovăția acestuia era absolut întemeiată. Am găsit, în total, la cei șapte turci, 8.000 coroane, făcând un inventar de toate obiectele găsite la dânsii. Actele împreună cu raportul meu le-am înaintat d-lui colonel, care mi-a dat ordin ca a doua zi dimineață să plec la Turnu Severin cu acești oameni. Seara, la masă, dl colonel mi-a spus că cei șapte turci, din cauza timpului rău, să plece cu automobilele sanitare. Am ripostat, spunând că să plece și ei pe jos, cum au plecat [și] cei 24 [de] români. Dimineața, automobilele fiind înghețate [și] neexistând alte mijloace [pentru] a-i transporta, au trebuit să pornească pe jos. Conform ordinului, am plecat la Turnu Severin împreună cu sublocotenentul Hagi-Gogu, fără însă a primi hărțile și banii găsiți la turci. Așa cred că oamenii au fost predați Prefecturii de către automobilistul Gârdeanu.

Noaptea, la ora 12, aflu de ordinul retragerii noastre care, după un ceas, a fost revocat. Aici primii ordin să plec la Baia de Aramă. Înainte de plecare mi s-a dat să citesc un ordin al comandantului Diviziei I-a prin care se cerea să se ia toate măsurile de precauție pe frontul Baia de Aramă-Târgu Jiu, făcându-se

întărituri cu sârmă ghimpată etc. Se mai cerea un aprig serviciu de spionaj, în care scop se menționa să nu se cruțe nici o sumă. Cum eram lipsit de bani, neprimind până atunci nici solda, spun și arăt d-lui colonel că nu am la mine decât un singur franc, așa că nu numai că nu am cu ce plăti cheltuielile de spionaj, dar îmi lipsesc și cele necesare existenței mele.

Îl rog să mi se dea un avans din soldă și speze în interes de serviciu. M-a refuzat net, spunându-mi că în restaurantul în care voi mânca să liberez bon. A trebuit să plec la Baia de Aramă fără bani și fără a avea putința să angajez elemente pentru serviciul de spionaj. La sosirea mea la Baia de Aramă mi se comunică că dinspre Târgu Jiu-Celeiu vin patrulă de cavalerie germană. Am plecat într-acolo împreună cu sublocotenentul Hagi-Gogu și doi călăreți. La podul dintre Celeiu și Baia de Aramă întâmpinăm patrula germană, compusă din 20 [de] călăreți. Deschizând foc, am pus patrulă pe fugă, omorând trei soldați germani [și] au rămas în mâinile noastre 3 cai și 8 lănci. De aici am plecat la Tismana, unde întâlnim doi ofițeri germani, pe unul l-am omorât, iar pe altul l-am rănit, luându-le două motociclete. După aceste fapte m-am înapoiat din nou la Baia de Aramă, raportând d-lui colonel cele întâmplate.

După amiază am primit ordinul de retragere [și], cu această ocazie, am luat motocicletele, precum și două care cu tutun de la oficiul poștal, pe care le-am dus până la Balta, unde țărani, din cauza retragerii prea repezi nu erau în stare să ne urmeze, așa că toate aceste lucruri au rămas acolo. Sublocotenentul Hagi – Gogu împreună cu mine am continuat drumul spre Halângul, unde am întâlnit Grupul „Cerna”. Aici am aflat că grupul nostru a primit ordinul de a reocupa orașul Turnu Severin, pe care inamicul l-a ocupat cu 300 [de] oameni cu mitraliere și două tunuri. În ordinul dat se spunea ca să luptăm până la ultimul cartuș și să terminăm prin baionetă. Ulterior, ni s-a transmis un alt ordin, cerându-ni-se a bombarda orașul și a-l reocupa cu orice preț. Orașul a fost bombardat de către obuzierele noastre, care au fost așezate la Jidoștița, fără rezultat, pierzând în total 900 de oameni, dintre care 600 morți și 300 răniți. Odată cu ordinul nostru de retragere avea să urmeze vreo 60-70 soldați jandarmi rurali care, în retragere, s-au desfașurat galopând, din cauza inamicului care era în apropiere, spre grosul armatei care era la Cernenți. Dl. colonel Stavrichi neputând distinge bine pe acești jandarmi a început să strige „Fugiți că vine cavaleria germană!”. La acest strigăt s-a produs panică, soldații au părăsit pozițiile, au aruncat armele luând-o la fugă. În același timp, în capul coloanei care se retrăgea în dezordine, o trăsură cu grenade face explozie, în urma căreia s-a acreditat că bulgarii încearcă a ne tăia retragerea. Panica devine

și mai mare ca la început și toată lumea părăsește trăsurile și chesoanele împrăștiindu-se pe câmpie. Abia târziu, noaptea, s-a putut pune coloana în ordine. În dimineața zilei următoare coloana a pornit spre Palota sub conducerea d-lui colonel Olteanu. În drum spre Valea Palotei am avut o mică hărțuială de patrulare, iar de aici am mers liniștiți până la Rogova, unde am poposit peste noapte. A doua zi, orele 2 p. m. am continuat drumul spre Roșiori.

Altfel, garda noastră, care era sub conducerea d-lui colonel Tăutu, a avut la Rogova un angajament serios cu inamicul, care ne urmărea de la Turnu Severin. Dl colonel Tăutu, care a fost în continuă luptă cu detașamentul său, a rugat, cerând la telefon d-lui colonel Demetriade, care în acest timp se afla în comuna Roșiori, să schimbe ariergarda extenuată de oboseală, că în caz contrar este hotărât a se sinucide. Dl colonel [Demetriade] a dat răspunsul următor: „Împușcă-te și să mă anunți și pe mine!” Ariergarda a fost schimbată.

Moralul soldaților a fost foarte scăzut, părăsind mulți dintre ei armata [și] retrăgându-se în comunele lor natale, unde au îmbrăcat haine civile. Am oprit pe administrator, care se pregătise să părăsească comuna, dându-i ordin de a merge la Primărie pentru a liniști populația, iar femeile să aducă hrană pentru soldații noștri care urmau să sosească. Patrulele bulgare care erau în jurul comunei nu îndrăzneau să intre în oraș. Toată noaptea am rămas în comună, luând măsurile de pază, recrutând 24 [de] oameni dintre civili și repartizându-i pe la periferia comunei. A doua zi trupele noastre au sosit în comună, unde au și cantonat peste noapte. În ziua următoare am părăsit comuna pe la ora 8 a.m. Înainte de a mă retrace din comună, inamicul, care venea dinspre comună și ne aștepta pe linia ferată Craiova-Băilești, a deschis focul artileriei asupra coloanei noastre, luându-ne 40 [de] trăsurile. La Boureni iar ne-a așteptat un alt detașament al inamicului, răpindu-ne din nou [trăsurile] din coloană. De aici și până la Zavalu am avut liniște. La Zavalu, care e pe malul drept al Jiului, am sosit la 3 p.m. Deși puteam, în aceeași zi, să trecem Jiul ca să scăpăm armata de un obstacol serios, totuși am cantonat aici. În acest punct am găsit în râul Jiu și în comună aproape toate tunurile, munițiile, automobilele, trăsurile de ambulanță, medicamente etc. părăsite de dl. colonel Văitoianu. D-sa avea ordin să ne aștepte la Băilești, unde trebuia să facă joncțiunea cu Grupul „Cerna”. Nimeni nu a putut să-și dea seama de ce dl. colonel Văitoianu nu ne-a așteptat la Băilești și de ce a părăsit și aruncat tot armamentul atunci când nu avea nici un angajament cu inamicul și a plecat înainte spre Olt.

După o ședere de două ore în Zavalu, inamicul deschide focul artileriei sale asupra noastră. Lumea fuge în dezordine. Noaptea am trecut Jiul pe la

Gângiova, până la Sadova. Aici am avut a doua zi de dimineață lupte mari cu inamicul, ale cărui trupe pe flancul drept erau compuse din bulgari, iar pe flancul stâng din germani. Domeniul Coroanei Sadova era devastat de germani, ridicând toată mobila pe care au găsit-o acolo, luând administratorului și banii pe care-i avea și anume, după spusele dânsului, vreo 60.000 lei. Acești bulgari, care erau în număr de 200, au fost făcuți prizonieri de către 30 de călărași.

De aici eu am plecat în recunoaștere spre Olt și, în drum, la Domeniul Coroanei Ocolna, am întâlnit pe dl. colonel Văitoianu. Intru în camera d-lui colonel, pe care-l găsesc jucând cărți cu două dame, iar afară un domn maior medic plângea văzând dezastrul în care a ajuns. Fac cunoscut d-lui colonel că grupul nostru se află la Sadova și cer informații asupra inamicului. Fiind timpul mesei, sunt invitat la masă. În fruntea mesei stă dl. colonel Văitoianu, la dreapta d-sale un ofițer german, la stânga eu și lângă mine doi subofițeri germani. Întreb pe dl. colonel cum au ajuns acești oameni aici și-mi răspunde că au căzut cu aeroplanul pe moșia Domeniului Coroanei, făcându-i prizonieri. La masă au avut un singur pahar de vin, pe care l-au împărțit cu acești trei germani. În timpul mesei, dl. colonel este pofit afară de un locotenent, care face cunoscut că inamicul se află la Vădastrîța, 8 km de noi, cu artilerie și cavalerie. Făcându-mi-se cunoscut acest lucru, am voit să aduc la cunoștința d-lui colonel Demetriade, dar am fost oprit de către dl. colonel Văitoianu, spunându-mi că va trimite două companii spre inamic, iar înspre seară se va retrage spre Olt. După o oră, voind a culege unele informații de la dl. colonel, am căutat să intru în biroul d-sale, dar am fost oprit de un soldat, care avea ordinul să nu primească pe nimeni a intra în timpul când dl. colonel doarme. Retrăgându-mă, întâlnesc pe dl. căpitan Aslan de la Regimentul 2 Călărași și pe medicul maior, cărora le spun cele întâmplate, mirându-mă că dl. colonel poate, în astfel de împrejurări, să dea ordin a nu se deranja din somn. Dâșii spun: *„Uite așa ne-a nenorocit tot timpul, când eram mai îngrijorați de soarta noastră nu era permis să-l deranjăm din somn”*. Dl. căpitan mi-a spus că va face raport contra d-lui colonel. Văzând că nu am posibilitatea de a vorbi cu dl. colonel, am trimis un călăreț la dl. colonel Demetriade raportând cele întâmplate, iar eu am plecat cu un călăreț și trei agenți de siguranță spre Vădastrîța, unde se spunea că ar fi inamicul. N-am găsit pe inamic, am trecut Oltul pe la Cîlieni și, din comuna Mândra am trimis un raport Grupului „Cerna”. Inamicul fiind înaintea mea, am dezbrăcat uniforma pe care am lăsat-o, împreună cu cinci cai, proprietarului din Mândra cu numele de Ștefănescu. Aici am aflat de la populație că germanii ar fi împărțit în Craiova, al cărui primar este un evreu, anume Mendel, bani și

cereale populației sărace. Țăranii, la auzul acestora, spuneau că acum au scăpat de ciocoi și acum vor primi pământ de la germani. La început, de astfel de apucături s-au folosit germanii pentru a câștiga încrederea și simpatia populației românești. Văzând că înaintarea lor se face vertiginos, fără multă rezistență, au început cu devastările și represaliile.

În comuna Lada sunt făcut prizonier împreună cu tovarășul meu, Ion Marcu, agent de siguranță, de către doi husari maghiari. Am fost închiși într-o cameră în care mai erau vreo 20 [de] soldați români. La orele 9 seara, am evadat împreună cu tovarășul meu prin fereastra care dădea în grădina casei. După multe peripeții, am ajuns la București, unde am stat 8 zile într-o pivniță și numai în trei seri am ieșit în oraș. Orașele erau luminate, tramvaiele circulau, iar pe străzi nu se auzea decât limba germană și maghiară, românii parcă dispăruseră cu totul. Patrulă germane circulau pretutindeni, la care erau atașați jandarmii și gardiștii români, în uniformă noastră.

Am trimis pe soția mea la dl. general Mustafă, împreună cu toate actele ce le posedam, pentru a-mi elibera un certificat de identitate pe un alt nume, în scopul de a mă putea sustrage de sub supravegherea germanilor. Fiind refugiat din Banat, dezertor din armata germană, nu puteam să mă folosesc de actele ce le posedam. Dl. general a refuzat liberarea certificatului. Ducându-mă la dl. Titu Maiorescu în persoană, în același scop, am fost refuzat, cu toate că i-am arătat toată situația mea, precum și intenția ce o am, de a trece frontul inamicului și a raporta Marelui Cartier General toate cele văzute și auzite de mine. D-sa mi-a spus că cel mai bun sfat ce-mi poate da este să mă predau autorităților germane. De aici [de la Titu Maiorescu] încerc a scoate un carnet de student, ducându-mă la dl. rector Bogdan, care mă trimite la dl. colonel Verzea. Nu m-am dus, însă am încercat a-mi face rost de un pașaport grecesc, ducându-mă la o nepoată a d-lui Fleva. Dl. Fleva îmi trimite răspunsul că un astfel de pașaport nu mi-ar putea folosi, deoarece Grecia este pe cale să declare război Germaniei.

Din cele ce am văzut în București, țin a aminti următoarele: Casa d-lui Take Ionescu a fost devastată de către germani. Toată mobila a fost împărțită unguroaicelor și evreicelor din Capitală, iar la una din ferestre s-a arborat un drapel german de 5 metri. Casa d-lui ministru Costinescu se spune că ar fi fost, la fel, devastată.

În București apare ziarul „Bukarest Tageblatt” în patru pagini: două scrise în limba română și două în cea germană. Tipografia o are la ziarul „Adevărul”. Mai apare și ziarul „Ziua”.

Librarul Stănciulescu din bulevardul Carol a fost denunțat de către un evreu că în tot timpul războiului ținea în vitrină harta României Mari și caricaturi germane. Pentru aceste motive a fost arestat și urmează a fi executat. Acest lucru l-am auzit de la dl. I. Popescu, redactor șef al ziarului „Universul”, precum și de la alte persoane.

Nu este adevărat că la București viața este ieftină și se trăiește bine, se colporta că zahărul s-ar vinde cu 80 de bani kg., pe când, în realitate, lipsește cu totul. Pâinea, de asemeni, nu era suficientă, iar cine voia să o cumpere trebuia mai întâi să aștepte până când se distribuia unguroaicelor și evreicelor, care veneau anume în acest scop cu soldați germani și austrieci, și numai ce rămânea era vândută populației românești. Prețul cărnii nu-l cunosc, dar știu că era foarte puțină, neavând oricine fericirea de a o cumpăra. Și aici se făcea deosebire în ceea ce privește naționalitatea.

Pe ziua de 16 decembrie a.c. s-a anunțat sosirea autorităților civile germane și se vorbea de sosirea fratelui M. S. Regelui nostru ca guvernator al teritoriilor ocupate. În Palatul Regal din Calea Victoriei și-a stabilit domiciliul generalul von Mackensen, iar Cartierul General era în Palatul Ministerului Lucrărilor Publice. Parcul de aviație era la Băneasa. În ziua de 14 decembrie am părăsit Bucureștiul luând drumul spre Buzău, via Rădulești-Ciorani-Boldești. În Boldești, țărani au devastat conacul moșiei d-nei Georgescu, scoțând până și ușile din balamale cu ajutorul soldaților germani. Au ridicat cerealele pe care le-au găsit în magazine, sfătuindu-se cum vor împărți, la vară, recolta pe care o vor obține de pe moșia ciocoilor. Aceste lucruri mi le-a spus soția șefului de post de jandarmi din localitate.

La intrarea mea în Buzău mă găsesc, la un moment dat, față în față cu aviatorul german de la Ocolna, pe care dl. colonel Văitoianu îl făcuse prizonier. Fiind deghizat, nu am fost recunoscut. Peste noapte am găsit adăpost la un domn Rădulescu, în str. Constantinescu, care m-a obligat a-i păzi peste noapte porcul, ca să nu fie furat de către soldații germani. Din cauza nuroii d-sale, care era de origine germană, am fost silit de a părăsi această casa, găsind adăpost la dl. N. Cristescu, comerciant, unde m-am angajat ca băiat de prăvălie. D-na Cristescu plângea, spunând că germanii i-au devastat prăvălia, luându-i și 16.000 lei numerar, precum și toata rufăria pe care o ascunsese în pivniță. În urma rugăminții mele a primit și pe tovarășul meu de drum, Ion Marcu, agent de siguranță. Am stat la acești oameni 8 zile care, după ce le-am spus cine suntem, au făcut tot posibilul ca să nu ne simțim străini în casa lor. Evreilor din localitate le spuneau, ca să nu le părem suspecti, că suntem nepoții lor. A treia

zi de la sosirea noastră au intrat în prăvălie vreo 30 de soldați germani, un locotenent de cavalerie maghiar și alți doi sublocotenenți austriei. Soldații, cu toții, au început a căuta prin rafturi furând tot ce au găsit, iar la plecare cerându-le parale îmi răspund că nu au luat nimic. Căutând pe unul în buzunar scot pachetele de ceai. Ofițerul, care a văzut această scenă, a făcut aspre observații soldaților, că de ce s-au lăsat să fie căutați în buzunare de un valah. Întorcându-se la mine mă înjură și nu scap de bătaie [decât] numai după ce am spus că sunt evreu nenorocit în urma atâtor devastări. În interval de 7 zile, cât am stat la dl. Cristescu, prăvălia a fost devastată în zece rânduri, atât ziua cât și noaptea, fără a avea puțința de a reclama. Patrulele care erau chemate în ajutor nu veneau niciodată.

Luptele se desfășurau pe la Râmnicu Sărat. În casă cu noi erau mai mulți soldați germani artileriști, de la care am aflat că au pierderi grozav de mari, spunându-mi că multe din companiile lor au rămas cu 15 până la 20 [de] oameni. Răniți vedeam zilnic venind cu sutele. Îmi mai spuneau că au primit ordin ca o parte din artileria lor să plece pe frontul italian și pe frontul macedonean. De la soldații cu care am stat de vorbă în Buzău am aflat că sunt aduși de pe fronturile Verdun, Galiția și Caucaz. Întrebându-i dacă nu sunt obosiți de război, îmi spuneau că da, sunt obosiți și doreau să se întoarcă la vetrele lor. Când îi întrebam de ce nu se predau, îmi spuneau că au să termine repede, repede cu România și, pe urmă, puterile celelalte vor fi forțate să încheie pacea. Acesta era crezul lor. Un soldat mi-a spus că vine de la Florica, unde a locuit 3 zile în casele d-lui Brătianu. Întreaga casă a fost devastată de ei, punând până și mobilierul pe foc.

Ca străin de localitate nu îndrăzneam să umblu prea mult și aceasta mai mult de teama ovreilor, care erau în serviciul germanilor, atât la Poliție cât și la Comandament. Totuși, am putut afla că parcul de aviație îl au instalat lângă gard, în 6 hangare de pânză.

Zilnic erau aduși 300-400 prizonieri români și tot atâția ruși. Am vorbit cu mulți dintre prizonierii români, care spuneau că s-au predat auzind că satele lor sunt ocupate de germani, așa că nu mai au pentru ce lupta. Atât prizonierii români cât și cei ruși erau aduși la făcut de tranșee spre Râmnicu Sărat, de dimineața și până seara. Ca hrană li se da o pâine pentru 6 oameni pe zi. Văzând tratamentul prost al germanilor, [prizonierii români] spuneau că vor să treacă frontul inamicului pentru a intra, din nou, în rândurile armatei noastre.

În ziua de 19 decembrie s-a prezentat d-lui Cristescu un (țaran de la periferia orașului, arătându-i un bon liberat de germani pentru un porc, întrebându-l dacă bonul este valabil. Pe bon era scris: „*Ein Schwein im werth*

von drei ohrfeigen, Leissekomandatur” (un porc pe preț de trei palme, Comandamentul păduchilor). În aceeași zi, după prânz, vine la mine un soldat german cu un cal de munte, bine făcut, cu șea și cu frâu nou, întrebându-mă dacă n-aș voi să-l cumpăr. Cerându-mi 40 lei, i-am oferit 20 lei, mi l-a dat și cu acest preț, însă neavând ce face cu el nu l-am cumpărat. Ceva mai târziu, un sergent german intră în prăvălie și mă forțează să-i cumpăr cafea prăjită. Mi-a cerut pentru 11 kg. cafea 40 lei pe care, în aceeași zi, am vândut-o cu 220 lei. Același sergent mi-a adus, după o jumătate de oră, o pereche de cizme noi, pe care mi le-a vândut cu 40 lei. În ziua următoare, 20 decembrie, la orele 4 dimineața, am părăsit orașul Buzău, împreună cu tovarășul meu Marcu. La Vernești am dat peste depozitul de muniții al inamicului. La Căndești am aflat că o femeie a fost împușcată numai pentru faptul că a voit să ascundă o găscă. Alte două femei, una în Căndești și alta în Pleșcoi, au fost împușcate pentru simplul motiv că nu s-au lăsat a fi violate. În cătunul Trestioara am dat peste 20 de fete ascunse în măracini, care plângeau și se văicăreau de teama germanilor.

La Beciu am tras la notarul acestei comune, C. Rădulescu, care ne-a primit cât se poate de prost și, pentru a ne face să plecăm cât mai repede din casa lui, ne spunea că e în așteptarea unei patrule germane. Indignat de această purtare, am insistat să rămânem, chiar cu riscul de a da patrula peste noi. Ne-a fript un pui, pentru care am plătit 4 lei, iar pentru o pereche de ciorapi vechi am dat 2 lei.

Zile întregi am umblat prin păduri și munți, căutând cărările ascunse până la Nerejul Mare, de unde se auzeau focuri de armă, mitraliere și tunuri. Credeam că ne-am apropiat de front. În marginea satului întâlnim doi băieți, cam de 19 ani, care ne dau informații asupra inamicului. Având și ei dorința de a trece frontul inamic, în dimineața zilei următoare, am pornit patru inși la drum. De fapt, luptele se dădeau în jurul satului Spulberul, iar noi am luat drumul la nord, lăsând în dreapta comunele Spulberul, Prisaca și Valea Sării, iar la stânga Paltinul, Nistorești și Vasui. În cătunul Vasui, (țăranul Anghel Gheorghiță ne-a arătat un bon primit de la germani pentru o iapă, pe care era scris: „*Gott straffe England und hilfe dem armen Valah, preis 100 Mark*” (Dumnezeu să pedepsească Anglia și să ajute bietului român, preț 100 mărci). Peste noapte dăm peste satul Spinești, fără să știm unde ne găsim. Trimit un băiat în sat pentru a lua informații. Bătând la fereastra unei case, îi răspunde un soldat german, [iar] băiatul o ia la fugă spre noi. Mergând pe [la] marginea satului, aud la o casă tușind un om. Era ora 1 noaptea. Trimit băiatul să vadă dacă e vreun țăran acolo. Abia se apropie și omul, care era o santinelă germană,

îl oprește. Băiatul îl roagă să-i dea voie a se încălzi și a-i spune care este drumul spre Nerejul Mare, [el] rătăcind drumul. [Soldatul] i-a arătat băiatului direcția Nerejului și l-a alungat. O luăm iar la drum pe câmp, până la râul Putna, pe care l-am trecut. La trecerea râului am dat peste firul de telefon german, pe care l-am tăiat în două locuri. La o cotitură a râului întâlnim o santinelă germană, care se plimba de-a lungul râului, având în mână o lampă electrică. Lăsând santinela la dreapta trecem, din nou, [râul] Putna. Înaintea noastră, pe munte, zărim multe focuri. Mi s-a spus, de către țărani noștri din Vasui, că acolo unde vom vedea focuri multe, vom întâlni armata rusească. O luăm spre focuri și, la ora 6 dimineața, ajungem în comuna Colacu, fără a ne întâlni cu patrulare sau santinele rusești. În curtea unei case dăm peste mai mulți cazaci în jurul unui foc. Am vorbit cu ei rusește, ne-au dat de mâncare și am cerut un soldat să ne conducă la Vidra, unde era comandamentul lor. Ne-au satisfăcut rugămintea. În Vidra am întâlnit pe dl. colonel Anastasiu, comandantul nostru de la Divizia I-a din Târgu Jiu. Văzându-mă, împreună cu ceilalți domni ofițeri care erau acolo, mă primesc cu mare bucurie. Mă credeau pierdut. Dl. colonel mă întreabă ce s-a făcut cu Grupul „Cerna”. Îi spun de lupta și ordinul pe care l-am primit la Cernenți, Turnu Severin. A rămas foarte mirat de acest ordin, deoarece d-sa nu ne-a dat un asemenea ordin. I-am povestit tot ce s-a întâmplat, după care m-a rugat a-i face, până a doua zi dimineață, un memoriu. După prânz s-a dat ordin ca trăsurile popotei și a cartierului Diviziei să plece la Crucea de Jos. Dl. sublocotenent Sava, care avea ordinul de a pleca cu coloana, mă invită a pleca cu dâșii, deoarece [mă] voi putea odihni mai liniștit acolo. Am plecat cu coloana. Pe drum, în comuna Lipicești, una din trăsurile stricându-se, s-a oprit întreaga coloană. Cum eram ud până la piele, m-am văzut silit, pentru a nu răci, să urmez drumul înainte, pe jos, despărțindu-mă și de tovarășul meu de drum, Marcu, care pornise mai înainte într-o brișcă cu dl. sublocotenent Sava. În drum, lângă cantonul comunei, am întâlnit un soldat român, pe care îl întreb de drumul care duce la Panciu. Abia fac o sută de metri și soldatul mă oprește, somându-mă să stau. Îmi spune că un sergent rus, care face poliție în acest punct, unde se lucrau tranșee, vrea să știe cine sunt. Neavând hârtii de identitate m-a condus la un locotenent rus. Am spus cine sunt. Acest ofițer a chemat pe dl. sublocotenent Enescu de la Regimentul 32 [Infanterie], pe care îl rog să mă ia în primire, făcându-mi cercetările necesare. D-sa. a refuzat, cu toate că l-am rugat să nu mă lase pe mâna rușilor și să mă înainteze d-lui colonel Anastasiu, care mă cunoaște și unde mă puteam legitima. Refuzându-mi-se această rugămintă, am fost trimis sub escortă din post în post până la Mărășești. Aici

am fost dus înaintea d-lui colonel Mătășaru, care a dat ordin a fi dus la Panciu, pentru a mă legitima înaintea d-lui general Văitoianu. Am pornit la gară cu un jandarm, de unde trebuia să luam trenul spre Panciu. În gară la Mărășești am întâlnit pe dl. Moldovanu de la Marele Cartier [General] care, recunoscându-mă, m-a luat pe a sa răspundere în primire, plecând împreună la Bârlad, unde m-am prezentat d-lui colonel Condeescu.

Ca concluzie [sic!], țin să arăt că am putut observa că toate liniile ferate și podurile au fost reconstruite [și pe acestea] nu circulă decât numai trenuri militare, cu care se transportă toate cerealele și vitele în Germania. Toate casele, aproape fără excepție, și mai cu deosebire cele părăsite sunt cu totul devastate. La sate nu există o singură biserică care să nu fie transformată în grajd pentru caii germanilor. Toate altarele sunt dărâmate și icoanele puse pe foc. Populația este expusă să moară de foame. Totul se ridică și se transportă fără a se plăti sau măcar a se da bonuri în regulă. Cele ce se dau sunt numai o bătaie de joc și nu sunt eliberate de către autoritățile militare. La sate, gardurile sunt neexistente, fiind puse pe foc de către soldații germani.

Toți evreii sunt în serviciul germanilor. Toți interpreții și informatorii de la comandamentele armatei sunt evrei în uniformă românească. Poliția civilă, de asemenea, este compusă din evrei care nu cruță casele românești. Atât în București, cât și în Buzău, am văzut foarte mulți evrei de aceștia care, dezertând din armata română, aduc astăzi servicii germanilor.

În Buzău s-au lipit afișe prin care se aduce la cunoștința populației că toți bărbații, de la vârsta de 18 până la 46 [de] ani, fără excepție, dacă au făcut sau nu armata, să se prezinte autorităților militare germane. Se zice că vor fi transportați în Germania, pentru a înlocui bărbații care vor fi trimiși pe front. Acest lucru l-am auzit chiar de la ofițeri germani.

Mai amintesc că la ofițerul german pe care l-am împușcat la Tismana am găsit o scrisoare în care mama celui căzut îi scrie, printre altele, că în Germania s-a dat ordin ca toate fetele să se prezinte înaintea autorităților de la CFR pentru a face serviciul de frânar. Cel căzut se numea Richard Alleman, din Ludwigstadt, Divizia 151.

Bârlad, 27 Decembrie 1916

/ss/slt. Gheorghe Jovin

UN MARE ROMÂN, PE NEDREPT MARGINALIZAT: GENERALUL IOAN BOERIU

În amplele acțiuni de edificare a României Mari s-a remarcat și o personalitate a Țării Făgărașului, generalul Ioan Boeriu. Implicarea sa a fost una foarte importantă și benefică, în special pentru organizarea armatei și jandarmeriei române a Transilvaniei. Din păcate, posteritatea nu i-a acordat locul cuvenit în galeria marilor români. A fost primul general de origine română din armata austro-ungară care s-a pus în slujba realizării marilor idealuri ale neamului. Luându-i exemplul, mai mulți ofițeri din fosta armată austro-ungară, s-au dedicat acțiunilor de realizare a unirii tuturor românilor. Pe parcursul timpului, foarte puțini istorici – militari și civili – s-au aplecat asupra vieții și activității generalului Boeriu. În rândurile de mai jos, încercăm să prezentăm, succint, o parte din activitatea acestei importante personalități.

Generalul Boeriu în uniforma armatei române
(*Românii în Primul Război Mondial*, Sibiu, 2018, p. 33)

Viața și activitatea până la 11 noiembrie 1918

Ioan Boeriu s-a născut la 10 octombrie 1859, în Vaida Recea (azi Recea, jud. Brașov). Și-a început studiile la școala grănicerească din satul natal după care a absolvit patru clase la *Gimnaziul greco-catolic* din Sibiu. În 1874 a fost primit la *Școala Militară de Cadeți (Kadettenschule)* din Sibiu. După terminarea școlii a fost repartizat (la 1 septembrie 1879) ca ofițer-aspirant, la *Regimentul de Infanterie nr. 68*, al *Corpului de Armată nr. 4* din Solnoc. A avansat de la gradul de stegar până la cel de general de divizie, dovedindu-și calitățile de militar, astfel: 1 noiembrie 1879-1 noiembrie 1880, stegar; 1 noiembrie 1880-1 mai 1886, sublocotenent; 1 mai 1886-1 noiembrie 1892, locotenent; 1 noiembrie 1892-1 mai 1905, căpitan; 1 mai 1905-1 mai 1909,

maior; 1 mai 1909-1 mai 1912, locotenent colonel; 1 mai 1912-1 septembrie 1915, colonel; 1 septembrie 1915-2 noiembrie 1918, general de divizie. În anul 1914 a participat, împreună cu Regimentul de infanterie nr. 76, al cărui comandant era, pe frontul rusesc. În luptele cu trupele ruse, din 23 august 1914 – la Polichna – și sfârșitul lui noiembrie – la Sulozcsova – s-a remarcat prin vitejie, concepție tactică și strategică. În ultima luptă a fost grav rănit, retras de pe front și numit expert militar în cadrul Ministerului de Război din Viena. A fost decorat cu mai multe ordine și medalii în urma activității desfășurate și mai ales pentru vitejia dovedită în luptă: *Medalia militară pentru merite*; *Crucea militară pentru merite*, clasa a 3-a; *Crucea de cavaler a ordinului Francisc Josef*; *Crucea de cavaler a ordinului Leopold*; *Crucea de cavaler a ordinului Maria Theresia*. Totodată, a primit titlul nobiliar de baron de Polichna¹, după numele localității unde s-a evidențiat în luptă, împreună cu înaltul ordin *Maria Tereza* (11 martie 1915).²

A fost un apropiat al elitelor politice românești din Transilvania încă din perioada în care activa în armata austro-ungară. Printre importante personalități ale vremii, cu care s-a întâlnit mai des, se număra și Ștefan Cicio-Pop (1865-1934), cel cu care va colabora toată viața. „*Pe avocatul Ștefan Cicio-Pop din Arad îl cunoșteam mai demult. În toamna anului 1916, pe când activam la Ministerul de Război din Viena [...] m-am oprit la Arad. De la gară am luat o birjă, care m-a dus acasă la dânsul. [...] Am petrecut atunci împreună câteva ceasuri nu numai plăcute, ci și deosebit de utile pentru activitatea noastră de viitor, pusă în slujba cauzei naționale. [...] Cu acel prilej, am pus bazele colaborării noastre, care va dura nealterată pînă la adânci bătrînețe*”.³

Activitatea desfășurată între 12 noiembrie-11 decembrie 1918

¹ Localitate aflată în sud-estul Poloniei de astăzi.

² Kais. Königl. Militär-schematismus für 1880-1888, Wien: December, 1879-December 1888; Schematismus für das Kaiserliche und Königliche heer und für die Kaiserliche und Königliche Kriegs-Marine für 1890-1914, Wien: Jänner, 1889-Februar 1914; Arhivele Naționale Militare Române, Depozitul Central de Arhivă Pitești, Fișa generalului Ioan Boeriu, f. 85r; C. Băjenaru, *Un ofițer făgărășean pe nedrept uitat: generalul baron Ioan Boeriu*, în „Dunărea și Marea Neagră în spațiul euroasiatic. Istorie, relații politice și diplomatie”, *Lucrările celei de-a XX-a Conferințe Naționale de Comunicări Științifice a Muzeului Marinei Române*, IV, Partea I, Editura Muzeului Marinei Române, Constanța, 2016, p. 118, 119, 120.

³ Apud P. Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România. General Ioan Boeriu: Acele zile de neuitat*, în „Transilvania”, s.n., anul XII (LXXXIX), nr. 11/1983, p. 20.

La 31 octombrie 1918, în Viena, s-a constituit *Senatul Militar Român Central al Ofițerilor și Soldaților*⁴, condus de căpitanul Traian Popa.⁵ Membrii *Senatului* au dorit să fie conduși de generalul Boeriu dar, din cauză că acesta era suferind – fiind internat într-unul din spitalele militare din Viena – a amânat, temporar, asumarea prerogativelor ce-i reveneau.⁶

Data de 12 noiembrie 1918 a fost una de importanță vitală pentru *Senat*, atunci fiind preluată conducerea oficială și efectivă a acestuia de către generalul Ioan Boeriu. La acea dată s-a desfășurat a VII-a ședință a *Senatului*, iar „*D[omnu]l general Boeriu, satisfăcând acum cererii ofițerilor și soldaților români, invitat deja la prima adunare generală, adică primește conducerea noastră și prezidiul Senatului Militar Român și între vii aclamări deschide ședința*”.⁷ Încă din prima zi, generalul Boeriu s-a dedicat total pentru buna desfășurare a activității *Senatului*.

Conducerea *Senatului Militar Român Central*, întrunită în ședință la 13 noiembrie 1918, a stabilit ca în data de 17 noiembrie să aibă loc ceremonia oficială de depunere a jurământului și a sfințirii drapelului românesc în cazarma fostului Regiment Cezaro-Crăiesc 64 Orăștie, cu sediul la Viena.⁸ *Senatul Militar Român* a asigurat, prin cele două centre ale sale – Viena și Praga – ordinea în cele două orașe. Totodată, s-a preocupat de repatrierea militarilor români aflați pe teritoriul imperiului. Ultima adunare a *Senatului*, „ședința a II-a generală”, s-a desfășurat în 27 noiembrie 1918 „într-o sală din Atlashol” la aceasta participând și Iuliu Maniu, care a propus dizolvarea *Senatului*, a anunțat despre Adunarea Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie și a mulțumit

⁴ Procesele verbale originale ale *Senatului* au fost întocmite de preotul militar Gheorghe Oprean, dactilografiate (la Târnăveni, în 18 octombrie 1966) – după originale – și predate la Arhiepiscopia Sibiului. Conțin 39 file, dactilografiate doar pe față. Cele originale, conform explicației dată de autor „se găsesc la *D[omnu]l D[octo]r. Iuliu Maniu[,] fost prim ministru, pentru a le depune la biblioteca Academiei*”. Arhiva Bibliotecii Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Sibiu, Fond Varia, nr. inv. 53, *Procesele verbale ale Adunării ofițerilor și soldaților români din Viena în 1918* (citate, în continuare, *Procese verbale AOSR*), p. 39.

⁵ Traian Popa (1883-1963), originar din Șinca Nouă, jud. Brașov, a fost absolvent al *Școlii militare* și a activat în *Regimentul 64 infanterie* din Orăștie. După 1918 a fost primit în armata României întregite, unde a ajuns la gradul de colonel.

⁶ *Procese verbale AOSR*, p. 1-2; *Senatul Militar Român Central al Ofițerilor și Soldaților din Viena (31 octombrie-27 noiembrie 1918)* (citată, în continuare, *Senatul Militar Român*), Ediție, note și studiu introductiv de Mihai-Octavian Groza, Editura ARGONAUT, Cluj-Napoca, 2015, p. 13.

⁷ *Procese verbale AOSR*, f. 24-26; *Senatul Militar Român*, p. 54.

⁸ *Procese verbale AOSR*, f. 30; *Senatul Militar Român*, p. 18.

generalului Boeriu „pentru ostenele fără număr, aduse cauzei noastre ca president al senatului precum și căpitanului Traian Popa și tuturor celorlalți însuflețiți și neobosiți ofițeri români”.⁹

Generalul Ioan Boeriu, amintindu-și de perioada de atunci, relatează: „Luna octombrie 1918 a fost foarte bogată în evenimente. [...] La sfârșitul acelei luni, când a izbucnit revoluția în imperiu, prin colonelul Herbay, avocatul Ștefan Cicio Pop m-a informat că s-a luat legătura cu reprezentanții Secției române a P.S.D. din Ungaria, în vederea colaborării pentru unirea tuturor forțelor politice românești, în scopul autodeterminării Transilvaniei și unirii acesteia cu vechea Românie. Totodată, pe baza înțelegerii anterioare, m-a solicitat ca, împreună cu ofițerii români ce se găseau la Viena, să acționez pe plan militar. Misiunea noastră era să preluăm comanda unităților formate din români și aflate în Austria, Cehia și Slovacia, să grupăm și să organizăm în unități pe soldații și ofițerii români ce se reîntorceau de pe diferitele fronturi, apărându-le viața și ferindu-i de a deveni instrumente în mâinile dușmanilor unirii; iar aceste unități să le transportăm înarmate în Transilvania și Banat pentru a putea face față eventualelor atacuri din partea forțelor ostile realizării unității politice a tuturor românilor. Fiind bolnav, i-am încredințat căpitanului Traian Popa misiunea de a organiza, în seara zilei de 31 octombrie 1918, adunarea ofițerilor și soldaților români din capitala Imperiului habsburgic, pentru a constitui Senatul Militar Român Central, ca organ al Consiliului Național Român Central, ce luase ființă în cursul acelei zile la Budapesta”.¹⁰

Cele relatate de Boeriu sunt întărite de amintirile căpitanului Traian Popa: «La sfârșitul lunii octombrie 1918, din însărcinarea generalului Boeriu, împreună cu alți ofițeri români aflați la Viena, am convocat o întrunire a ofițerilor și soldaților din capitala monarhiei habsburgice, pentru organizarea noastră militară. Întrunirea s-a ținut în sala restaurantului „Weigel” din Dreherpark; în seara de 31 octombrie 1918, fiind de față peste 40 de ofițeri, numeroși subofițeri și soldați. Cu acel prilej s-a constituit Senatul Militar Român Central, format din 11 membri. Ca președinte a fost ales generalul Ioan Boeriu,

⁹ Procese verbale AOSR, f. 37-38; Senatul Militar Român, p. 18.

¹⁰ Apud P. Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România. General Ioan Boeriu: Acele zile de neuitat*, în „Transilvania”, s.n., anul XII (LXXXIX), nr. 11/1983, p. 20-21.

iar ca secretar – căpitanul Gheorghe Oprean. Până la însănătoșirea generalului Boeriu, am fost însărcinat eu cu conducerea Senatului». ¹¹

Cu toate că unii dintre biografii generalului Boeriu au specificat faptul că acesta a participat la Adunarea de la Alba Iulia, documentele cercetate demonstrează contrariul. La 1 Decembrie 1918 generalul se afla la Viena de unde, împreună cu Constantin Iosipescu-Grecul, a trimis o telegramă „*Către Consiliul Național Român Central, D[octo]r[ului] Ștefan Pop*”, datată 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Viena, care avea următorul conținut: „*Românii din Viena salută și felicită cu însuflețire fiască (sic) marea și istorica adunare din Alba-Iulia și declară aderență necondiționată la deciziunile luate acolo. Trăiască neamul românesc*”. ¹² Considerăm că rămânerea lui Boeriu în capitala imperiului este în concordanță cu spiritul lui de militar. Ca orice comandant valoros, generalul a rămas în Viena pentru a se asigura că efectivele de militari români de acolo s-au imbarcat în trenuri și au părăsit – în condiții optime – teritoriul monarhiei, pentru a se întoarce acasă. Din nefericire, nu deținem date despre activitatea generalului Boeriu din perioada 1-11 decembrie 1918.

Activitatea desfășurată între 12 decembrie 1918-18 ianuarie 1919

După stabilirea *Consiliului Dirigent* la Sibiu (9 decembrie 1918) ¹³, șeful *Resortului Armatei și Siguranței Publice*, Ștefan Cicio-Pop, l-a cooptat ca secretar general pe generalul Boeriu. Venirea generalului la Sibiu a fost anunțată de presă foarte scurt. Astfel, *Telegraful Român* nr. 136, din 30 noiembrie/13 decembrie, în articolul *General român în Sibiu*, arăta: „*Aseară a sosit în orașul nostru generalul român Boeriu însoțit de doi majori*”. ¹⁴ Perioada care a urmat a fost una deosebit de grea și încărcată de evenimente. Pe lângă atribuțiile pe care le avea în *Consiliul Dirigent*, Boeriu a fost nevoit să participe la multe manifestări militare și culturale din Sibiu. Și, conform documentelor, a reușit să facă față la toate, cu brio! În continuare, scoatem în evidență câteva din evenimentele desfășurate la Sibiu și împrejurimi, la care a participat vigurosul general.

¹¹ Apud P. Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România. Căpitan Traian Popa: Constituirea Senatului Militar Român Central la Viena*, în „Transilvania”, s.n., anul XII (LXXXIX), nr. 11/1983, p. 21.

¹² I. Popescu Puțuri, Șt. Pascu, *1918 la români. Documentele unirii*, vol. VIII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 334; *Senatul Militar Român*, p. 74.

¹³ *Telegraful Român*, Anul LXVI: Nr. 133, 27 Noemvrie (10 Decemvrie) 1918, p. 507; Nr. 135, 29 Noemvrie (12 Decemvrie) 1918, p. 512.

¹⁴ *Ibidem*, Nr. 136, 30 Noemvrie (13 Decemvrie) 1918, p. 514.

La 13 decembrie 1918, primul batalion românesc de dincolo de Carpați, 10 vânători, comandat de colonelul Mărăscu, a sosit, la ora 21.00, cu trenul, la Sibiu. Vestea sosirii acestuia a adunat mii de români în gară și în piața gării. Bravii soldați au fost întâmpinați cu bucurie de: călărașii din Maieri; membri ai *Reuniunii meseriașilor români*, în frunte cu Victor Tordășianu; *Legiunea Română* din Sibiu, comandată de căpitanul Ghiță Măcelar; fanfara legiunii; corul mixt, dirijat de Timotei Popovici; Andrei Bârseanu; Ștefan Cicio Pop; Aurel Vlad; Romul Boilă și generalul Ioan Boeriu.¹⁵ Al doilea eșalon al *Batalionului 10 Vânători* a trecut prin Sibiu în 16 decembrie. Sosirea trenului, în gara Sibiu, a avut loc la ora 14.00. Au fost întâmpinați de un pluton al *Gărzii Naționale* din Sibiu, „cu drapel și muzică” și de „o mare mulțime de oameni. [...] Au vorbit generalul nostru Boeriu și prezidentul Asociației, dl. Andreiu Bârseanu”.¹⁶

La 24 decembrie 1918, la 12.30, în gara din Sibiu a sosit trenul care aducea Comandamentul Trupelor din

Generalul Boeriu (în spatele lui Iuliu Maniu), alături de generalul Traian Moșoiu, trecând în revistă trupele din Sibiu, 24 decembrie 1918 (sursa: Colecția Ioan Dejugan, carte poștală)

Transilvania, condus de viteazul general Traian Moșoiu. Întâmpinarea a fost făcută de: trupele române din Sibiu, aparținând regimentelor 10 Vânători, 4 Artilerie și 24 Cavalerie; plutonul de onoare și fanfara *Legiunii Române*; Ștefan Cicio Pop „cu întreg statul major și întreg corpul ofițerilor dela Legiune”; Andrei Bârseanu; Consiliul național județean, Primăria; „consiliul săsesc”; populație numeroasă. Printre cei care l-au întâmpinat, a fost și generalul

¹⁵ *Ibidem*, Nr. 137, 1/14 Decemvrie 1918, p. 515. (*Avantgarda aramatei române*).

¹⁶ *Ibidem*, Nr. 139, 5/18 Decemvrie 1918, p. 519 (*Trupe române în Sibiu*).

Boeriu. De la gară, cortegiul s-a deplasat în Piața Mare, apoi la sediul Consiliului Dirigent.¹⁷

În 28 decembrie, generalul Traian Moșoiu a dat „în cinstea ofițerilor români din Transilvania și părțile mărginașe [...] o mare masă la Casinoul ofițerilor, urmărindu-se scopul ca ofițerii ardeleni să se cunoască cu ofițerii frați din armata română”. La respectiva recepție au luat parte peste 200 de persoane. „În fruntea mesei a ocupat loc premierul Dr. Iuliu Maniu, având la dreapta pe generalul baron Boeriu și pe generalul Panaitescu, iar la stânga pe generalul Dabija și Dr. A. Vaida”. Au toastat: Maniu, Cicio Pop apoi Boeriu. „Generalul Baron Boeriu exprimă mulțumita sa adâncă ilustrului și viteazului general Moșoiu pentru vorbele măgulitoare spuse la adresa ofițerilor ardeleni și declară că glasul simțămintelor pentru România Mare află puternic răsunet în inima ofițerilor ardeleni. Închină pentru armata română și pentru viteazul și ilustrul general Moșoiu. Generalul Moșoiu mulțumește Baronului Boieriu, prin care a[u] fost recunoscute din partea străinului stăpânitor, cinstea și vitejia neamului românesc de pe aceste plaiuri”.¹⁸

În 16/29 decembrie, Catedrala mitropolitană din Sibiu a găzduit un eveniment important. Batalionul voluntarilor din Chișinău a participat la o slujbă religioasă. La festivitate au participat: generalii Moșoiu, Panaitescu, Dabija și Boeriu; Ștefan C. Pop și alți membri ai Consiliului Dirigent. După sfințirea steagului, acesta a fost predat generalului Moșoiu. La terminarea festivităților, Moșoiu, Ștefan C. Pop și corpul ofițeresc au trecut în revistă voluntarii, apoi s-au deplasat la „Casa națională” unde steagul a fost înmănat lui Andrei Bârseanu care a promis că îl va duce la Alba Iulia, cu ocazia încoronării regelui.¹⁹

Presa a anunțat din timp vizita generalului Berthelot la Sibiu, dar și modul în care urma să fie primit.²⁰ Acesta a sosit la Sibiu, cu un tren special, în 1 ianuarie 1919, la ora 14.00. Primirea sa a fost deosebită. La gară a fost

¹⁷ *Ibidem*, Nr. 143, 13/26 Decembrie 1918, p. 529-530 (*Intrarea în Sibiu a generalului MOȘOIU, generalisimul armatei române din Ardeal*).

¹⁸ *Ibidem*, Nr. 147, 18/31 Decembrie 1918, p. 539 (*Banchetul de la Casinul ofițerilor*); T. Moșoiu, *Ocuparea Budapestei în legătură cu operațiunile militare din Ardeal 1918-1919*, Ed. a II-a, îngrijită, revăzută și adăugită: prefață, argument și studii de istorie și artă militară de colonel (r.) prof. dr. V. Șt. Tutula, Cluj-Napoca, 2012, p. 34-35

¹⁹ *Telegraful Român*, Anul LXVI, Nr. 148, 20 Decembrie 1918 (2 Ianuarie 1919), p. 543 (*O serbare frumoasă*).

²⁰ *Ibidem*: Nr. 145, 15/28 Decembrie 1918, p. 536 (*Știre personală*); Nr. 146, 16/29 Decembrie 1918, p. 537 (*Cătră Românii din Comitatul Sibiului și din părțile învecinate*); Nr. 147, 18/31 Decembrie 1918, p. 539 (*Berthelot la noi*), p. 540 (*Conduct etnografic*).

întâmpinat de „marele și viteazul fiu al Ardealului generalul Moșoiu cu statul său major, ministrul de războiu Dr. St. C. Pop cu alt stat major în frunte cu generalul Baron de Boier, mulțime de ofițeri, Consiliul Dirigent Român, corul Reuniunii de cântări, compania de onoare, fanfare și pădure de lume”. Primirea militară a fost realizată de generalul Moșoiu. Apoi, cuvântarea de „bun venit” a fost rostită de Iuliu Maniu. A urmat deplasarea prin mulțime, întâlnirea cu reprezentanții Consiliului „național județanesc”, cu ai primăriei și plecarea spre actualul Rectorat. Acolo, începând cu ora 15.00, Berthelot a primit delegațiile, printre care și cea a armatei. „Soldații și ofițerii români își exprimă respectul și admirația prin rostul generalului Boier. Răspunzând generalul francez declară că a avut multe prilejuri fericite să admire eroismul nemărginit al ofițerilor români, printre cari cel dintâi la bravuri militare a fost generalul Moșoiu, pildă vie a entuziasmului și vitejiei. Ostașul român e unul dintre cei mai buni ostași, răbduriu și totdeauna gata să-și jertfească viața pentru biruința dreptății. Laudă vitejia Baronului de Boieru și încheie cu cuvintele: *Trăiască armata română, armata României Mari!*”²¹

Consiliul Dirigent a hotărât ca, din 15 ianuarie 1919, să fie desființate Gărzile Naționale „(române, săsești și ungurești) urmând a fi înlocuite de către corpurile de jandarmerie. Se lucrează cu asiduitate la organizarea jandarmeriei române. Fiecărui jandarm i s'a fixat o soldă fixă anual. Organizatorul jandarmeriei românești din Ardeal este generalul de divizie Boieru”²²

Activitatea desfășurată între 18 ianuarie-20 iunie 1919

Din studierea documentelor din perioada 24 decembrie 1918-18 ianuarie 1919, rezultă că *Resortul Armatei* a funcționat în intervalul menționat, cu toate că, prin Decretul-lege nr. 3632, din 11/24 decembrie 1918, se specifica faptul că „armata ardeleană română este parte integrantă a armatei României Mari, al cărui comandant suprem este Majestatea Sa Regele nostru Ferdinand I”, prin urmare ea nu mai exista separat.²³ Problemele militare ale Transilvaniei,

²¹ *Ibidem*: Nr. 149-150, 25 Decembrie 1918 (7 Ianuarie 1919), p. 545, 546 (Glorificarea soarelui ocrotitoare: Franța. Măreața întâmpinare a generalului francez Berthelot – Recepții – Excursia la Săliște – Revelarea sufletului românesc), p. 547 (Generalul Berthelot în Sibiu - Conduct etnografic -).

²² *Telegraful Român*, Anul, Nr. LXVI, Nr. 152, 30 Decembrie 1918 (12 Ianuarie 1919), p. 555 (Dela noi).

²³ *Gazeta Oficială*: nr. 2, din 11/24 decembrie 1918, p. 5; nr. 8, din 24 ianuarie/6 februarie-nr. 24, din 17 aprilie 1919; Al Baboș, *Consiliul Dirigent, Ardelenii și Apărarea Marii Uniri*, 2000, p. 19.

începând cu 18 ianuarie, au fost preluate de *Comandamentul armatei ardelene*, denumit *Comandamentul General Teritorial Sibiu* (C.G.T.S.), subordonat *Consiliului Dirigent*, condus de către generalul de divizie Ioan Boeriu, având ca șef de stat major pe generalul de brigadă Dănilă Papp. Acest *Comandament* a funcționat până la 24 aprilie 1919.²⁴ El a fost înlocuit cu *Secția Organizării VI, VII*, adică organizarea *Corpurilor de Armată VI și VII*, care a funcționat.

Pentru ca Transilvania să-și creeze propria sa armată, C.G.T.S. a întocmit un proiect intitulat „*Principii pentru organizarea militară în Ardeal, Banat și Țara Ungurească*”, datat 21 ianuarie 1919 și semnat de generalul Boeriu și colonelul Dănilă Papp. Respectivul proiect a fost înaintat Ministerului de Război, care l-a examinat și aprobat.

În 25 ianuarie 1919, o delegație militară, în frunte cu Boeriu, a fost în audiență la regele Ferdinand. „*Miniștrii fără portofoliu, d[om]nii Al. Vaida Voevod și Ștefan C. Pop, precum și o delegație militară, condusă de generalul Boeriu, au fost primiți Sâmbătă în audiență la Maiestatea Sa Regele Ferdinand*”.²⁵

Prin strânsa colaborare, dintre *Ministerul de Război* și *Consiliul Dirigent*, au fost primiți în armata română un număr de 103 ofițeri din fosta armată austro-ungară, acțiune legiferată în Decretul-lege nr. 453 din 31 ianuarie 1919. Din nefericire – și spre surprinderea noastră – printre aceștia nu se numără generalul Boeriu! Nu putem explica de ce Boeriu nu a fost nominalizat printre aceștia. Poate din cauză că era infirm? Sau, oare din cauză că și-a susținut, vehement, proiectele referitoare la înființarea unei armate a Transilvaniei, fără a accepta unele idei impuse de ofițerii din conducerea *Armatei Române*, nefamiliarizați cu organizarea fostei armate austro-ungare? Optăm pentru a doua variantă!

În perioada în care generalul Traian Moșoiu a deținut funcția de comandant al *Comandamentului Trupelor din Transilvania* (24 decembrie 1918-15 aprilie 1919), generalul Ioan Boeriu a avut cu acesta o colaborare strânsă și fructuoasă.²⁶

Din a doua jumătate a lunii ianuarie 1919 s-au realizat măsuri concrete de înființare a armatei ardelene: s-a emis Ordinul de chemare nr. 167, prin care

²⁴ *Gazeta Oficială*: nr. 24, din 17 aprilie 1919; nr. 25, din 26 aprilie 1919, p. 5; Al. Baboș, *op. cit.*, p. 39, 55, 56; T. Moșoiu, *op. cit.* p. 130-131.

²⁵ *Telegraful Român*, Nr. LXVII, Nr. 7, 17/30 Ianuarie 1919, p. 2 (*În audiență*)

²⁶ Al. Baboș, *op. cit.*, p. 86-89; T. Moșoiu, *op. cit.*, p. 133-134,

au fost chemați sub arme tinerii din contingentele 1896, 1897 și 1898, prin opt cercuri de recrutare²⁷; în 13/26 martie 1919 s-a hotărât decretarea mobilizării tuturor contingentelor până la vârsta de 32 de ani; la 28 martie s-a dat Ordinul de mobilizare nr. 771, pentru tinerii născuți în anii 1899, 1895, 1894, 1893, 1892, 1890, 1889 și 1888²⁸; emiterea Ordinelor de chemare nr. 1294 și 1295²⁹; organizarea jandarmeriei române ardelen, definitivată în 17 aprilie 1919, prin înființarea a 20 de companii.³⁰

După organizarea armatei și jandarmeriei Transilvaniei, trupele nou formate au participat, alături de Armata Română, la eliberarea teritoriului locuit de români – situat dincolo de „Linia de demarcație” – la ofensiva împotriva armatei bolșevice a lui Béla Kun și ocuparea Budapestei.³¹

În 7 aprilie, principele Carol a poposit la Sibiu. La gară a fost întâmpinat de șefii de „resorturi din *Consiliul Dirigent* și de comandanții militari: Iuliu Maniu, I. Hațiegan, Aurel Lazăr, Valeriu Braniște, „de ofițerii superiori în frunte cu d[om]nii generali Traian Moșoiu și Ioan Boeriu”. Apoi s-a deplasat spre Mitropolie, cu automobilul, unde s-a celebrat un *Te Deum*. La ora 13.30, *Comandamentul Trupelor din Transilvania* i-a oferit un banchet. „*La masa festivă au participat: Președintele Consiliului Dirigent d[omnu]l Maniu, P.S. Sa episcopul Miron E. Cristea, șefii de resort d[om]nii Vlad, Bontescu, Hățăgan, generalii Moșoiu, Boeriu, Panaitescu, Pap, Florian, cu numeroși ofițeri și alte persoane distinse sibiene*”. În aceeași zi, la ora 15.30, a inspectat serviciile de la „sediul Comandamentului trupelor române din Transilvania.”

În 8 aprilie au fost inspectate unitățile „nouă ardelen din garnizoană”. Apoi, „*Serviciul Organizării 6-7, în frunte cu generalul de divizie, baronul Boeriu, a oferit Alteței Sale Regale un banchet în sala dela Unicum, la care afară de ofițeri și de membrii Consiliului dirigent, au participat*” și reprezentanți ai Bisericii.

„*D[omnu]l general baron Boeriu a salutat, cu acest prilej, pe Alteța Sa Regală în numele tinerelor corpuri de trupe ardelenesti, contopite pentru totdeauna cu frații lor de peste Carpați și din toate ținuturile românești.*

²⁷ *Gazeta Oficială*, nr. 7, din 19 ianuarie/1 februarie 1919, p. 37-38; Al. Baboș, *op. cit.*, p. 55-56.

²⁸ *Gazeta Oficială*, nr. 21, din 21 martie/3 aprilie 1919, p. 109-111; Al. Baboș, *op. cit.*, p. 58-59.

²⁹ *Gazeta Oficială*, nr. 30, din 22 mai 1919, p. 187, 188; Al. Baboș, *op. cit.*, p. 60-61.

³⁰ *Gazeta Oficială*, nr. 26, din 30 aprilie 1919, p. 150; Al. Baboș, *op. cit.*, p. 62-64.

³¹ *Ibidem*, pass.; T. Moșoiu, *op. cit.*, pass.; V. Mărculeț, Al. Bucur, *Fondul jertfelor liniei demarcaționale (1919)*, Editura Știință, Cultură și Artă, Mediaș, 2019, pass.

Închină paharul în sănătatea preaiubitului nostru Rege Ferdinand I, a adoratei Regine Maria, a casei domnitoare, și în deosebi a principelui Carol, nădejdea neamului nostru". Seara, Carol a participat la cina oferită de Consiliul Dirigent, iar a doua zi a plecat spre Alba Iulia.³²

În 23 aprilie 1919, la ora 18.00, o mare mulțime de oameni și-a manifestat bucuria, aducând omagii armatei române care a trecut peste *Linia de demarcație*. În sunetele muzicii militare, fără a ține cont de ploaia deasă, cortegiul a parcurs distanța dintre *Școala de cadeți* și gară. S-au oprit la reședința (locuința) lui Iuliu Maniu, apoi la *Comanda Teritorială*. Acolo au ținut cuvântări dr. Gheorghe Comșa și generalul Boeriu.³³

În perioada 22 mai-1 iunie 1919, a avut loc prima vizită în Transilvania a regelui Ferdinand și a reginei Maria. Traseul suveranilor în Ardeal a fost următorul: Brașov, 22 mai; Oradea Mare, 23 mai; Bekéscaba, 24 mai; Careii Mari, 25 mai; Baia Mare, Jibou, Dej, Bistrița, 26 mai; Gherla, Cluj, 27 mai; Turda, 27 și 28 mai; Câmpia Turzii, Sălciua de Jos, 28 mai; Câmpeni, Țebea, 28 și 29 mai; Abrud, 29 mai; Alba Iulia și Blaj, 30 mai; Copșa Mică și Sibiu, 31 mai; Săliște, Făgăraș și Brașov, 1 iunie.³⁴ Din delegația care a însoțit pe suverani a făcut parte și generalul Boeriu.

La 13 iunie 1919, prin Înaltul decret regal nr. 2312, generalul Ioan Boeriu a fost numit „comandant al Serviciului Organizării Corpurilor VI și VII Armată”, începând cu 31 mai 1919. Apoi, la scurt timp, prin Înaltul decret regal nr. 2644 din 20 iunie 1919, era numit – cu aceeași dată – „comandant al Corpului 7 Armată”, dar și „primit în cadrele active ale armatei Române cu vechimea de la 18 Noembrie

³² *Renașterea Română*: Anul I, nr. 67, 9 aprilie (27 martie) 1919, p. 1 (Sosirea A. S. R. Principele Carol în Sibiu); nr. 68, 28 martie (10 aprilie) 1919, p. 2 (A. S. R. Principele Carol în Sibiu); *Telegraful Român*, Anul, Nr. LXVII, Nr. 36, 12 April 1919, p. 2-3 (Principele Carol în Ardeal).

³³ *Ibidem*, Nr. 40, 26 Aprilie 1919, p. 5 (*Manifestație în Sibiu*).

³⁴ *Ibidem*: Nr. 51, 3 Iunie 1919, p. 1 (*Cuvânt de salutare pentru Maiestățile Lor rostit de P. S. Sa Episcopul Dr. Miron E. Cristea la Parastasul de pe Câmpia Turzii în 28 Mai 1919*), p. 2 (*Zile de sărbătoare în Turda – Dela corespondentul nostru –*), p. 1-2 (*Suveranii în Sibiu*), p. 3 (*Călătoria Suveranilor*); Nr. 52, 7 Iunie 1919, p. 1-2 (*Cuvântările M. Sale Regelui Ferdinand I în călătoria prin Ardeal : Oradea-Mare; Bistrița, Cluj, Turda, Alba-Iulia, Blaj, Sibiu*), p. 2-3 (*Serviciul divin în Catedrală – Cu prilejul sosirii Suveranilor în Sibiu –*); *Mediascher Zeitung für sächsisch-deutsche Volkspolitik*, 27, nr. 44 din 31 mai 1919, p. 1-2; E. Stoian, S. Mălușelu, *Întâia vizită în Transilvania a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria*, Editura Haco Internațional, Ghimbav, 2011, pass.; T. Moșoiu, *op. cit.*, p. 278; H. J. Knall, *Mediașul în perioada Marii Uniri*, în „Mediașul și Marea Unire. Studii”, Mediaș, 2018, p. 40-83.

1918”, „Dl general Boeriu este numit comandantul Corpului VII cu sediul în Sibiu”³⁵. În sfârșit, i s-au recunoscut – parțial – meritele!

Activitatea desfășurată între 21 iunie 1919-17 februarie 1921

În perioada tratată, a participat la mai multe activități militare, religioase și culturale. Din cauza multitudinii acestora, le vom puncta doar pe cele mai reprezentative.

La 13 iulie 1920, pentru a inspecta trupele din Arad, a venit o comisie formată din: generalul de Corp de Armată Petala „însoțit de d[omnu] general de corp de armată³⁶ baronul Boeriu comandantul corpului VII de armată și d[omnu] general de divizie Domășneanu, comandantul diviziei 19. Iluștrii oaspeți au venit aici dela Timișoara”³⁷.

În 19 decembrie 1920 s-a realizat „inaugurarea solemnă a celei mai înalte instituțiuni militare din țară”, Școala Militară de Infanterie nr. 2, din Sibiu. La festivitate au participat numeroase „notabilități civile și militare”. După depunerea jurământului de către elevii din anul I și recruți, au urmat alocuțiunile mitropolitului Nicolae Bălan, comandantului școlii – locotenent colonel Vasilescu-Cristea. „Urmează cuvântarea d[omnu]lui general de divizie, Boeriu, Comandantul Corpului 7 Armată, adresată elevilor. Un vechi soldat, caracter solid, și om de o rară nobleță sufletească, d[omnu]l general Boeriu vorbește așa, ca fiecare cuvânt al său nemeșteșugit să fie înțeles și urmat de «tinerii lui camarazi», elevii școlii militare.

După cuvântări elevii și trupa cu steagul ciuruit de gloanțe al Regimentului 10 Putna defilează înaintea d[omnu]lui general Boeriu, 350 elevi, voinici, sănătoși ca brazii, cu o vădită încredere în propria lor forță”. Apoi a avut loc masa festivă. „Aici d[omnu]l general Boeriu își exprimă prin o succintă cuvântare mulțămirea sa față de tot ce a văzut și față de progresul frumos al școlii într'un timp relativ scurt”³⁸.

La 2 ianuarie 1921, în garnizoana Sibiu a avut loc depunerea jurământului de credință al recruților. La festivitatea solemnă au luat parte și

³⁵ Arhivele Naționale Militare Române, Depozitul Central de Arhivă Pitești, Fișa generalului Ioan Boeriu, f. 85r; *Telegraful Român*, Anul LXVII, Nr. 62, 3 Iulie 1919, p. 3 (Numire).

³⁶ Eroare a autorului articolului. La acea dată, Boeriu avea gradul de general de divizie.

³⁷ *Românul*, Anul IX, Nr. 147, 14 Iulie 1920, p. 3 (D. General Petala în Arad).

³⁸ *Ibidem*, Nr. 56, 10/23 Decembrie 1920, p. 1 (Inaugurarea școlii militare de Infanterie Nr. 2 din Sibiu); N. Cerbulescu, *Istoric-album al Școlii Militare de Infanterie „Principele Carol”*, Tiparul Școlii, Sibiu, 1931, pass.

elevii Școlii Militare, alături de comandanții lor. Prin ținuta lor și modul în care s-au prezentat, au făcut o „excelentă impresie asupra publicului”. După festivitate, impresionat de corpul de cadre și elevi, generalul Boeriu a emis Ordinul de zi, nr 16701, din 2 ianuarie 1921: *„Cu ocazia depunerii jurământului, astăzi 2 Ianuarie 1921, am admirat ținuta frumoasă a ofițerilor și trupei, în timpul defilării, pentru care aduc mulțumirile mele Comandanților, ofițerilor, elevilor și trupei.*

Acest ordin de zi se va ceti chiar astăzi trupelor și școalelor.

*Comandantul Corpului 7 Armată, General BOERIU”.*³⁹

Prin Înalt decret regal nr. 357 din 3 februarie 1921, Boeriu a fost „*trecut în pozițiune de retragere pentru infirmități incurabile conform art. 26 din Legea asupra pozițiunei ofițerilor, pentru infirmități contractate în serviciul militar în război*”, cu data de 31 ianuarie 1921.⁴⁰ La 17 februarie 1921 generalul de divizie Ioan Boeriu a fost decorat de către regele Ferdinand cu ordinul Coroana României, în grad de mare ofițer apoi, la aceeași dată a predat comanda Corpului VII Armată generalului Henri Cihoski.⁴¹ Presa a scos în evidență importantul eveniment. Astfel, *Patria*, îl elogia astfel: „*D[omnu]l general Boeriu încheie strălucit cariera sa militară. Numele lui în istoria neamului românesc este legat de organizarea armatei române pe pământul Transilvaniei. [...] Dragostea de neam și destoinicia militară ale generalului Boeriu au fost cele două pârgii puternice ale întocmirii oștirei noastre din Transilvania*”.⁴²

„Telegraful Român” a publicat două articole referitoare la general. În primul se spunea, printre altele: „*Strălucitul nume al generalului Boeriu se rostește astăzi cu fală și recunoștință nu numai pe plaiurile ardelenesti, ci și mai departe de hotarele acestor locuri. [...] Generalul Boeriu a rămas, în toate împrejurările, același exemplu de energie și exactitate, însoțite de înțelepciune și caldă însuflețire.*

³⁹ Ibidem, p. 37, 42.

⁴⁰ Arhivele Naționale Militare Române, Depozitul Central de Arhivă Pitești, Fișa generalului Ioan Boeriu, f. 85r.

⁴¹ Pentru detalii despre generalul Henri Cihoski, vezi: Preda, Dumitru, *Generalul Henri Cihoski: un erou al României Mari*, București, Editura Militară, 1996; Constantin, Kirîțescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989; https://ro.wikipedia.org/wiki/Henri_Cihoski (accesat: 2 septembrie 2019)

⁴² *Patria*, Anul III, Numărul 35, 20 Februarie 1921, p. 2 (*Retragerea dlui general Boeriu*).

Acest viteaz fiu al Ardealului n'a fost ispitit, în lunga sa carieră militară, nici de trufie, nici de ambiții deșarte. Ostaș cu trup și suflet, și părinte al ostașilor, a avut înaintea ochilor săi de vultur : împlinirea datoriei până la sfârșit.

*Erou s-a dovedit în lupte, și neîntrecut muncitor întru păzirea ordinei și a cinstei în vremea de refacere”.*⁴³

Cel mai amplu articol despre viața, activitatea și meritele generalului Boeriu a fost publicat de „Glasul Oltului”, periodic care a descris și festivitățile organizate cu ocazia trecerii în rezervă a distinsului bărbat. Noul commandant al *Corpului 7 Armată*, generalul Cihoski, l-a caracterizat ca „viteaz în trecut, onorat în prezent și venerat în viitor”.⁴⁴

Activitatea de după pensionare (18 februarie 1921-2 aprilie 1949)

După încheierea carierei militare, generalul Ioan Boeriu s-a angrenat cu aceeași energie în cultură și politică. În martie 1922 era membru în *Comitetul Executiv al Partidului Național Român*, alături de alți 27 de intelectuali transilvăneni. În urma fuziunii dintre P.N.R. și P.C.D. s-a format un nou comitet executiv al partidului, format din 27 membri, care nu îl mai cuprindea și pe Boeriu. Acest nou comitet a avut prima adunare la București, în 26 ianuarie 1923. În 1927 încă era membru P.N.R.⁴⁵ În anul 1928 era propus ca deputat de Sibiu al P.N.Ț.⁴⁶ În 1929 era deputat și președinte al organizației din Sibiu a Partidului Național Țărănesc. La aniversarea unui an de guvernare P.N.Ț, în Sibiu s-a sărbătorit cu fast evenimentul. Au luat parte peste 10.000 de locuitori din localitățile județului, cu „70 drapele și 30 fânfare”. Grupurile s-au deplasat spre Sala Thalia (Urania) – unde a avut loc adunarea – iar cel al „Măerenilor sibieni călări cu unele sate dinspre Săliște, având în fruntea coloanei pe d[om]nii gen[eral] Boeriu, Dr. O. Rusu, gen[eral] Dr. Moga” ș.a. a ieșit în evidență. În sală, „d[omnu]l președinte și deputat gen[eral] Boeriu deschide ședința prin o remarcabilă cuvântare, des subliniată de ovațiunile

⁴³ *Telegraful Român*, Anul LXIX, Nr. 11, 5/18 Februar 1921, p. 1 (*Un distins general*), p. 2 (*Solemnitate în Sibiu*).

⁴⁴ *Glasul Oltului*, Anul I, Nr. 27, 25 Februarie 1921, p. 1 (*Generalul BOERIU*).

⁴⁵ *Patria*: Anul IV, nr. 63, 23 martie 1922, p. 218 (*Sentința dată liberalilor de Comitetul executiv și parlamentarii Partidului Național Român*), nr. 260, 30 noiembrie 1922 (*Unirea partidului național cu partidul democrat primită cu mare însuflețire de comitetul de o sută*); *Gazeta Transilvaniei*, LXXXVI, nr. 17, 30 ianuarie 1923 (*Partidul național român și proiectul de Constituție*); *Românul*, Anul XII, Nr. 30, 17 Iulie 1927, p. 4.

⁴⁶ *Clujul*, Anul VI, Nr. 49-52, 30 Decembrie 1928, p. 2 (*Lista nominală a nouilor deputați din județe*).

adunării”.⁴⁷ În primăvara anului 1931, generalul Boeriu și-a dat demisia din funcția de președinte P.N.Ț., filiala Sibiu. La 10 noiembrie 1931, în Sibiu s-a desfășurat Congresul organizației locale unde, Boeriu a fost ales președinte de onoare, alături de O. Rusu.⁴⁸

A depus o muncă intensă și în viața culturală a Transilvaniei, fiind – timp de un deceniu – membru în *Comitetul Central* al *ASTREI*, dar și membru fondator⁴⁹ și, în două perioade, președinte al *Comitetului Administrativ al Fondului Școlar Grăniceresc*: 1921-1922 și 1939-1940.⁵⁰

Prin Înaltul decret regal nr. 1802, din 9 iunie 1924, cu 1 iunie, Boeriu a fost avansat „general de Corp de Armată” în retragere.⁵¹ Totodată, i s-a acordat, ulterior, *Ordinul „Ferdinand I”*, în grad de mare ofițer.⁵²

În anul 1931 era și vicepreședinte în *Comitetul Central A.G.R.U.*⁵³ A locuit la Sibiu, fiind menționat în 1933, cu adresa Filsofengang 13 (Aleea Filozofilor), în imobilul deținut de Kuchar Erna.⁵⁴

În ultima perioadă a vieții s-a retras în localitatea natală, unde a și decedat, la 2 aprilie 1949, și unde a fost înmormântat la 4 aprilie.⁵⁵

Col (r.) doctor în istorie **Alexandru Bucur**

⁴⁷ *Chemarea Tinerimei Române*, Anul IV, Nr. 39, 18 Noembrie 1929, p. 3 (*Sărbătoarea din 10 Noembrie la Sibiu*).

⁴⁸ *Gazeta Transilvaniei*, Anul al XCIII-lea, Nr. 1-9, 15 Noembrie 1931, p. 1 (*Campania de răsturnare a guvernului. Moțiunea organizației PNT dela Sibiu*).

⁴⁹ *Transilvania*: Anul LI, Nr. 5-9, Septembrie 1920, p. 564-565, XXXII; Anul LII, Nr. 7-8, Iulie-August 1921, p. IV; *Societatea de mâine*, Anul II, Nr. 36 și 37, 6 și 13 Septembrie 1925, Cluj, p. 631; G. Preda, *Activitatea „ASTREI” în 25 ani dela Unire (1918-1943)*, Editura „Astrei”, Sibiu, 1944, p. 78, 80, 82.

⁵⁰ Al. Bucur, *Școlile grănicerești de pe teritoriul fostului Regiment de la Orlat (1971-1921)*, Editura Salgo, 2010, p. 194-195; A. Tatu, Al. Bucur, M. Bozdoc, I. Bucur, *Clădirile Unirii din Sibiu*, Sibiu, 2018, p. 88-89.

⁵¹ Arhivele Naționale Militare Române, Depozitul Central de Arhivă Pitești, *Fișa generalului Ioan Boeriu*, f. 85r; *Clujul Românesc*, Anul V, Nr. 8, 20 Februarie 1927, p. 2 (*Înaltă distincție*).

⁵² *Calendarul Ardealului*, București, 1943, p. 192.

⁵³ *Vestitorul*, Anul VII, Număr special, 21-22 Noembrie 1931, p. 1.

⁵⁴ J. Schochterus, *Almanahul Municipiului Sibiu/Adressbuch des Munizipiums Hermannstadt*, Drukund Verlag der Honterus-Buchdruckerei und Verlagsanstalt, Sibiu/Hermannstadt, 1933, p. 11, 173.

⁵⁵ Arhiva Bisericii Ortodoxe Recea, Fond *Protocoale*, *Protocolulu Matriculare alu MORTÎLORU din Parochi'a Gr. catolica Vaida-Recea*, Tom IV, a *Archi-Diecesei gr. cat. De A-Julia si Fagarasiu*, 1895-, f. 80v-81r; *Österreichische Biographische Lexicon 1815-1950*, Band 1, Wien, 1957, p. 98; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 195; C. Băjenaru, *op. cit.*, p. 130.

FILE DE ISTORIE

O CONFUZIE ȘI CONSECINȚELE SALE

Obiceiuri rusești de mazilire

Pe 24 decembrie 1989, noua putere instaurată la București, reunită în baia aferentă biroului ministrului Apărării Naționale, a decis uciderea cuplului Nicolae și Elena Ceaușescu. Conform istoricului Alex Mihai Stoenescu, inițial s-a discutat executarea sumară a Ceaușeștilor, idee susținută de Silviu Brucan, la care s-au raliat generalii Nicolae Militaru, Victor Stănculescu, Gelu Voican Voiculescu și Sergiu Nicolaescu. În realitate, au contat două voci: Brucan și Militaru, considerați „oamenii Moscovei”.

Privind retrospectiv, lucrurile par stranii: Moscova renunțase de mai bine de 35 de ani la executarea liderilor politici doborâți de la Putere. Practica inițială, leninistă, era marginalizarea sau exilarea liderilor bolșevici ale căror idei „nu mai corespundeau”. La începutul anilor 1930, Iosif V. Stalin a impus altă practică: lichidarea celor care i se opuneau pe baza unor acuzații false de „spionaj”, „troțkism” sau „titoism”.

După moartea lui I.V. Stalin (martie 1953), practica lichidării adversarilor politici a mai supraviețuit câteva luni. Ultimul lider sovietic executat a fost, la 23 decembrie 1953, Lavrenti P. Beria, „omul cu bâta”, temutul șef al poliției secrete: prea știa multe. Epurările care au urmat au fost mult mai blânde: Malenkov, Molotov, Jukov, Hrușciov și în fine Gorbaciov au fost pensionați, după „mazilire” trăind practic în arest la domiciliu.

Смерть шпионам – Moarte spionilor!

Sovieticii au păstrat însă, între anii 1953 – 1991, practica lichidării liderilor politici într-un singur domeniu: cei bănuți de **trădare**. Astfel, în 1958, liderii revoluției ungare – Imre Nagy, Miklos Gimes, Pal Maleter și Jozsef Szilagyi – au fost condamnați la moarte în urma unui simulacru de proces, înscenat de uneltele Moscovei ajunse la Putere pe tancurile sovietice. Ei „trădaseră cauza clasei muncitoare” cerând ieșirea Ungariei din Pactul de la Varșovia. În mod similar, la 27 decembrie 1979, luptători sovietici din *Spețnaz* au luat cu asalt sediul Președinției afgane, Palatul Tajbeg, și l-au asasinat pe

liderul comunist local Hafizullah Amin: era suspectat de trădare în favoarea Statelor Unite.

Oare sovieticii l-au considerat pe Nicolae Ceaușescu „trădător” și, în consecință, l-au condamnat la moarte, sentința fiind executată în decembrie 1989? Datele disponibile arată că, într-adevăr, **sovieticii l-au declarat în secret „trădător” pe Nicolae Ceaușescu, încă din anul 1978.** Iar Kremlinul l-a condamnat la moarte.

Printre documentele „Cazului Ryszard J. Kukliński” se găsește și un raport al acestui agent american către Centrală, în care arată că, în luna mai 1978, în prezența reuniunii de la Sofia a miniștrilor Apărării din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia (OTV), comandantul-șef al Forțelor Armate Unite, mareșalul sovietic Viktor G. Kulikov, l-a contactat pe șeful Marelui Stat-Major polonez, generalul Florian Siwicki, și i-a cerut să nu fie incluse nici un fel de „date concrete” în discursul său de la viitoarea întâlnire, motivând că *„de la oficialitățile române se scurg informații către Vest”*.¹

Dacă ar fi să ne luăm după surse jurnalistice, această atitudine a conducerii sovietice față de Nicolae Ceaușescu era motivată de faptul că, la acel moment, liderul român era implicat, prin frații săi Marin și Ilie Ceaușescu, într-o afacere de transfer de informații către CIA² privind sistemul antiaerian sovietic ZSU-23-4 și radarul aferent. Conform presei americane, informațiile au fost folosite în dezvoltarea aeronavei *Stealth* („invizibilă radar”) F-117.

Efectele au fost însă disproporționat de ample. Așa cum arată prof. Larry L. Watts, *„KGB-ul a primit instrucțiuni să transfere România, din Departamentul 11 al Direcției Generale I, responsabilă de relațiile cu țările socialiste, la Departamentul 5, care se ocupa de membrele NATO – Belgia, Franța, Grecia, Italia, Luxemburg, Olanda și Spania (care își anunțase, în 1977, intenția să se alăture NATO) – și adversarele socialiste, Iugoslavia și Albania.”*³ Din acel moment, **România a fost considerată de Moscova „stat inamic”**.

În 1978, sistemul antiaerian ZSU-23-4 nu mai era demult o trufanda. Intrate în dotare în 1965, multe dintre aceste sisteme anti-aeriene fuseseră

¹ Benjamin Weiser, *Ryszard J. Kukliński. A Secret Life: The Polish Colonel, His Covert Mission, And The Price He Paid To Save His Country*, New York, Public Affairs, 2005, p. 178.

² Vezi Michael Wines, „U.S. Used Romania To Get Soviet Arms,” in *The New York Times*, 7 mai 1990, Section A, p.7.

³ Larry L. Watts – *Ferește-mă, Doamne, de prieteni*, Ed. Rao, București, 2011, pp. 709 – 710.

exportate. ZSU-23-4 participase la războiul de Yom Kippur (1973), iar Israel capturase câteva exemplare. Așa că e de presupus că radarul său, RPK-2 „Tobol” (1RL33), acceptat în dotare în 1964, nu mai constituia cine știe ce noutate ori secret. Și atunci, ce a deranjat atât de tare Moscova?

„Operațiune militară specială” la Belgrad

Informații recente arată că, de fapt, cauza „schimbării la față” a Moscovei în relația cu România a fost mult mai serioasă. În anii 1978 – 1980, când conducerea sovietică și-a schimbat în secret atitudinea față de Republica Socialistă România, preocupările Kremlinului erau dominate de problema succesiunii liderului iugoslav, Iosip Broz Tito. Acesta se îmbolnăvise grav, iar sovieticii erau interesați ca succesorul său să aibă o altă atitudine, mai prietenoasă față de URSS. Pentru a se asigura de acest lucru, pentru ca la o adică să poată impune omul său în fruntea Iugoslaviei, conducerea sovietică, Leonid Brejnev personal a trasat Marelui Stat Major sarcina să pregătească o intervenție militară a OTV în Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, după același tipic ca operațiunile militare speciale similare de la Praga (1968) și Kabul (1979).

Aproape imediat, americanii au aflat că se pregătește ceva la adresa Iugoslaviei. Documente recent publicate⁴ arată că încă din 1978 CIA avea cunoștință despre faptul că la Moscova se discuta despre o intervenție în Iugoslavia cu până la 10 divizii. Având în vedere relațiile foarte speciale care existau, la acea vreme, între Iugoslavia și Statele Unite, la Belgrad s-a aflat imediat ce se pune la cale: circa 10.000 de tancuri și 8.500 de sisteme de artilerie reactivă sau cu tub vor fi la frontiera Iugoslaviei în 12 ore. Drept urmare, Armata iugoslavă și-a regrupat principalele forțe – unități de tancuri și mecanizate – în nord-estul Croației, în Slavonia și Voievodina. În plus, la inițiativa șefului Marelui Stat Major, amiralul Branko Mamula, a fost pregătit un așa-zis „Bastion”: o bază de refugiu în regiunea muntoasă cuprinsă între Marea Adriatică și fluviile Vrbas și Drina. Dacă dispozitivul defensiv iugoslav din jurul Belgradului era străpuns, conducerea federală urma să se refugieze în această zonă accidentată, unde diviziile sovietice își pierdeau mobilitatea și

⁴ *Concepts and Possibilities for the Warsaw Pact to Enter the War in Europe: NATO Warning Warning Possibilities*, CIA-RDP05T000601570001-5, Sanitized copy approved for release 2010/04/13

deveneau vulnerabile la acțiuni de gherilă similare celor duse de partizanii lui Tito în 1941-1944 contra invadatorului hitlerist.⁵

Evident, aceste re poziționări de trupe nu au scăpat atenției Marelui Stat Major sovietic, care a înțeles ce era de înțeles: planurile secrete ale Kremlinului erau date pe mâna dușmanului, care știa pas cu pas ce se pregătește. Dar oare cine trădase?

Suspectul de serviciu

Nicolae Ceaușescu a fost de la bun început principalul suspect. Nu numai datorită afacerilor de la Viena, derulate prin gl. Marin Ceaușescu, nu numai datorită relațiilor militare foarte bune cu Iugoslavia (era în perioada de glorie a Programului YUROM, de construcție de avioane militare), ci și datorită relațiilor deosebit de proaste cu Comandantul Forțelor Armate Unite ale OTV, mareșalul Kulikov.

Concret, în 1977, general-locotenentul V.K. Dyatlenko a fost numit în funcția de reprezentant pentru România al comandantului OTV. În februarie 1978, acesta a participat la exercițiul de stat-major al OTV intitulat „Soyuz-78”, care s-a ținut la Mangalia-Nord. La încheierea exercițiului, în seara de 18 februarie 1978, la Hotel Dacia, generalul Dyatlenko a participat la o masă festivă cu comandanții Armatei a 2-a române, gl. Nicolae Militaru, Armatei a 3-a (r), gl. S. Popescu și cu șeful de Stat-Major al Armatei a 2-a (r), gl. D. Fotescu. Cu acest prilej, trimisul sovietic a inițiat manevre de racolare a gl. Nicolae Militaru ca agent al spionajului URSS, speculând nemulțumirea acestuia față de decizia lui Ceaușescu de trimitere a Armatei la strânsul recoltei și pe șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră. Recrutarea a mers binișor, iar pe 7 martie 1978 generalul Nicolae Militaru a fost surprins în flagrant, predând documente secrete generalului Dyatlenko. A fost destituit și pus sub acuzare, iar ofițerul rus a trebuit retras de la post.

Astfel s-au suprapus, printr-un concurs de împrejurări, povestea cu radarul de la Viena, expulzarea reprezentantului OTV în România și scurgerea de date privind Iugoslavia către CIA. Mareșalul Kulikov s-a grăbit să tragă concluzia: „*De la oficialitățile române se scurg informații către Vest!*” Neștiind că soarta sa era în joc, Ceaușescu a continuat să adopte o poziție de frondă în relația cu OTV,

⁵ Branko Mamula, *Shučaj Jugoslavija*, CID, Biblioteka Posebna izdanja, Beograd 2000 pp. 103 – 104.

refuzând să semneze Regulamentul la război al Forțelor Armate Unite ale OTV (18 martie 1980). Conform acestui document, în caz de război, secretarul general al Partidului Comunist sovietic, Leonid Brejnev, devenea Comandant suprem al trupelor OTV. Ceaușescu a replicat că, în conformitate cu Constituția României el, ca președinte, este Comandant Suprem al Armatei române.

Iar Leonid Brejnev, secretarul general al Partidului Comunist sovietic, s-a simțit insultat. Pentru greșeli mult mai mici, dânsul trimisese *Spețnazul* la Kabul să-l lichideze pe liderul comunist afgan, Hafizullah Amin. Exact ca și în cazul președintelui afgan, **Leonid Brejnev l-a condamnat în secret la moarte pe Nicolae Ceaușescu**. Sentință care a fost adusă la îndeplinire la 25.12.1989, de gl. Militaru.

Diferendul scornit de KGB

Dar asta nu a fost totul. Leonid Brejnev era, în acei ani, grav bolnav și aproape total senil. Din umbră, Uniunea Sovietică era condusă de Yuri Andropov, care în 1956, în calitate de ambasador sovietic la Budapesta, condusese represiunea. Tot dânsul îi alesese pe membrii grupului condus de Janos „Kádár” (nume real Czermanik), care sub protecția sa, a „tovarășului” Andropov, reîntemeiaseră în noiembrie 1956 Partidul Comunist Ungar și reprimaseră cu cruzime, între 1956-1962, pe participanții la revoltă.

Știind că se poate bizui pe protejații săi, comuniștii unguri, Yuri Andropov a hotărât că nu e de ajuns să fie pedepsit Ceaușescu. **Trebuia pedepsită România!** Prof. Larry Watts descrie sugestiv ce a urmat: „KGB-ul a primit instrucțiuni să transfere România din Departamentul 11 al Direcției Generale I, responsabilă de relațiile cu țările socialiste, la Departamentul 5 (...) Cea mai frapantă caracteristică a acestei realocări a fost aceea că Departamentul 11 nu opera împotriva statelor din sfera sa, ci își coordona operațiunile cu „organele frățești” împotriva țărilor din țările terțe. Din contră, statele și serviciile din Departamentul 5 erau toate țintă a operațiunilor ostile ale KGB-ului. O realocare similară a avut apoi loc din partea organelor Securității de Stat ale celorlalți parteneri din «strânsa cooperare». HVA, spre exemplu, a transferat România din grupul «aliaților frățești» în Grupul F, împreună cu inamicii socialiști, China, Albania și Iugoslavia. În toiul acestei escaladări, fostul șef al spionajului Securității de Stat maghiare (Administrația principală III/II), Sandor Rajnai, a fost numit ambasador în România. Prieten personal și evident protejat al lui Yuri Andropov (...) Rajnai fusese implicat în

*epurările antisemite, cooperase strâns cu Andropov, în calitate de maior AVH, în orchestrarea procesului lui Imre Nagy și executarea lui în 1957... Între timp, Transilvania se confrunta cu o serie de explozii neașteptate și incendii în fabrici și în locuri publice. Conform unui analist occidental, «agresivitatea în creștere» a etnicilor maghiari împotriva etnicilor români din Transilvania, din acea perioadă, se presupunea că era motivată de încrederea că **«Ungaria avea sprijinul sovieticilor în problema minorităților, pentru că Moscova dorea să-l pedepsească pe Ceaușescu»...**»⁶ (s.n.).*

Și astfel s-a născut, ca operațiune kaghebigă secretă de „pedepsire a României”, acel faimos **„diferend româno-ungar”** ale cărui ecouri dăinuie până în ziua de azi. Această linie politică în relația cu România, inaugurată în 1978-1979 cu inestimabila contribuție a „tovarășului” Andropov, a fost continuată de Mihail Gorbaciov – creația aceluiași tovarăș kaghebig, care a rămas faimos prin ultimele cuvinte rostite la adresa lui Ceaușescu: „Oare vei mai trăi, în ianuarie anul viitor?”

Iar, peste ani, operațiunea kaghebigă secretă de „pedepsire a României” a fost reluată de fostul subordonat al sus-numitului Andropov, domnul Vladimir Putin: cel care în 2004 a inaugurat la Petrozavodsk bustul „tovarășului” Andropov.

Dovezile lipsă

În decembrie 1989, deîndată ce grupul condus de generalul Militaru s-a înstăpânit pe Ministerul Apărării Naționale, a început căutarea febrilă a dovezilor „trădării” lui Ceaușescu. Până la urmă au fost nevoiți să-l condamne și să-l execute fără dovezi, fiindcă **nu Ceaușescu dăduse Iugoslaviei planurile OTV de invazie**. Moscova și-a dat seama că a făcut o greșală și, în lunile care au urmat, s-a străduit să-și domolească mercenarii unguri, care pregăteau un război civil în Transilvania. În acest context, pentru a justifica războiul secret al Moscovei cu România, a fost inventată și plasată în presa americană povestea de acoperire cu „marea trădare” de la Viena, implicând vechiturile alea de ZSU-23-4.

Dar atunci ce s-a întâmplat în 1978-1980 cu Iugoslavia? Vreme de 20 de ani întreaga afacere a rămas un mister, până la publicarea memoriilor amiralului Branko „Đuro” Mamula. Care a dezvăluit pe ce canal primea Belgradul detalii despre evoluția planurilor sovietice: „În 1979, când s-a agravat boala lui Tito,

⁶ Larry L. Watts – op. cit. p. 710.

erau șapte divizii sovietice în Ungaria. Având experiența din 1968, ne-am pregătit serios să ne apărăm. În toamna anului 1980, șeful Statului Major General ungar, generalul Istvan Olah, ne-a vizitat. El mi-a spus mie că, la acea vreme, trupele OTV desfășurate în Ungaria ne-ar fi putut ataca. Armata ungară își va îndeplini obligațiile sale față de OTV, iar acesta e un aspect pe care nici el, Istvan Olah, și nici conducerea Ungariei nu-l pot evita. Dar m-a asigurat că el, Istvan Olah, va găsi o modalitate să mă prevină la timp. A fost un om și ofițer deosebit.”⁷

Deci CIA a aflat despre evoluția planului de invazie de la iugoslavi, iar nu de la Ceaușescu cum bănuia Kremlinul. Scurgerile de informații au luat sfârșit nu datorită măsurilor contrainformative la adresa României, ci datorită decesului lui Istvan Olah, survenit în 1985.

Uneori, Istoria e nedreaptă: Armata Republicii Populare Ungare a trădat repetat, la cel mai înalt nivel, iar liderii de la Moscova au reacționat condamnându-l la moarte pe Nicolae Ceaușescu și oferind comuniștilor din Ungaria mijloace să-și realizeze interesele revanșarde în România!

Col. (r) Tudor Păcuraru

⁷ B. Mamula – *ibidem*.

ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAȚII GERMANE ÎN ROMÂNIA (1938 – 1944)

1. Introducere

După încheierea Primului Război Mondial și realizarea Marii Uniri, România a trecut printr-o perioadă de înflorire economică, industria sa ajungând să fie printre cele mai performante din Europa, iar la capitolul agricultură era unul dintre grânarele Europei. România ocupa primul loc în Europa și al șaselea pe plan mondial la producția de petrol și locul doi în Europa la aur și gaze naturale. Deși contribuția industriei la produsul social total era de 33%, populația ocupată în cadrul ei era de 10,2%. Industria rămâne deficitară prin modul inegal de repartizare a unităților industriale în teritoriu și sub aspectul înzestrării tehnice.

În afara aspectului economic, pe plan social România era o țară a contrastelor, orașe dezvoltate, bogate și cosmopolite și sate sărace și mizere, precum și periferii săracăcioase și infestate de crimă organizată. Pe lângă aceasta, pe plan politic domnea o luptă acerbă pentru putere între principalele partide ale țării, Partidul Național Liberal (P.N.L.) și Partidul Național Țărănesc (P.N.Ț., din oct. 1926), acestea folosind în lupta lor orice mijloace inclusiv șantaj, amenințări și scandaluri. Odată cu afirmarea mișcărilor de extremă dreapta – Mișcarea legionară și extremă stânga – Partidul Comunist din România (PCdR), lupta pentru putere a devenit violentă, cele mai cunoscute evenimente fiind incitarea la revoltă în zona Tatar-Bunar (sudul Basarabiei) în 1924 de către elemente ale PCdR susținute de agenți sovietici și asasinarea prim-miniștrilor I.G. Duca și Armand Călinescu de către legionari. Deși monarhia ar fi trebuit să reprezinte un element de echilibru într-o societate dezbinată de conflicte interne, începând cu 1930, momentul când urcă pe tron Carol al II-lea, acesta va acționa ca un dezbinator și un intrigant, el și camarila sa având ca unic scop acumularea de putere și averi. Astfel, la 10 februarie 1938, odată cu venirea la putere a guvernului condus de Patriarhul Miron Cristea, se adoptă o nouă Constituție care oferea puteri largite regelui, acesta devenind conducătorul *de facto* al țării, astfel începând perioada regimului autoritar carlist.

Pe plan extern, România era înconjurată de mulți dușmani. În est, se afla Uniunea Sovietică, care a refuzat să recunoască unirea Basarabiei cu România și considera problema ca deschisă. În sud se afla Bulgaria, care avea resentimente față de România din cauza războiului din 1913, când intervenția română a însemnat pierderea inițiativei bulgare în Balcani și pierderea Cadrilaterului în favoarea statului român. Revizionismul bulgar revendica, pe lângă Cadrilater, și Dobrogea. În vest Ungaria, în fruntea căreia se afla regimul condus de Miklos Horthy, care promova o politică fățiș revizionistă având ca obiectiv final refacerea „Ungariei Mari”. Față de România, pretențiile revizioniste ungare erau îndreptate spre Transilvania și Banat. Pentru a-și proteja interesele, România a căutat mereu să se apropie de puterile occidentale, Marea Britanie și Franța, dar și-a creat și un sistem regional de alianțe. Astfel, în 1920, alături de Cehoslovacia și Iugoslavia, încheie Mica Înțelegere, iar în 1934 alături de Iugoslavia, Grecia și Turcia, încheie Înțelegerea Balcanică.

În afara pericolelor menționate mai sus, o altă amenințare pentru România se concretiza în Germania nazistă. Astfel, în 1933, Parlamentul german (*Reichstag*) îl învestește în funcția de cancelar pe Adolf Hitler, conducătorul Partidului Național-Socialist (Nazist) al Muncitorilor din Germania (N.S.D.A.P.). Doctrina naziștilor avea ca element de bază rasismul (popoarele germanice – arienii – erau considerate rasă superioară, iar celelalte popoare rase tolerate sau inferioare, cei mai înapoiați fiind considerați evreii și romii); expansiunea spre est (rasa superioară era obligată să se extindă în est pentru a-și asigura *Lebensraum*, spațiul vital pentru dezvoltare) și militarismul (cultivarea cultului războiului ca singură metodă pentru realizarea idealurilor). În mai puțin de un an, Hitler și naziștii concentrau toate pârghiile puterii în mâinile lor, Germania devenind un stat totalitar în adevăratul sens al cuvântului. Pe plan extern, ofensiva nazistă a început în 1936 când este remilitarizată zona renană¹ și a continuat în 1938 când se realizează *Anschluss* (unirea Austriei cu Germania). Spre sfârșitul anului, Germania ocupă și zona sudetă² a Cehoslovaciei, fără a întâmpina opoziție din partea Franței, Marii Britanii și Italiei. În 1939, intențiile Germaniei devin fățișe, aceasta ocupând întreaga Cehie și amenințând Polonia împotriva căreia va declanșa operațiunile militare la 1 septembrie 1939, astfel izbucnind cel de-al Doilea Război Mondial. În

¹ La sfârșitul Primul Război Mondial, puterile Antantei hotărâseră demilitarizarea zonei renane, iar o scurtă perioadă de timp aceasta a fost ocupată de trupe franco-belgiene.

² Zonă locuită preponderent de germani.

continuare vor cădea în fața ofensivei germane: Polonia, Danemarca, Norvegia, Olanda, Belgia, Luxemburg, Franța, Iugoslavia și Grecia, iar la 22 iunie 1941 este atacată Uniunea Sovietică, ambițiile imperialiste ale *Reich*-ului fiind oprite abia la Stalingrad.

Față de România, politica germană era una de subordonare economică și politică, principalele interese ale Germaniei fiind industria petrolieră și producția agricolă, esențiale pentru susținerea mașinii de război. Începutul apropierei Germaniei de România datează din 1936. Oficialii români erau motivați de interese economice, dar și de rațiuni de securitate; ei doreau să țină sub control revizionismul maghiar și să protejeze România împotriva potențialelor amenințări sovietice. Politica externă nazistă pune accent pe penetrarea economică a statelor din sud-estul Europei. Aceasta a ajutat România să reducă unele dintre efectele crizei economice mondiale, Germania fiind într-adevăr singura piață deschisă pentru grânele din sud-estul Europei, cea mai importantă latură a exportului din zonă.³

România a reușit să dezvolte relații economice cu Germania fără a fi obligată să renunțe la protecția aliaților săi occidentali. Trebuie menționat că în perioada dinaintea de Antonescu, noile state din Estul Europei, mai ales România și Cehoslovacia, au simțit că pot avea încredere în garanțiile oferite de Franța și Marea Britanie, în parte datorită opoziției lor la propunerile lui Mussolini de revizuire a Tratatului de la Versailles.⁴

Cu toate acestea, slăbiciunile demonstrate de puterile occidentale față de politica revizionistă germană au apropiat România de *Reich*, la 23 martie 1939 fiind semnat un tratat de colaborare economică între cele două țări.

La apropierea României de Germania, au avut un rol important și serviciile de informații germane, a căror activitate pe teritoriul românesc s-a intensificat începând cu 1938 și care a continuat până în 1944, având rol în asigurarea loialității României și în creșterea dominației germane.

Apropierea sovieto-germană ilustrată prin Acordul Ribbentrop – Molotov (23 august 1939), căderea Franței în iunie 1940 și pierderile teritoriale umilitoare

³ Harry M. Howard, *The Policy of National Socialist Germania in Southeastern Europe*, Harry S. Truman Library, pp. 10 – 529.

⁴ I. Ciupercă, *N. Titulescu și rolul statelor mici în viața internațională contemporană*, în *Titulescu și strategia păcii*, (Iași: Ed. Junimea, 1982); I. Ciupercă, „Locarno oriental, semnificația unui eșec (1925-1937)”, A.I.I.A.I 34, nr 2; E. Bold, I. Ciupercă, *Europa în derivă (1918-1940). Din istoria relațiilor internaționale* (Iași: Casa Editorială Demiurg, 2001).

ale României din aceeași vară au constituit îndemnuri pentru o relație mai apropiată cu Germania. Se poate argumenta că suma opțiunilor aflate la dispoziția guvernului român în 1940 se diminuase. După pierderea Basarabiei în favoarea Uniunii Sovietice în iunie 1940, guvernul român a privit Germania ca pe un apărător contra revizionismului maghiar și bulgar. Speranțele României de a obține protecția Germaniei nu s-au îndeplinit deoarece Hitler a sprijinit revendicările teritoriale ale Bulgariei și Ungariei contra României.

Cu toate acestea, pericolul sovietic și pierderea încrederii în victoria Marii Britanii împotriva Germaniei au atras și mai mult România în sfera de influență germană, la 23 noiembrie 1940, România alăturându-se Axei prin semnarea Pactului Tripartit alături de Germania, Italia, Japonia și Ungaria, iar la 22 iunie 1941 va intra în război alături de Germania, participând la războiul împotriva URSS.

2. Serviciile de informații germane care au acționat pe teritoriul României

Poliția secretă de Stat (Geheime Staatspolizei – Gestapo)

Gestapo-ul a fost înființat prin decretul din 26 aprilie 1933, la început fiind condus de Hermann Göring, însă mai târziu, când a intrat sub aripa protectoare a SS-ului, s-a subordonat lui Heinrich Himmler. În componența Gestapo-ului se aflau: a) Biroul Central; b) Birourile Regionale; c) Birourile Centrale de Circumscripție; d) Comisariatele de frontieră; e) Punctele de control de la frontieră.

Biroul Central era organul de conducere, acesta având sediul la Berlin. În prima fază, a fost condus de Reinhard Heydrich, dar după asasinarea acestuia, conducerea a fost preluată de Heinrich Müller. Pentru activitatea din străinătate, în cadrul Biroului Central exista un stat-major format atât din civili cât și din ofițeri care coordonau următoarele structuri: a) *Biroul de exploatare a presei*; b) *Biroul de centralizare a rapoartelor agenților secreți*; c) *Fișierul de agenți folosiți de puterile străine*; e) *Fișierul de adversari ai regimului nazist domiciliați în străinătate*.

Sarcinile Gestapo-ului în străinătate erau: (a) supravegherea germanilor domiciliați permanent sau temporar în străinătate, activitate pentru care erau trimiși agenți din Germania ori erau recrutați localnici și consta în activități de genul: combaterea propagandei comuniste, evreiești sau antinaziste, răpiri, asasinate, procurare de documente, acțiuni de provocare, șantaj precum și

supravegherea personalului legațiilor și consulatelor; (b) organizarea germanilor din afara *Reich*-ului în spiritul nazist și combaterea celor care nu erau de acord cu politica nazistă; (c) obținerea de informații secrete privind aspectele politice, economice și militare ale altor state, în special țări potrivnice Germaniei; (d) propaganda nazistă; (e) organizarea militară și înarmarea germanilor din străinătate, pregătirea acestora să acționeze ca o Coloană a 5-a în cazul unui război.

Gestapo-ul realiza, de asemenea, interceptări telefonice, telegrafice și radio atât cu mijloace proprii cât și prin intermediul Institutului de cercetări Hermann Göring, interceptându-se comunicațiile din interior, cele din străinătate și chiar comunicările dintre două state străine, care treceau prin rețeaua germană.

Despre activitatea Gestapo-ului în România, Eugen Cristescu, șeful Siguranței Naționale și al Serviciului Secret de Informații (SSI) în timpul guvernului Antonescu, a declarat că acesta a activat în România încă din 1934 și a avut ca principal rol susținerea legionarilor, funizându-le acestora arme. Conducătorul acestor activități a fost un oarecare Peter Kurt Geisler care, împreună cu nouă colaboratori ai săi, au fost expulzați de Antonescu. După aceasta, Gestapo-ul a mai avut un rol important în evacuarea lui Horia Sima și a celorlalte căpetenii legionare după rebeliunea din ianuarie 1941, după care, conform lui Cristescu, Gestapo-ul nu a mai activat în România.

Serviciul de informații al Ministerului Propagandei

Ministerul *Reich*-ului pentru Propagandă avea în componența sa personal diplomatic de presă (atașați), corespondenți de presă și personal de propagandă trimis peste hotare. Aceștia erau trimiși la ambasade, legații și consulate pentru a desfășura activități de culegere de informații.

Organele de informare ale Partidului Nazist

Organizațiile prin care Partidul Nazist culegea informații erau următoarele: Organizația Partidului Nazist pentru străinătate, Serviciul Central al cetățenilor de rasă germană, Biroul de politică externă al Partidului Nazist, Serviciul național pentru germanii din străinătate, Organizația pentru străinătate a Frontului Muncii German, Uniunea femeilor național-socialiste, Institutul pentru străinătate „Alexander von Humbolt”, Societatea „Deutsche Akademie”, Institutul Goethe, Federația personalului socialist german din industrie și comerț, Comisia de muncă a inginerilor din străinătate în cadrul Uniunii

inginerilor germani din Berlin, Biroul de informații pentru protecția industriei germane. Dintre acestea, doar primele trei au operat în România.

Organizația partidului pentru străinătate (AO) a fost creată în 1931 și în 1937 a fost inclusă în Ministerul Reich-ului pentru Externe, șef fiind Ernst Bohle. Grupa din România se numea „Landesgruppe” și avea ca scop principal îndoctrinarea minorității germane din România, dar și culegerea de informații din locurile unde lucrau etnicii germani. De asemenea, organizația era o fidelă colaboratoare a Gestapo-ului.

Serviciul Central al cetățenilor de rasă germană (Volksdeutsche Mittelstelle) se ocupa cu ocrotirea minorităților germane din alte state, dar și cu repatrierea acestora. Gruparea, condusă de Gruppenführer-ul SS Lorenz, era sub controlul SS-ului, acesta folosind-o și la culegerea de informații.

Biroul de politică externă al Partidului Nazist (APA) a fost creat în 1933, condus de Alfred Rosenberg și avea ca scop facilitarea introducerii ideologiei naziste în opinia publică din străinătate prin schimburi universitare, comerciale sau literare. Biroul avea și o secție de presă unde erau traduse zilnic articole despre politica mondială, dar și despre germanii din alte țări, traduceri din care majoritatea ajungeau la Gestapo, SD și Abwehr.

Serviciul de informații al armatei germane (Amt Ausland / Abwehr im Oberkommando der Wehrmacht - Abwehr)

Abwehr-ul era condus de amiralul Wilhelm Canaris și în cadrul acestuia funcționau: (a) Secția de informații și contrainformații; (b) Secția pentru străinătate și (c) Secția pentru interior, dintre acestea prima fiind serviciul de informații propriu-zis, celelalte două ocupându-se, în special, cu analiza presei și a altor surse deschise.

Conducătorul grupei *Abwehr* care acționa în România era colonelul Rödel. *Abwehr*, spre deosebire de Gestapo și SD, a acționat legal în România, acesta începând colaborarea cu SSI-ul în 1939, aprobată de prim-ministrul Armand Călinescu și regele Carol al II-lea. Protocolul de colaborare a fost aprobat și în septembrie 1940, la venirea la putere a guvernului Antonescu. Colaborarea viza protejarea industriei petroliere din zona Prahova și a porturilor dunărene de acțiuni de spionaj și sabotaj ale americanilor, britanicilor și francezilor. Cele două servicii făceau schimb de informații și în alte domenii, excepție făcând informații despre țări prietene României sau aliate Germaniei.

Serviciul de Siguranță (Sicherheitsdienst - SD)

SD-ul a fost înființat în 1931, subordonându-se direct lui Himmler, după care acesta l-a numit pe Heydrich în fruntea organizației. La început era un simplu serviciu de informații al partidului, dar după preluarea acestuia de către SS a devenit practic serviciul de informații al SS-ului însă, spre deosebire de un serviciu de informații convențional care se concentra pe aspecte politice, economice și militare, SD-ul era puternic implicat în culegerea de informații în folosul politicii rasiale a *Reich*-ului. După 1942 va juca un rol important în vânarea evreilor din Europa. Tot conform lui Cristescu, SD-ul a preluat sarcinile Gestapo-ului în România începând cu 1941, secția din România fiind condusă de sasul Kurt Auner.

3. Activitatea serviciilor germane de informații în România

Pentru asigurarea loialității României față de alianța cu Germania, serviciile de informații menționate munciau cu asiduitate și combinau aspectele secrete ale activității de culegere de informații cu cele oficiale. Una dintre metodele des folosite era trimiterea de agenți în România sub diverse acoperiri, în perioada 1938 – 1944 înregistrându-se în România un număr foarte mare de diplomați germani acreditați, reprezentanți ai unor institute, sedii de firme, societăți germane etc.

Unul din principalele obstacole pentru spionii germani în România era atitudinea nefavorabilă a populației față de Germania și față de război, poporul fiind mai degrabă înclinat spre Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Ca urmare, una din misiunile agenților germane era schimbarea acestei mentalități, iar metoda cea mai des folosită era întărirea sentimentului antisovietic, de asemenea, prezent în societate.

Pe plan politic, așa cum am văzut mai sus, agenții germani din România au oferit ajutor logistic legionarilor, având un rol important în asasinarea prim-ministrului Armand Călinescu la 1 septembrie 1939. De asemenea, au susținut Poliția legionară în masacrul comis în noaptea de 27/28 noiembrie 1940 a celor 65 de politicieni, ofițeri, funcționari și oameni de cultură considerați exponenți ai regimului carlist. Pe lângă aceste aspecte, agenții germani, în special cei din organizațiile Partidului Nazist, începând cu anul 1940, au întocmit fișe personale pentru personalitățile politice, culturale și militare din România bănuite a avea sentimente antinaziste.

O altă misiune a organelor de informații germane era supravegherea industriei românești de armament, capacitatea și diversitatea ei precum și efectivele și capacitățile armatei române. Au fost trimise la Berlin rapoarte documentate foto despre activitățile fabricilor de armament de la București, Craiova, Brașov, Sibiu și Florești.

Cea mai importantă misiune era însă subordonarea economiei românești. Începând cu 1939, au fost infiltrați numeroși agenți în unitățile economice importante pentru a asigura orientarea acestora spre Germania. Într-o primă fază, aceștia au transmis informații detaliate despre industria română, în special despre uzinele mari, precum „Astra”, „Malaxa” sau uzinele din Copșa Mică și Reșița, ajutând echipa germană ce a negociat tratatul economic din martie 1939. După semnarea acestuia, în România s-au deschis noi sedii de firme germane, capitalul german s-a mărit pe piața românească și numărul inginerilor germani trimiși cu rol de instructori sau consilieri s-a mărit considerabil. Serviciile de informații germane s-au folosit de aceste noi „portite” pentru a introduce și mai mulți oameni în industria română, aceștia desfășurând și acțiuni împotriva capitalului franco-britanic-american din economia românească.

Agenții germani, în special cei ai organelor de informații ale Partidului Nazist, au avut și o activitate intensă de mobilizare și organizare a minorității germane din România, care a obținut, în perioada 1940-1944, numeroase concesiuni din partea guvernului Antonescu. Cea mai importantă era aceea că etnicii germani nu erau obligați să se înroleze în armata română, dar aveau voie să se înroleze în *Waffen SS*.

Activitățile germanilor au fost atent monitorizate de SSI în perioada 1940-1944, iar Mareșalul Antonescu a fost informat constant despre acestea, iar de fiecare dată când ele depășeau o anumită măsură permisă de autoritățile române, Antonescu menționa aceste aspecte în cadrul întâlnirilor pe care le avea cu Hitler. Principala activitate a serviciilor de informații în România era cea desfășurată de *Abwehr* și, cum am menționat mai sus, acesta a avut o colaborare fructuoasă cu SSI.

Col. (r) lect. univ. dr. Tiberiu Tănase

SABOTAJE COMUNISTE ȘI MĂSURI DE COMBATERE ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC (IULIE - AUGUST 1944)

La jumătatea anului 1944, realitatea frontului între trupele germano-române și Armata Roșie era una crudă. În urma ofensivei Uman – Botoșani (5 martie – 7 aprilie 1944), unitățile Frontului 2 Ucrainean au pătruns pe teritoriul României și, după lupte grele cu pierderi masive de ambele părți, noul alinament a devenit Iași-Chișinău. Pe acest fond, membrii și simpatizanții Partidului Comunist din România (PCdR) au acționat în favoarea intereselor Moscovei. Au făcut propagandă defetistă pentru ieșirea României din război, au sabotat producția industrială și infrastructura, totul prin instrucțiuni bine elaborate și eficient distribuite de la om la om sau în medii bine țintite. Pentru combaterea acțiunilor subversive comuniste/sovietice au acționat toate instituțiile de securitate națională: Serviciul Special de Informații (SSI), Direcția Generală a Poliției (DGP), Inspectoratul General al Jandarmeriei (IGJ) și Secția a II-a Informații din Marele Stat Major. Toate aceste structuri au avut în sarcină și organizarea elementelor de combatere a mișcării comuniste și a actelor subversive. Fiecare și-a creat rețele de informatori și a încercat să pătrundă cât mai adânc în miezul conducerii comuniste din România. Schimbul de date a eficientizat măsurile de identificare a sabotorilor și prevenirea pagubelor.

La finalul lunii iunie 1944, Secția Contrainformații din SSI a trimis către Ministerul Afacerilor Interne – Cabinetul Subsecretarului de Stat pentru Poliție și Siguranță un material privind identificarea unor comuniști cu misiuni de sabotaj și confiscarea unor echipamente de distrugere (*Anexa 1*). Toate aceste acțiuni erau stabilite și coordonate de conducerea PCdR, care „a fixat o serie de membri care să pue în aplicare diferite acte de sabotaj”.¹ Ministrul subsecretar de stat, general Constantin Z. Vasiliu, a dispus ca organele din subordine să aibă în vedere „pe cei menționați pentru a preîntâmpina la vreme actele de sabotaj ce sunt însărcinați a comite”.²

Biroul de Studii din Direcția Poliției de Siguranță, subordonată DGP, a elaborat un material, la jumătatea lunii iulie 1944, intitulat „Mișcarea

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Colecția 50, dosar 390, f. 414.

² ANIC, Colecția 50, dosar 390, f. 413.

Comunistă” (Anexa 2). Pe baza informațiilor obținute de la agenții operativi și analizate s-a concluzionat că liderii comuniști români au dat instrucțiuni pentru desfășurarea propagandei în mediul urban și rural cu teme specifice fiecărui grup-țintă. La țară, îndemnurile vizau exproprierea terenurilor și sabotarea rechizițiilor și a muncilor agricole. În orașe, micii proprietari „să fie îndemnați”³ să nu subscrie la Împrumutul Apărării Naționale și Impozitul Statistic, iar muncitorii să protesteze dacă li se va reține din salarii, indiferent sub ce motiv. Se încuraja dezertarea militarilor și a celor care erau mobilizați în întreprinderile militarizate. În opinia analiștilor din Direcția Poliției de Siguranță mișcarea comunistă „urmărește să câștige pentru partid aceste «elemente încercate» și să creeze comitete, care urmează să fie pregătite spre a fi utilizate în anumite momente politice”.⁴ Măsurile de constrângere a acestor acțiuni erau identificarea elementelor însărcinate cu propaganda, a dezertorilor și sabotorilor, „urmând a fi supravegheați discret spre a li se stabili întreaga activitate, precum și legăturile (complicii), iar după ce se vor aduna dovezi de culpabilitate vor fi arestați, percheziționați, anchetați și deferiți Justiției”.⁵

În ultima zi a lunii iulie 1944, Inspectoratul Regional de Poliție Ploiești a informat DGP despre o acțiune împotriva unui grup de sabotori veniți din URSS și „ascunși în apropiere de cota 1420 de pe muntele Piatra, județul Brașov”.⁶ Acțiunea s-a desfășurat cu participarea polițiștilor și jandarmilor din județele Brașov și Prahova. În dimineața zilei de 27 iulie 1944 s-au demarat căutările și în jurul orei 10 a fost realizat contactul cu cei căutați. Aceștia au deschis focul și, în schimbul care a urmat, gardianul public Ion Zechil de la Chestura Brașov a fost împușcat mortal. Sabotorii „sub protecția focurilor de arme automate și avantajați de teren”⁷ au reușit să se refugieze în munți, însă și-au abandonat adăposturile și echipamentele. Între acestea se aflau și 15 mine magnetice, cu scopul de a arunca în aer calea ferată sau chiar garnituri de tren.

Prefectura Poliției Capitalei se implică în obținerea de date din rândul mișcării comuniste, iar rezultatele sunt trimise la SSI și IGJ. La 5 august 1944 conducerea PCdR și-a informat membrii că venirea Armatei Roșii la București nu

³ Ibidem, f. 519.

⁴ Ibidem, f. 520.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem, dosar 282, f. 75.

⁷ Ibidem.

va însemna automat și preluarea puterii politice de către elementele de stânga. Preluarea puterii se va face gradual și în timp, pe baza unor etape bine stabilite:

„a) După armistițiu România va fi condusă de un guvern democrat emanat din așa-zisul Comitet Național, care va legaliza toate partidele, inclusiv cel comunist;

b) Din momentul legalizării sale Partidul Comunist va începe o acțiune de câștigare a maselor proletare și mic-burgheze;

c) Vor urma alegeri generale în care se contează că Partidul Comunist român va avea mare succes, însă nu va prelua singur puterea, întrucât în conformitate cu acordurile URSS-ului cu Anglia și America, nu se va putea forța pe cale revoluționară instalarea unui regim exclusiv comunist în România, iar ajungerea la putere va trebui să conțină o revoluție democratică și parlamentară ”.⁸

Un referat din 7 august 1944 elaborat de Biroul de Studii din Direcția Poliției de Siguranță a analizat instrucțiunile difuzate de CC al PCdR către comitetele locale în vederea aniversării zilei de 1-6 august 1944 (Anexa 3). Printre alte indicații s-a menționat că prizonierii sovietici *„au primit ordine să evadeze și să se alăture echipelor însărcinate cu provocarea actelor de sabotaj”*.⁹ Organele statului au reacționat și au luat măsuri anticipative de identificare și supraveghere a persoanelor care transportau instrucțiunile, a prizonierilor și a întreprinderilor presupuse a fi sabotate.

Mici defazaje existau și în interiorul structurilor de securitate, însă pe fondul războiului și al multiplelor probleme existente la acel moment acest lucru este de înțeles. Șeful Secției Contrainformații din SSI, locotenent-colonel Traian Borcescu, a trimis la jumătatea lunii august 1944 o notă de nemulțumire către Centrul „P” (Ploiești), care avea sarcina de a proteja regiunea petroliferă de sabotori și sabotaje. La data respectivă, conform lui Borcescu, își făcuseră simțită prezența mai mulți partizani-sabotori, dar *„până în prezent nu am primit nici o relație de la Centrul Ploiești”*.¹⁰ Din acest motiv a cerut luarea de măsuri *„severe și intense”*¹¹ în întreaga regiune, dar mai ales asupra cefeștilor din Ploiești, Băicoi, Câmpina, Moreni, Comarnic, Breaza și Sinaia. Liderul contrainformațiilor a cerut cât se poate de ferm întărirea măsurilor de contrasabotaj în regiune: *„veți extinde antenele informative în mediul rural*

⁸ Ibidem, dosar 390, f. 676.

⁹ Ibidem, f. 697.

¹⁰ ANIC, Colecția 50, dosar 282, f. 56.

¹¹ Ibidem.

*pentru a se descoperi actualele și eventualele sedii ale bandelor de sabotori”.*¹²

Din răspunsul șefului Centrului Ploiești rezultă cel puțin o sincopă de comunicare, dacă nu cumva erau alte polițe de plătit. Acesta nu s-a sfiit să răspundă șefului său pe un ton destul de critic: „*S-a comunicat la timp cu rapoarte. Ultimul la 27 iulie 1944. E dureros că nu se cunoaște fondul. S-au luat măsuri de control și pătrundere în toată regiunea muntoasă*”.¹³

Pe măsură ce frontul intra mai adânc în teritoriul național și Armata Roșie își făcea simțită prezența, acțiunile subversive organizate de comuniști asupra infrastructurii au căpătat amploare. Centrul Ploiești a raportat Centralei de la București la 21 august 1944 că în urmă cu câteva zile la cantonul 119 „*pendinte*”¹⁴ de stația CFR Timișul de Sus s-au descoperit 10 tuburi cu astralită, dovedite a fi de fabricație autohtonă (Fabrica de explozivi Făgăraș-Nobel). Acestea se aflau într-un pachet lăsat pe linia ferată la cca. 30 metri de o curbă. În analiza Centrului „P” s-a menționat că linia ferată din zonă se află în imediata apropiere a șoselei, nu este păzită de militari sau jandarmi, unul din motive fiind că este vizibilă de la cantonul 119, însă a fost „*revizuită în decurs de 12 ore de două ori*”.¹⁵ Cercetările asupra identificării celor care au intenționat perturbarea transportului feroviar au fost preluate de Legiunea de Jandarmi Brașov, postul Timișul de Sus. Cel mai probabil cercetările nu au mai fost continuate după 23 august 1944. Sabotorii au devenit persoane bine intenționate, antifasciști, antinaziști și eroi, iar polițiștii, jandarmii și funcționarii serviciilor de informații au fost transformați în torționari și instrumente ale represiunii diferitelor regimuri politice. Astfel, istoria și-a schimbat cursul normal pentru o perioadă ceva mai lungă, însă documentele de arhivă aduc din când în când la iveală oameni, fapte și întâmplări care reconstruiesc cu migală adevărul ocultat timp de o jumătate de veac.

Dr. ist. Alin Spânu

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, f. 54.

¹⁵ Ibidem.

Anexa 1

Copie de pe adresa nr. 29.521/944 a Serviciului Special de Informații către Ministerul Afacerilor Interne

La adresa nr. 8797 din 29 iulie 1944 avem onoare a raporta cele ce urmează:

Conducerea Centrală a Partidului Comunist, în cadrul acțiunii de sabotare a mașinii de război germano-române a fixat o serie de membri care să pue în aplicare diferite acte de sabotaj. Astfel, organele Legiunii de Jandarmi Piatra-Neamț au arestat pe comunistul N. Pancu. La percheziția domiciliară s-a găsit asupra numitului dinamită și fitil Bickford cu care, după cum s-a stabilit în cursul cercetărilor, urma să mineze diferite puncte de cale ferată.

Poliția din Timișoara a arestat o serie de comuniști, printre care Putiu Jarca, Putiu C., Petrov Liubomir, Popovici Boscu, N.B. Blogoev, Tihomir, Stanciev, Slavco și Stoeanovici Sava. Asupra numiților s-a găsit material explozibil cu care urmau să execute diferite acte de sabotaj. Cu actele dresate au fost înaintați Curții Marțiale Timișoara.

Organele jandarmeriei din județul Caraș au descoperit o organizație comunistă. La perchezițiile domiciliare s-a găsit o cantitate de ecrazită, care era destinată pentru săvârșirea actelor de sabotaj. La cercetări s-a stabilit că urma să fie întrebuințată pentru distrugerea barajului Văliug, căutând să se paralizeze astfel întreaga activitate a Uzinelor Reșița.

În afară de cazurile enumerate mai sus, organele acestui Serviciu au stabilit pe cale informativă că organizația locală București a Partidului Comunist din România a fixat pentru a executa diferite acte de sabotaj la întreprinderile din Capitală după cum urmează: la fabrica Titan pe Tudor Romandic, șef mecanic; la fabrica Rogifer pe inginer Jepceanu; la fabrica Vulcan pe Petrescu Anghel, șeful organizației comuniste din fabrică. Aceste din urmă misiuni întrucât au fost stabilite numai informativ se află în curs de verificare și urmărire cu concursul organelor de poliție, cărora le-au fost aduse la cunoștință spre a se proceda la luarea măsurilor necesare.

p. șeful Serviciului Special de Informații

/ss/ lt. col. Traian Borcescu

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția 50, dosar 390, f. 414)

Anexa 2

16 iulie 1944

Direcția Poliției de Siguranță – Biroul de Studii

Eșalonul I – Bălteni

Strict confidențial. Se va lua numai notă și se va semna la vedere

Mișcarea comunistă. Ordin de serviciu

Conducerea centrală a Partidului Comunist a dat următoarele instrucțiuni:

1. Elementele care activează în mediul rural să facă propagandă printre săteni agitând următoarele teme:

- exproprierea pământurilor;
- scutirea de impozite;

- Statul să le acorde mașini și unelte agricole, semințe etc.;
- sabotarea rechizițiilor pentru armată;
- sabotarea împrumutului pentru Apărarea Națională;
- să nu continue muncile agricole, deoarece întreaga recoltă va fi luată de autoritățile germane.

2. Micii proprietari de imobile, meseriași și chiriași să fie îndemnați să nu subscrie la împrumutul Apărării Naționale chiar dacă organele fiscale le-au fixat cota respectivă. Întreaga populație urbană și rurală să fie instigată să nu plătească Impozitul Statistic, iar salariații din întreprinderile industriale și comerciale să nu admită să li se rețină din salarii. În cazul când s-ar încerca reținerea din salarii, elementele partidului să organizeze demonstrații în fața administrației întreprinderilor. Spre a înlătura teama de represalii „Gărzile patriotice de stradă”, formate din membri Frontului Patriotic, sunt pregătite să împiedice executările silită întreprinse de organele fiscale.

3. Organizațiile comuniste din subordine să se ocupe de ajutorarea dezertorilor, precum și a celor care se sustrag obligațiilor de a contribui la sprijinirea „mașinii de război fasciste”. Instrucțiunile prevăd să se procure case conspirative unde să locuiască spre a nu fi descoperiți de autorități, ajutoare bănești etc. Prin această acțiune Partidul Comunist urmărește să câștige pentru mișcare aceste „elemente încercate” și să creeze comitete, care urmează să fie pregătite spre a fi utilizate în anumite momente politice.

Măsuri:

Vor fi identificați agenții comuniști, dezertorii și sabotorii, urmând a fi supravegheați discret spre a li se stabili întreaga activitate, precum și legăturile (complicii), iar după ce se vor aduna dovezi de culpabilitate vor fi arestați, percheziționați, anchetați și deferiți Justiției.

Director,

/ss/ col. Al. Băleanu

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția 50, dosar 390, f. 519-520)

Anexa 3

7 august 1944

**Direcția Poliției de Siguranță – Biroul de Studii
Eșalonul I – Bălteni**

Referat

În nota cu nr. 30.662 din Buletinul Serviciului Special de Informații din 27 iulie 1944 intitulată „Instrucțiunile date de Comitetul Central al Partidului Comunist comitetelor locale în vederea aniversării zilelor de 1 – 6 august a.c.” găsim:

„a) toate organizațiile comuniste vor depune rapoarte asupra stării armelor în depozitele care le posedă și vor da instrucțiuni ca acestea să fie completate;

b) se va raporta pe regiuni care sunt efectivele posturilor de jandarmi și cu ce armament sunt dotate;

c) să se ia contact cu prizonierii ruși din fabrici care au urmat cursurile revoluționare și pe care să-i țină la curent cu mersul acțiunilor ce se desfășoară. Prizonierii ruși au primit ordine să evadeze și să se alăture echipelor însărcinate cu provocarea actelor de sabotaj.

d) să se formeze echipe speciale care vor avea misiunea să încerce eliberarea în masă a comuniștilor și dezertorilor deținuți în închisori”.

Cum Comitetul Central al Partidului Comunist din România, care consideră situația prielnică unei acțiuni pregătitoare pentru înlăturarea regimului și instaurarea unui guvern democrat, susceptibil să fie transformat în unul comunist, a mai dat asemenea instrucțiuni, iar în preajma aniversării zilei de 1 August a.c. le repetă, cred necesar să se ia următoarele măsuri:

a) Să se facă urgente și serioase cercetări pentru identificarea elementelor care se ocupă cu strângerea armamentului, precum și pentru descoperirea depozitelor. Elementele care adună armament și muniții, precum și depozitarii, vor fi arestați și deferiți Justiției, iar armamentul confiscat;

b) să se intensifice supravegherea prizonierilor ruși plasați la muncă în diverse întreprinderi, fabrici, exploatări etc., spre a li se stabili activitatea și legăturile. În acest scop, personalul Poliției de Siguranță respectiv să ia contact cu direcțiunea întreprinderilor, fabricilor etc., cerându-le ca paralel cu măsurile polițienești să dea instrucțiuni maiștrilor, supraveghetorilor și persoanelor de încredere ce au să urmărească acțiunea prizonierilor ruși;

c) să se facă cunoscut comandanților lagărelor de prizonieri ordinele permise de aceștia să evadeze și să se alăture echipelor de sabotaj, cerându-le să intensifice măsurile de pază și supraveghere;

d) Direcția Generală a Închisorilor, precum și comandanții închisorilor militare, să fie informați de pregătirile făcute de comuniști spre a înlesni evadarea în masă a comuniștilor și dezertorilor deținuți, cu rugămintea de a intensifica măsurile de pază și supraveghere;

e) Inspectoratele Regionale de Poliție să ia măsuri pentru identificarea elementelor care au misiunea de a înlesni evadarea, urmând să fie supravegheate spre a li se stabili activitatea și legăturile, iar la momentul oportun să fie arestate, percheziționate, anchetate și deferite Justiției;

f) Prefectura Poliției Capitalei și Inspectoratul General al Jandarmeriei să fie sesizate de cuprinsul instrucțiunilor date de Comitetul Central al Partidului Comunist din România spre a lua măsuri în consecință.

Șeful Biroului de Studii

/ss/ subinsp. pens. (indescifrabil)

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția 50, dosar 390, f. 697-699)

MEMORIE PROFESIONALĂ

APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE – OBIECTIV MAJOR AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII

10. ANARHISMUL

Prezentarea amenințărilor la adresa ordinii constituționale a României a început, cum era normal, cu subminarea puterii de stat, care s-a manifestat consistent în toate etapele istorice ale perioadei de aproape 200 de ani, de când putem vorbi în țara noastră de norme constituționale moderne. **Vom continua analiza noastră cu abordarea anarhismului**, o altă amenințare la adresa ordinii constituționale, care nu are nici pe departe consistența primei, dar am avut în vedere criteriul istoric al apariției și manifestării.

Conform unei abordări, dorită ca regulă, propunem cititorilor **semnificația unor termeni des utilizați în această analiză**, conform ultimei ediții a DEX – Dicționarul Explicativ al Limbii Române al Academiei Române, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alex Rosetti”, Ed. Univers Enciclopedic, 2016:

Anarhie - stare de dezorganizare, de dezordine, de haos într-o țară, într-o instituție etc; indisciplină, nesupunere a individului față de o colectivitate organizată.

Anarhism - mișcare ideologică apărută în secolul al XIX-lea, susținând suprimarea autorității guvernamentale, doar cooperarea voluntară fiind admisă.

Anarhist - adeptul anarhismului.

Anarhosindicalism - tendință în mișcarea socialistă, revendicând exercitarea controlului direct al muncitorilor asupra gestiunii economice.

Anarhosindicalist - adept al anarhosindicalismului (*Op. cit.*, p. 44).

CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA ANARHISMULUI

Anarhismul, curent revoluționar occidental, se bazează pe o critică rațională a autorității și are ca obiectiv principal abolirea statului. În locul entităților statale, potrivit ideologiei analizate, ar apărea o ordine socială bazată pe libera asociere a indivizilor.

Mișcarea – numită și libertară – a accentuat în mai mare măsură decât ideologii săi importanța luptei contra capitalismului.¹

¹ Vlad Brătuleanu, *Anarhismul în România*, Studia Politica: Romanian Science Review, Vol. XI, nr. 2, București, 2011, p. 275.

Anarhismul este, probabil, cea mai stranie formulă ideologică, prezentând elemente comune atât liberalismului individual, cât și socialismului colectivist.²

„Copil teribil” al revoluțiilor care marcaseră prima parte a secolului al XIX-lea, anarhismul reclama, de fapt, o critică mult mai pătrunzătoare a fundamentelor societății, fie ele economice, politice, religioase, artistice sau morale. Respingea principiile autorității și coerciției în organizarea socială, propunând afirmarea libertății individuale și a asocierilor afinitare, dimensiunea emancipatoare și radicală pe care anarhiștii o dădeau criticii „stăpânirii”, de orice fel ar fi fost ea.

Conturarea efectivă a anarhismului ca tendință teoretică și politică distinctă începe în prima parte a secolului al XIX-lea, perioadă marcată de ample mișcări revoluționare și de afirmare a curentelor de gândire socială, din a căror familie anarhismul făcea parte.³

Organizarea anarhismului ca mișcare efectivă, dincolo de dimensiunea sa pur „literară” și filozofică, se va produce ceva mai târziu, în 1877, odată cu ruptura care va surveni între socialiștii marxiști (sau etatiști) și cei libertari (sau antiautoritari) în cadrul Primei Internaționale Socialiste, organizată de Karl Marx. Mihail Bakunin (1814-1876), purtătorul de stindard al pozițiilor anarhiste vizavi de marxism, și James Guillaume (1844-1916) vor pune bazele unei internaționale antiautoritare, coagulând anarhiștii excluși de Marx, care, în 1881, se vor reuni la Londra și vor înființa Internaționala Anarhistă, cunoscută și ca Internaționala Neagră. Acesta reprezintă punctul de origine al mișcării anarhosindicaliste moderne.⁴

În următorul deceniu această nouă internațională va reprezenta unul dintre cele mai importante focare ale dezvoltării și răspândirii concepțiilor, literaturii și practicii libertare.⁵

Sfârșitul veacului al XIX-lea va aduce fărâmițarea și, în același timp, proliferarea tendințelor și practicilor libertare.

Epoca atentatelor, a experimentelor literare și artistice se va încheia însă în curând, lăsând locul sindicalismului anarhist, care va atrage pentru multă

² Valentin Quintus Nicolescu, *Anarhismul*, capitol în cartea *Ideologii politice actuale*, coordonator Mihaela Miroiu, Ed. Polirom, 2012, p. 301.

³ Adrian Tătăran, *Anarhismul în România: istorii uitate ale unei istorii uitate*, Anuarul Muzeului Național al Literaturii Române Iași, anul XI, 2018, p. 8.

⁴ Valentin Quintus Nicolescu, *Op. cit.*, p. 307.

⁵ Adrian Tătăran, *Op. cit.*, p. 9.

vreme energiile libertare către eforturile de organizare revoluționară a muncitorilor.⁶

De-a lungul timpului, au avut loc și alte schimbări doctrinare, anarhismul suferind multe mutații, atât practice cât și teoretice. Până la începutul secolului XX-lea, tendințele colectiviste și comuniste au dominat anarhismul atât doctrinar, cât și la nivelul aderenților.

Cel mai relevant moment al anarhismului de-a lungul secolului XX este reprezentat probabil de Războiul Civil Spaniol (1936-1939), când Confederația Națională a Muncii (CNT) și Federația Anarhistă Iberică (FAI) vor chema la colectivizarea pământurilor și a uzinelor.⁷

Perioada de după cel de-Al Doilea Război Mondial și în special în anii 1960 va produce o diversificare spectaculoasă a discursului și practicii anarhiste în Occident.⁸

În anii 1970-1980 se dezvoltă și eco-anarhismul, respectiv anarho-feminismul.⁹

Odată cu prăbușirea sistemului comunist în 1989 și compromiterea comunismului ca organizare statală, anarhismul revine în prim plan, oferind o alternativă ideologică din a cărei ecuație fundamentală lipsește dimensiunea coercitivă, excluzând astfel deriva totalitară. În același timp, perioada anilor 1990, a „sfârșitului istoriei ideologice”, a adus cu sine noi provocări – globalizarea, impunerea neoliberalismului ca grilă ideologică dominantă la nivel global, ascensiunea corporațiilor transnaționale sau, începând cu 2008, criza financiară și economică globală. Acest nou context a făcut ca anarhismul să capete o amploare pe care nu a mai avut-o din anii '30 ai secolului trecut. Anarhismul se dezvoltă în această perioadă ca o mișcare socială globală, alcătuită dintr-o rețea relativ densă de indivizi, grupuri și comunități care comunică și se coordonează la nivel practic, generând un număr mare de acțiuni și proiecte directe, toate aceste activități efectuându-se fără existența unui *membership* formal sau a unor granițe organizaționale fixe.

În acest context, liantul fundamental l-a reprezentat apariția internetului și, mai târziu, a rețelelor de socializare.

⁶ *Ibidem*, p. 10.

⁷ Valentin Quintus Nicolescu, *Op.cit.*, p. 307.

⁸ *Ibidem*, p. 309.

⁹ *Ibidem*, p. 310.

Cea mai mare parte a anarhiștilor noului val a renunțat în ultimul deceniu al secolului XX la idealul revoluției de masă și la insurecția armată, poziționându-se pe coordonatele protestului și rezistenței. Anarhiștii au continuat să respingă democrația parlamentară, în genere boicotând alegerile, favorizând în continuare democrația directă și participativă.¹⁰

Termenii ca „anarhie” și „anarhism” poartă deja o puternică încărcătură semantică, riscul confuziilor și al contrasensurilor fiind sporit de aspectul heteroclit, fragmentar și fluid al documentelor libertare.

Toți cei care contestau principiile coerciției și ierarhiei în organizarea socială, înțelegeau „anarhia” în primul rând drept „negarea puterii și a autorității sub orice formă ar fi ea”, iar nu ca o expresie a haosului sau violenței. Astfel, în plan politic, anarhiștii refuzau autoritatea statului, în plan economic pe cea a capitalismului, iar în plan moral erau contestate autoritatea bisericii și a familiei.

Realitatea istorică de etapă a anarhismului este, de fapt, realitatea anarho-sindicalismului, anarho-pacifismului, anarho-feminismului, anarhismului literar, anarho-comunismului, anarhismului creștin, anarho-primitivismului.¹¹

ANARHISMUL ÎN ROMÂNIA

♦ Prin prisma documentelor structurilor informative naționale, încă **din momentul realizării unirii Principatelor Române, la 1859**, anarhismul devine o problemă importantă pe agenda Serviciului Secret român, acest curent ideologic și purtătorii săi fiind percepuți ca fiind o amenințare străină, în serviciul unei organizații străine la adresa siguranței statului. Din acest motiv, anarhiștii erau supravegheați de organele de siguranță peste tot în lume. Astfel, la 10 martie 1859 au fost arestați sardinezul Aunelii Breziani și britanicul Stefan Kordilie, acuzați de „mașinațiuni străine foarte grave” la Constantinopol și veniți în Principatele Unite cu acte false.

La 15 iulie 1859, Cordonul Țării (formațiunile de grăniceri din perioada respectivă) a fost sesizat de Ministerul de Interne că italianul Marco Antonio Canini, un emisar al guvernului italian (al celebrului ministru Camillo Cavour, considerat unul dintre principalii unificatori ai Italiei), cutreiera Balcanii pentru a pregăti o răscoală contra Austriei și Turciei, cu sprijinul tacit al Împăratului Napoleon al III-lea.¹²

¹⁰ *Ibidem*, pp. 311-312.

¹¹ Adrian Tătăran, *Op. cit.*, pp. 10-11.

¹² Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații, de la Regulamentul Organic și până la Războiul de Reîntregire Națională*, Ed. Militară, 2018, p. 63.

♦ **În perioada venirii lui Carol I până la Războiul de Independență,** în problematica pericolului pe care îl reprezenta anarhismul, prin obligații reciproce, Ministerul de Interne din România era racordat la ordinea și siguranța internațională, sens în care acesta trimitea și onora numeroase cereri din partea altor state, precum Germania, Austria, Grecia, Italia, Rusia, Turcia, Serbia etc, pentru identificarea, urmărirea, supravegherea unor conaționali refugiați în România, situație care necesita resurse însemnate și persoane specializate în astfel de activități. Cererile se adresau în baza unor convenții de extrădare sau, în absența acestora, prin reciprocitate. În cazul străinilor ilegali sau nedoriți, statul român trecea direct la expulzare.

Practica extrădării/expulzării era de pe vremea Regulamentelor Organice. La 29 mai 1865, România a semnat cu Austria o nouă Convenție privind extrădarea „*dezertorilor, refractarilor și vagabonzilor*”, cu excepția refugiaților politici.¹³

O situație complicată o reprezenta cea a anarhiștilor. Deși legislația română și cea internațională recunoșteau dreptul la azil politic, rareori anarhiștii se bucurau de acest drept. Cauza ar putea fi legată de metodele violente prin care aceștia doreau schimbarea regimurilor politice ale vremii. La 1 septembrie 1869, Consulatul General al Rusiei a solicitat autorităților române ca prefectii să furnizeze informațiile ce li s-ar cere de către autoritățile din Rusia pentru constatarea identității și să-i primească în țară pe „vagabonzii” români arestați în Rusia. Ministrul român de Interne a aprobat solicitările rușilor pentru constatarea identității românilor arestați în Rusia, fiind însă intrigat de faptul că Rusia continua să refuze să-i primească pe „vagabonzii ruși exilați politic” (inclusiv membri ai Internaționalei Anarhiste).¹⁴

Pentru depășirea acestei situații, la 22 noiembrie/4 decembrie 1869, la București s-a încheiat, între România și Rusia, o convenție consulară, care este primul act încheiat de România pe picior de egalitate cu un alt stat încă înainte de obținerea independenței.¹⁵

Originile românești ale anarhismului trebuie căutate în mijlocul mișcării socialiste.¹⁶ În condițiile în care Internaționala Socialistă era tot mai prezentă în România, la 1 aprilie 1871, ministrul de Interne i-a alertat confidențial pe prefectii

¹³ *Ibidem*, pp.131-132.

¹⁴ *Ibidem*, p. 133.

¹⁵ *Ibidem*, p. 134.

¹⁶ Vlad Brăduțanu, *Op. cit.*, p. 276, Adrian Tătăran, *Op. cit.*, p. 13.

de Mehedinți, Dolj, Romanați, Teleorman, Vlaşca, Ialomița, Brăila și cancelaria din Ismail (adică județele de pe linia frontierei). Ulterior, la 12 aprilie 1871, dintr-o adresă a prefectului de Argeș ne lămurim că este vorba despre Ordinul nr. 4.147, care conținea „*Instrucțiuni privind observarea potecilor de peste munți prin care ar putea să se strecoare în țară astfel de oameni fără mijloace*”.

Tot în aprilie 1871, ministrul de Interne emite o circulară confidențială prin care atrage atenția și trasează sarcini prefectilor cu privire la pericolul infiltrării în România a agenților Internaționalei. „*Atât din cele ce spun jurnalele, cât și din avizările private ce am primit din străinătate, mă încredințez – comunica ministrul de Interne – că o secțiune a acestei societăți s-ar fi format și în România. Scopul unei asemenea societăți secrete este din cele mai funeste: oamenii din care se compun nu se gândesc la nimic mai puțin decât la răsturnarea tuturor instituțiilor, a guvernului, a tot ce contribuie la bunăstarea și prosperitatea poporului...*”.

La 23 martie 1872, prin ordinul circular confidențial nr. 4.488, ministrul de Interne i-a sesizat pe prefecti că în București a apărut „foaia” intitulată „*Internaționala*” și le amintea o circulară confidențială anterioară care ordona să ia „*cele mai energice măsuri contra străinilor ce veți dovedi amestecați*”.¹⁷

De precizat că autoritățile noastre efectuau verificări temeinice și cântăreau atent faptele și consecințele înainte de a decide o extrădare pentru a deosebi între delictele politice și cele de drept comun și nu se lăsau intimidat nici măcar de cererile sosite din partea Marilor Puteri. Spre exemplu, la 15 ianuarie 1870, Curtea de Apel Iași a hotărât ca „supusul rus” Petre Mihai să fie extrădat la Moscova, dar prefectul de Iași a refuzat punerea în aplicare a deciziei.¹⁸

Un alt caz semnificativ este cel al „supusului” austro-ungar Ștefan Benedek, alias Ștefan Done, pentru care consulul general al Austro-Ungariei a solicitat părții române extrădarea. La 6/18 iunie 1876, prefectul de Ploiești i-a raportat ministrului de Interne că cel în cauză va fi extrădat, dar ministrul de Interne a dezaprobat decizia prefectului român, argumentând că în acest caz nu era vorba de o chestiune de drept comun, ci de una politică, caz în care ar trebui să se adreseze Guvernului Român prin Ministerul de Externe.¹⁹

¹⁷ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, pp. 134-135.

¹⁸ *Ibidem*, p. 135.

¹⁹ *Ibidem*, p. 136.

♦ Perioada dintre Războiul de Independență și Războiul de Reîntregire Națională

Anarhismul pătrunde pe teritoriul nostru încă din anii 1870-1871, dar România devine mai atractivă pentru adepții mișcării după obținerea independenței de stat, când mulți anarhiști căutați de serviciile secrete din Europa profită de regimul democratic și se ascund la noi. Printre cei refugiați în țara noastră se aflau și celebrii Henri Enrico Malatesta și Napoleone Papini. Interesantă este procedura de lucru în acest caz. Ministerul român de Externe, sesizat de Consulul General al Italiei că „în România ar exista trei comitete nihiliste”, semnalează problema Ministerului de Interne, care o retransmite prefectilor. La Brăila, Malatesta era profesor de limba italiană, despre el Siguranța fiind informată că în Italia fusese închis pentru delikte de presă și conspirație contra formei de guvernământ și că era în legătură cu mișcarea anarhistă. La 23 aprilie 1879, văzând că este supravegheat de organele speciale române, Malatesta s-a prezentat la Consulatul Italiei cu adevăratul său nume.²⁰

Pentru legături cu nihilistii ruși, erau supravegheați de agenții secrete și profesorii Ion și Sofia Nădejde. La 27 noiembrie 1879, au fost solicitate date despre ei de către Consulatul Rusiei. Soții Nădejde erau monitorizați pentru că predicau „doctrină subversivă”, care „sapă bazele societății și anume proprietatea”.²¹

La 1 martie 1881, țarul Rusiei Alexandru al II-lea este ucis în urma unui atentat organizat de anarhiști. Ministrul Rusiei la București a cerut Guvernului român să ia măsuri severe și imediate împotriva unui număr de ruși stabiliți în România, între care doctorul Russel și Constantin Dobrogeanu Gherea, mari agitatori socialiști stabiliți la București.²²

Având în vedere acest context, Guvernul român a ordonat arestări, iar la 6 aprilie 1881 a intrat în vigoare o nouă Lege asupra străinilor, care autoriza Consiliul de Miniștri să ia anumite măsuri asupra străinilor care aveau domiciliul sau reședința în România și care, prin purtarea lor, în timpul șederii în țară, „ar compromite siguranța interioară sau exterioară a statului, sau ar tulbura liniștea publică, sau ar lua parte la lucruri având de obiect răsturnarea ordinii politice sau sociale în țară sau străinătate”.

²⁰ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, p.198.

²¹ *Ibidem*, p. 199.

²² Cu numele adevărat Solomon Katz, Constantin Dobrogeanu Gherea a venit în România în anul 1875, ca refugiat din Ucraina, din cauza persecuțiilor Ohranei țariste, *Op. cit.*, p. 183.

La 31 octombrie 1881, Legea asupra străinilor este completată cu un nou Regulament pentru bilete de liberă trecere în România. În anexele Regulamentului sunt enumerate prevederile din legislația română care incriminează și „crimele și delictele în contra liniștii statului, între care: resbel civil..., crime în contra siguranței exterioare a statului, ... atentate și comploturi în contra Domnului și a familiei sale...”.

O măsură uzitată de Ministerul de Interne era și aceea a „izgonirii din țară pe cale administrativă”.²³

În intervalul 1884-1890 apare poate cea mai importantă figură a anarhismului românesc: Panait Mușoiu, principalul teoretician și lider anarhist. Perioada este tulbură: atentatele din Europa au făcut ca spectrul anarhismului să se extindă și asupra României, nu doar social-democrații fiind preocupați de subiect, ci și autoritățile. Atenția acordată de Serviciul de Siguranță sugerează o reală îngrijorare. Până în preajma izbucnirii războaielor balcanice, aceasta s-a ocupat aproape exclusiv și permanent cu supravegherea mișcării anarhiste.²⁴

La inițiativa lui Constantin Dobrogeanu Gherea, mișcarea socialistă din România va trece printr-un proces de clarificare ideologică îndreptat în special împotriva ideilor anarhiste și revoluționare predominante.²⁵ În 1886, odată cu publicarea de către Gherea a primului program marxist al socialiștilor români, intitulat „*Ce vor socialiștii români*”, a început efectiv procesul dezicerii de „elementele” anarhiste, care a culminat mai apoi în anii '90 ai aceluiași secol cu excluderea lui Panait Mușoiu din mișcare și cu înființarea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (PSDMR).²⁶

Problema anarhismului s-a aflat în continuare constant în atenția organelor poliției și siguranței statului din România, iar succesele înregistrate sunt o dovadă a modernizării și profesionalizării acestor instituții. Cum anarhismul era în primul rând o chestiune internațională, în sensul că agenții anarhismului acționau în numele unor organizații străine, sistemul național de informații era, și din acest punct de vedere, racordat la mecanismul european de luptă contra acestui pericol la adresa ordinii interne și internaționale. De pildă, la 10/22 octombrie 1898, România se pregătea pentru a participa la o conferință europeană în Italia, al cărui scop era „stabilirea unei înțelegeri practice și

²³ *Ibidem*, p. 184.

²⁴ Vlad Brătuleanu, *Op. cit.*, p. 277.

²⁵ Adrian Tătăran, *Op. cit.*, p. 14.

²⁶ *Ibidem*, p. 21.

permanente în combaterea asociațiilor anarhiste și a adepților lor". Apoi, la 1/14 martie 1904, la Sankt Petersburg, polițiile de siguranță din România, Rusia, Germania, Austro-Ungaria etc. au încheiat Convenția secretă privind măsurile internaționale contra anarhiștilor. Astfel de convenții au fost semnate de siguranța română și cu omologii din Berlin, Viena, Paris, Bruxelles, Sofia, Belgrad, Istanbul, Copenhaga, Berna, Oslo, Stockholm.

Ca rezultat al acestor acorduri de colaborare, autorul asasinatului comis în anul 1893, pe străzile Sofiei, asupra primului ministru bulgar a fost prins de autoritățile române câțiva ani mai târziu, în 1898, în comuna Liești-Galați, după ce a fost urmărit pe traseul Beciu-Buzău, Brăila, Galați, Tecuci, Ivești, Liești. Asasinul avea circa 35 de ani și se numea Halim Suila, zis „Mihale” ori „Bairam”, fiind de origine albanez.²⁷

În decembrie 1898, Direcțiunea Serviciului Siguranței Generale (creată în anul 1897) întocmește primul său raport lunar referitor la Mișcarea anarhistă din România. Sinteza fiind de durată și dedicată exclusiv problemei anarhiste indică existența unui departament specializat în această problemă. În raport se consemna că *„nu este cunoscută existența vreunui cuib anarhist în România, însă au fost cazuri de anarhiști străini, urmăriți sau izgoniți din state europene care și-au găsit adăpostul în România, activitatea acestora fiind nulă din punctul de vedere al tendințelor vrăjmașe societății românești*". Totodată se precizează că *„poliția română a avut mereu sârguința de a urmări și descoperi pe unii anarhiști semnați ca periculoși de polițiile altor state și de a-i forța să părăsească teritoriul țării, când prezența lor dovedea că amenința siguranța noastră internă și externă*".

Tot din raportul menționat aflăm că, în urma asasinării împărătesei Elisabeta a Austro-Ungariei, Guvernul român a luat, în septembrie 1898, riguroase măsuri pentru ca teritoriul țării noastre să nu mai fie adăpostul și refugiul anarhiștilor izgoniți din statele europene. Concret, în patru luni de la asasinat, în virtutea legii asupra străinilor din anul 1881, au fost expulzate din România ca anarhiști 18 persoane, între care italienii Angelo Romaneli, Luigi Pietro, Piratta și Quanini Ermito, austriecii Crasneveci Stanislav și Krammer Iosif, germanii Eisenschmidt Otto și Zippel Hugo, ungurul Smitschi Franz, bulgarul Bancoff Dumitru și turcul Bey-Mahir Schefik, locotenent colonel,

²⁷ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, p. 213.

pentru fiecare specificându-se semnalmentele personale, motivul și data deciziei de expulzare.²⁸

Și după luarea acestor măsuri, pe teritoriul vechiului Regat, în paralel cu dezvoltarea unui curent autohton, existau sau tranzitau mulți anarhiști străini. Ca o contramăsură, intră în aplicare o înțelegere între mai multe state europene, inclusiv România, consfințită în 1904 printr-un tratat secret, conform căreia statele în cauză se informau reciproc în legătură cu anarhiștii expulzați de oricare dintre ele, menționând eventual și presupusele destinații către care aceia plecau. Aceasta se întâmpla în anii 1900-1911, când circulau zvonuri și rapoarte despre planuri de atentate pe teritoriul țării, într-o atmosferă întreținută de expulzări mediatizate.²⁹

În prima parte a secolului XX, mișcarea anarhistă românească începe să se dezvolte timid, înființându-se cercuri anarhiste în București și Ploiești, probabil cel mai relevant fiind cel inițiat de Panait Mușoiu în Capitală, în jurul publicației sale *Revista Ideei*.³⁰

Din documentele arhivelor Siguranței Generale rezultă că activitatea anarhistă capătă cea mai mare amploare după 1905. Grupuri încep să se întâlnească la locuința lui Panait Mușoiu. O oarecare efervescență se observă și în cadrul cercului socialist România Muncitoare, radicalii de acolo fiind anarhiști, și ei sub influența lui Mușoiu. Alții – după cum reiese din documente – erau activi în grupuri mici în mai multe orașe. Câteva persoane sunt urmărite, fiind suspectate de apartenență la mișcare. În 1907, o listă a anarhiștilor cunoscuți în România întocmită de Siguranță conține în jur de 20 de nume. Pe o altă listă, a aderenților și simpatizanților, Siguranța a consemnat circa 50 de persoane. Aceste documente indică, din nou, îngrijorarea autorităților, acum mai preocupate de creșterea mișcării și mai ales de infiltrarea sau simpla prezență a membrilor ei în instituțiile statului.

În anul 1911, serviciile însărcinate cu urmărirea mișcării libertare românești conchideau că „*mișcarea ... a luat în ultima vreme un avânt foarte puternic*” și că „*propaganda libertară... a făcut din nenorocire progrese uimitoare*”.

De remarcat, în acest context, faptul că, începând cu anii 1910-1911, oarecum surprinzător, anarhismul iese treptat din vizorul Siguranței, interesul

²⁸ *Ibidem*, pp. 213-214.

²⁹ Brătuleanu Vlad, *Op. cit.*, p. 278.

³⁰ Valentin Quintus Nicolescu, *Op. cit.*, p. 311.

mutându-se pe conflictele europene, întâi pe cele din Balcani, mai ales pe spionii și alți cetățeni bulgari a căror activitate era considerată suspectă în preajma războaielor în care avea să se implice și România.

Primul Război Mondial a bulversat profund viața politică și socială românească și este de presupus că efectul de dezorganizare pe care acesta l-a avut asupra Mișcării socialiste s-a extins și asupra celei anarhiste, considerabil mai slabă și mai puțin dezvoltată.³¹

♦ Perioada de la Reîntregirea Națională până la Al Doilea Război Mondial.

În noua configurație politică de după 1918, dosarele Siguranței și ale Poliției nu mai pomenesc despre mișcarea anarhistă, aceasta pierzând atenția acordată până atunci în favoarea unui alt tip de radicalism revoluționar: comunismul bolșevic.³²

Comunismul bolșevic a preluat în registrul său de acțiune valențele violente ale anarhismului primar, obligând această mișcare politică să treacă la o nouă abordare. Spre exemplu, la 28 mai 1918, după unirea Basarabiei cu Țara Mamă, Direcția Poliției și Siguranței Generale a informat că la Chișinău și Odesa bolșevicii au înființat un comitet anarhist intitulat „Salvarea integrității și onoarei Rusiei batjocorite”, ai cărui membri plănuiau să execute atentate împotriva angajaților locali ai poliției din Basarabia care susțineau apartenența provinciei la România. Mai grav era faptul că majoritatea persoanelor care aderaseră la acest comitet erau foști ofițeri din armata rusă, adică elemente capabile să execute, la ordin, acțiuni cu caracter terorist.³³

Două exemple ilustrative de anarhiști care s-au relevat prin acțiuni violente antiromânești în acele vremuri tulburi sunt cele ale dr. Christian Racovsky (1873-1941) și Max Goldstein (1898-1924).

- Dr. Christian Racovsky, militant socialist și apoi comunist bulgar, a activat ca socialist în mai multe țări, inclusiv în țara noastră. În noaptea de 5 septembrie 1918, el și oamenii săi au prădat la Odesa tezaurul românesc ce nu apucase a fi evacuat, furând o cantitate mare de bani și alte valori.³⁴

- Max Goldstein, fost militant comunist și anarhist român de origine evreiască, a organizat și pus în aplicare, împreună cu alți complici, la 8 decembrie 1920, un atentat cu bombă artizanală în Senatul României, soldat cu

³¹ Brătuleanu Vlad, *Op. cit.*, p. 279.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, p. 378.

³⁴ *Ibidem*, p. 379.

moartea a doi senatori și un ministru și rănirea altor 14 persoane, între care și președintele Senatului. În noiembrie 1920, Max Goldstein încercase să-l asasineze pe ministrul de Interne Constantin Argetoianu în timp ce se deplasa cu trenul, însă bomba a explodat la capătul vagonului, iar ținta se afla în partea opusă, astfel că acesta nu a fost nici măcar rănit. După atentatul de la Senat, cel în cauză a fugit în Bulgaria, fiind arestat în noiembrie 1921, la Rusciuc, când intenționa să intre în România cu 15 kg explozibil. A fost judecat și condamnat pe viață, apoi încarcerat la Dofțana, unde a decedat în octombrie 1925.³⁵

După preluarea radicalismului anarhist de către bolșevici și susținătorii lor din țară, anarhismul românesc a intrat într-o nouă fază, în care nu mai era prioritară organizarea muncitorească, obiectivul revoluției sociale fiind eliminat, în prim plan situându-se aspectele care țin de viața privată: alimentația, libertatea sexuală și orice amenință autonomia voinței individuale. Această reorientare este legată de personalitatea lui Eugen Relgis (1895-1987), scriitor și ziarist care a militat pentru idealurile pacifiste, dar își manifesta interesul pentru vegetarismul radical. Ideile sale au fost promovate prin ziarul „Umanitarismul”, fondat în 1928, și „Vegetarismul”, înființat în 1932. Ideile expuse în „Vegetarismul” în această perioadă aparțin unui alt tip de anarhism decât cel al militanților activi în secolul al XIX-lea, curentul fiind unul marginal în cadrul anarhismului.³⁶

Inevitabil, renunțarea la valorile și elementele civilizației urbane, la fel ca și eliberarea personală, aveau o conotație politică. Mai mult, problematica demersului de eliberare avea să scoată în evidență mai curând sau mai târziu limitele evoluției individului – revoluția în cadrul societății existente. În acest punct, individualismul românesc se orientează către problema socială și, astfel, începe să se asemene cu anarhismul clasic. Mica grupare din jurul revistei *Vegetarismul* nu mai pare acum un simplu club și își relevă astfel orientarea politică, fără ca sintagma „anarhist” să apară undeva.

În 1935, Ion Ionescu-Căpățână, directorul revistei *Vegetarismul*, emigrează și se stabilește în Franța. În ultima parte a perioadei interbelice, atât el, cât și Eugen Relgis, s-au implicat în susținerea cauzei republicane în războiul civil spaniol. În 1947, Eugen Relgis a părăsit și el România, stabilindu-se în final în Uruguay. Întrucât în 1944 murise și Mușoiu, acesta poate fi considerat sfârșitul anarhismului clasic în România.³⁷

³⁵ Alin Spânu, *Istoria serviciilor de informații/contrainformații românești în perioada 1919-1945*, Ed. Demiurg, 2010, pp. 97-98.

³⁶ Brătuleanu Vlad, *Op. cit.*, pp. 280-282.

³⁷ *Ibidem*, pp. 283-284.

♦ Perioada comunistă

Tranziția spre comunism (23 august 1944 – 30 decembrie 1947) a fost marcată de o luptă acerbă pentru putere între comuniștii susținuți de ocupantul sovietic și principalele forțe politice democratice – Partidul Național Țărănesc, Partidul Național Liberal și Partidul Social Democrat Independent. În această confruntare politică s-a apelat la toate mijloacele disponibile, inclusiv cele de factură anarhistă (mitinguri violente, diversiuni, greve ș.a.)

Mai mult, forțele antisovietice și anticomuniste au declanșat o rezistență anticomunistă amplă, inclusiv cu mijloace paramilitare, care a apelat la forme anarhice violente, soldate cu morți și răniți în rândul răzvrătiților, forțelor de ordine, dar și al cetățenilor neimplicați în fenomen. Rezistența armată, cunoscută și cu denumirea de Mișcarea de Rezistență Națională, viza prevenirea instalării puterii comuniste în România iar în caz de instalare, răsturnarea acesteia și scoaterea țării de sub ocupația sovietică. Această mișcare, rămasă fără finalitate datorită neprimirii sprijinului scontat, a atins apogeul în anii 1948-1952 și 1958-1962, cuprinzând zone importante din teritoriul național.

O altă formă de anarhism, de nesupunere față de autoritatea de stat, a reprezentat-o rezistența activă și uneori violentă la colectivizarea forțată a agriculturii (1949-1962).

Aspecte de acțiune anarhică au implicat și revoltele minerilor din Valea Jiului (1-3 august 1977), de la Motru (19 octombrie 1981) și constructorilor de camioane din Brașov (15 noiembrie 1987) ca și multe alte acțiuni individuale sau de grup restrâns de contestare a regimului comunist.³⁸

♦ Perioada post-comunistă

Evenimentele din decembrie 1989 s-au soldat cu preluarea puterii de către politicieni și militari cu opțiuni pro-sovietice și relații cu KGB și GRU, fapt ce a ostilizat segmente importante ale societății românești. Fragilitatea acestui grup, acuzat de furtul Revoluției și neocomunism, a generat o profundă instabilitate politică, marcată de manifestări și acțiuni cu caracter anarhic și extremist. În perioada de început a tranziției spre democrație, contestarea noii puteri se producea în stradă, cu antrenarea unor mari mase de oameni. Câteva repere: mitingul cu caracter anticomunist de la 12 ianuarie 1990 din Piața

³⁸ Detalii am prezentat în articolul Subminarea puterii de stat (III), publicat în *revista Vitralii - Lumini și umbre* nr. 49/2022, pp. 39-66.

Victoriei; mitingul organizat pe 28 ianuarie în același loc de PNT-CD, PNL și PSDI, ca reacție de protest la hotărârea FSN de a se transforma în partid politic și a participa la alegeri, autoritatea politică provizorie fiind asediată în clădirea guvernului și forțată, sub presiune și amenințări, la unele concesii politice; manifestația de susținere organizată de simpatizanii fesenști, pe 29 ianuarie, care a inclus și „vizite” la sediile partidelor de opoziție, cu punerea în pericol a liderilor acestora; manifestația opozițioanelor guvernării provizorii FSN-iste, din 18 februarie, când un grup de manifestanți intră în forță în sediul guvernului, comite violențe în interiorul clădirii, distruge mobilier și documente.

Contestările în stradă la adresa FSN au continuat și după victoria detașată a acestei formațiuni politice la alegerile de la 20 mai 1990, al căror rezultat au încercat să nu-l recunoască forțe politice din opoziție în sens larg, incluzând partide politice, organizații autointitulate civice și alte grupuri, apelând la mijloace de luptă politică, dar și la modalități de acțiune din arsenalul anarhist-extremist. Avem în vedere marșurile către sediile puterii alese cu plecare din Piața Universității, pe parcursul cărora se proferau invective și amenințări, reacția violentă împotriva instituțiilor statului a unor grupuri anarho-extremiste și/sau diversioniste în 13 iunie 1990, după evacuarea în forță de către autorități în dimineața aceleiași zile și arestarea manifestanților care mențineau pe timp de noapte continuitatea Mitingului maraton din Piața Universității.

La aceste acțiuni anarho-extremiste ale unor grupuri din opoziție, FSN a reacționat violent, apelând, în condițiile unor structuri de Apărare, Ordine Publică și Siguranță Națională dezorganizate și timorate, la forțe alternative pentru apărarea Puterii, respectiv muncitori de la IMGB și mineri din Valea Jiului și alte exploatări miniere.

Puseuri anarho-extremiste s-au produs și în perioada de edificare a fundamentelor democrației și ordinii constituționale. Cele mai semnificative sunt mineriadele din 4-22 ianuarie 1999, acțiune revendicativă sindicală cu un pronunțat caracter anarho-extremist, și cea din 15-17 februarie 1999 vizând blocarea, prin opoziție violentă, a punerii în executare a unei sentințe penale privind pe Miron Cozma.³⁹

Faptul că România nu are, totuși, o tradiție propriu-zisă în ce privește gândirea și mișcările anarhiste se reflectă și în perioada de după 1989. Abia

³⁹ Detalii în *Subminarea puterii de stat (V)*, apud Vitralii – Lumini și umbre nr. 51/2022, pp. 77-102.

după jumătatea anilor 2000, s-o numim perioada democrației și statului de drept, încep să apară diverse grupări cu tentă doctrinar anarhistă, în general inspirate după (sau doar imitând) asocierile similare din Occident. Un prim exemplu de activism de acest tip l-a constituit încercarea de protest anti-militarist din 2008, cu ocazia Summitului NATO de la București. Protestatarii – proveniți din mai multe țări europene, dar și din România – au fost blocați preventiv de forțele de securitate române.⁴⁰

Demersurile în direcția conturării unor curenți de opinie de orientare anarhistă, în special antiglobalizare, au fost monitorizate cu atenție, concluzionându-se că riscurile generate de acest tip de acțiuni se mențin la un nivel redus, aderența scăzută și potențialul organizatoric și acțional de care dispun entitățile cu asemenea preocupări plasându-se, în continuare, într-o zonă de interes marginal pentru societatea românească.⁴¹

Un an mai târziu, Serviciul Român de Informații consemna în raportul său de activitate că, în perioada de referință (2003), au fost monitorizate și semnalate factorilor de decizie sursele de risc derivate din inițiativele nucleelor adevrate ale ideologiilor anarhiste/antiglobalizare destinate racolării de noi membri și simpatizanți prin propagarea acestor idei și concepții în rândul unor grupuri de populație afectate de dificultăți socio-economice.⁴²

În 2006, SRI constata că preocupările exponenților autohtoni ai ideilor anarhiste/antiglobalizare au vizat organizarea unor evenimente cu impact public, pentru acumularea de capital de imagine și afirmarea lor ca potențiali parteneri pentru organizații similare din străinătate. Se mai preciza că, deși aceștia nu dispun de resurse financiare suficiente sau aderență semnificativă în rândul opiniei publice, s-au implicat în promovarea de mesaje îndemnând la nesupunere civică față de instituțiile statului de drept în rândul tinerilor.⁴³

Explozia internetului și accesul ieftin la serviciile de acest tip au produs o proliferare a site-urilor românești ce se proclamă anarhiste, unele dintre ele fiind de o calitate mai mult decât îndoielnică și lipsite de originalitate, iar uneori complet contradictorii ideologic. De exemplu, în pagina sa, „Federația

⁴⁰ Valentin Quintus Nicolescu, *Op. cit.*, p. 319.

⁴¹ *Raport privind activitatea desfășurată de Serviciul Român de Informații în anul 2002*, apud site SRI.

⁴² *Raport privind activitatea desfășurată de Serviciul Român de Informații în anul 2003*, p. 23, apud site SRI.

⁴³ *Raport privind activitatea desfășurată de Serviciul Român de Informații în anul 2005*, p. 12, apud site SRI.

Anarhistă” (care s-a și autodesființat în 2010) prezintă două citate, unul din Bakunin și altul din Nietzsche, aducând alături părintele anarhismului comunist și unul dintre marii filozofi germani ai secolului XIX ce poate fi, mai degrabă, văzut ca sursă sau influență asupra anarhismului individualist.

Anii 2008-2012 au reprezentat o schimbare calitativă în ceea ce privește curentul anarhist din România, în sensul unei mutări a centrului de greutate al acestuia dinspre mișcările fără fond și mai ales axate pe violență îndreptată împotriva autorităților către formule mai încheiate atât din punct de vedere ideologic, cât și acțional. Ne vom limita la câteva exemple întrucâtva contrastante: Inițiativa Anarho-Sindicalistă din România (IASR) și Biblioteca Alternativă.

IASR nu s-a făcut remarcată prin acțiuni vizibile (probabil din cauza numărului redus de membri), însă ceea ce o evidențiază este încercarea sa de a se afilia la IWW, internaționala în domeniu.

Biblioteca Alternativă din București era un centru cultural anarhist non-profit, organizat pe principiul participării și non-ierarhic.

De menționat și apariția în variantă românească a mișcării *Food not Bombs* (Hrană, nu bombe), care a avut cel puțin trei grupuri la Iași, Timișoara și Cluj.⁴⁴

În încheiere, considerăm că sunt utile **câteva concluzii** asupra fenomenului anarhismului românesc, cu o existență de peste 150 de ani din istoria modernă și contemporană a României.

1. O mișcare rudimentară a anarhismului a luat ființă în spațiul românesc în a doua parte a secolului XIX și, contrar ideii promovate de unii autori, ea era formată din elemente autohtone (deși este de luat în considerare influența avută asupra grupurilor indigene de străinii aflați în România). Prin intermediul *Revistei Ideei*, ideile anarhiste au fost introduse în spațiul cultural românesc. În plus, existența grupului din jurul revistei *Vegetarismul*, de natură rar întâlnită în istoria radicalismului, îmbogățește cunoașterea anarhismului individualist din Europa.

2. În ciuda unui decalaj, anarhismul românesc a urmat aceleași etape doctrinare ca în restul Europei: anarhismul colectivizat și comunist, anarho-sindicalismul și, nu în ultimul rând, anarho-individualismul, toate aceste sub-categorii găsind o expresie în contextul românesc.

⁴⁴ Valentin Quintus Nicolescu, *Op. cit.*, pp. 320-321.

3. S-ar putea considera că este exagerat să vorbim de o mișcare propriu-zisă, având în vedere numărul redus al susținătorilor anarhismului. Trebuie luate în considerare, însă, tendința și obiectivele unor personalități istorice implicate și nu rezultatul. Eforturile lor aveau cu siguranță, scopul creării unei mișcări. De menționat că documentele din epocă nu au identificat toate grupurile și indivizii implicați în această formă de militantism.

4. Anarhismul nu poate fi asociat în continuare exclusiv cu terorismul și distrugerea. Varianta sa românească arată, încă o dată, cât de divers și bogat a fost acest curent ideologic. În România, ca și în restul Europei, teroriștii anarhiști au fost puțini, acționând pe cont propriu sau în grupuri restrânse și uneori de o moralitate îndoielnică. Unii dintre ei erau de origine străină și s-au aflat în România pentru o perioadă scurtă de timp. Anarhismul din România a avut deci teroriști, dar a avut – poate mai mulți – moralisti, asceți și persoane care au crezut mai presus de toate în libertatea individuală. Spațiul autohton a găzduit un curent ideologic în general rar întâlnit, de inspirație anarho-individualistă, care atrage atenția că scopul ultim al oricărei revoluții și al vieții este eliberarea individului, subordonând și condiționând astfel revoluția socială. Prin înlăturarea ideilor despre stat și revoluție socială a eliminat și o bună parte din trăsăturile utopice ale anarhismului, precum și potențialul totalitar care, începând cu perioada terorii iacobine, a însoțit revoluțiile violente.⁴⁵

5. Deși reprezintă corpul de idei cu cea mai puternică tentă utopică din întreg spectrul ideologic, anarhismul s-a dovedit de-a lungul timpului a fi extrem de rezistent și totodată adaptabil, probabil și datorită varietății uriașe de abordări pe care o propune. În ultimele două secole, diferitele tipuri de anarhism s-au diversificat, căutând răspunsuri la marile probleme ale societății, evoluând o dată cu aceasta. Noi direcții precum ecologismul sau anti-globalismul au fost integrate pe rând în corpul de idei ale anarhismului, ilustrând astfel uriașa capacitate a acestuia de a se adapta schimbărilor sociale, economice sau politice.

6. Propensiunea anarhismului spre maximizarea libertății ființei umane – proprie și socialismului, dar și liberalismului – va continua să-l facă atractiv, în special în perioade turbulente precum cele de criză economică. Tensiunile sociale, nemulțumirea generală față de accentuarea inegalităților și diminuarea

⁴⁵ Vlad Brătuleanu, *Op. cit.*, pp. 284-285.

nivelului de trai reprezintă un real combustibil ce ar putea revigora mișcarea anarhistă. În același timp, este greu de crezut că anarhismul se va dovedi capabil a se transforma într-o ideologie de masă, în special din cauza prejudecăților și stereotipurilor ce funcționează în privința sa la nivelul omului de rând.⁴⁶

7. Serviciile române de informații și siguranță au sesizat din timp potențialul de pericol pentru ordinea constituțională al coordonatei violente a acestei mișcări ideologice și a acționat în consecință pentru control informativ și contracarare. Datorită interferențelor internaționale ale acestui fenomen nociv și a migrației spre România sau prin țara noastră a unor exponenți ai anarhismului terorist din alte țări, România a fost unul dintre statele europene cele mai implicate în perfectarea și punerea în aplicare a unor înțelegeri internaționale pentru combaterea acestui flagel.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

⁴⁶ Valentin Quintus Nicolescu, *Op. cit.*, p. 321.

COLONELUL „R” ȘI SAFTA, GHICITOAREA (DESPRE INTELLIGENCE, ALTFEL...)

Zilele trecute, așa din senin, foarte tânărul meu nepot mă întreabă fără vreun accent provocator sau ironic: „Tataie, știu că ai lucrat în domeniul numit acum *„intelligence”*. Fără îndoială, tu ești un tip inteligent, dar chiar așa, inteligența este solicitată tot timpul în această activitate?”.

Flatat, desigur, de aprecierea nepotului, i-am explicat că denumirea a fost lansată, probabil, de ofițerii englezi și ar putea ascunde și un oarecare grad de infatuare. Cu toate acestea, în realitatea muncii operative, un ofițer de informații trebuie să fie, bineînțeles, inteligent, dar îi mai trebuie și spirit de orientare, agerime, curaj, pentru a valorifica nu numai date, ci și situații pe care nu le-ar fi putut anticipa. Pentru exemplificare, i-am povestit o acțiune rezolvată cu mulți ani în urmă de un tânăr ofițer al Direcției de Contraspionaj.

Era istoria colonelului „R”, atașat militar la ambasada unei mari puteri. De regulă, atașații militari străini, odată ajunși la post, fac tot posibilul să asigure Centralei de acasă un flux continuu de informații despre puterea militară a țării în care sunt acreditați. Din acest motiv, treceau deseori peste reglementări și protocoale care, la vremea respectivă, prevedeau că fiecare atașat militar care dorea să efectueze o deplasare într-o anumită zonă a țării-gazdă, trebuia să anunțe cu două zile înainte, prin Serviciul de legătură, Marele Stat Major al Armatei Române.

Colonelul „R” era unul dintre cei mai sânguincioși, permanent preocupat de îmbogățirea bagajului său de informații, solicitând săptămânal permisiunea de a face cel puțin două deplasări în provincie câte 2-3 zile. Nu reținea camera la hotel, cazându-se la întâmplare și fără pretenții de 3 sau 4 stele. Deseori, colonelul era semnalat în zone mult depărtate de cele declarate oficial, în apropierea unor obiective militare. Când ofițerul de legătură al Marelui Stat Major i-a atras atenția, în glumă, că rățăcește cam des drumurile, colonelul „R” a râs, afirmând că aceasta nu ar fi un motiv să fie declarat *„non grata”*. Era adevărat, deci se impunea o soluție „alternativă”, sau *„outside the box”*, cum s-ar zice în zilele noastre.

Această soluție avea să fie oferită de soția colonelului „R”, o femeie corpolentă și dominatoare, mare amatoare de sindrofii la care participau și alte

soții de diplomați sau atașați militari. La una din aceste ocazii s-a vorbit despre o ghicitoare renumită, Safta din zona Ferentarilor. Două dintre aceste soții apelaseră la ea și aveau doar cuvinte de laudă la adresa ei, suficient pentru a-i trezi interesul și doamnei „R”. În scurt timp, aceasta i-a cerut menajerei să o însoțească la ghicitoare, ca translatore.

În timp ce ofițerul, care aflase imediat despre dorința doamnei „R”, se amuza de naivitatea acelor femei, brusc un neuron inteligent i-a strecurat ideea că ar putea specula această ocazie. A raportat la conducere cum ar vrea să acționeze. Șefii lui au găsit că ideea era năstrușnică, dar că merita încercată.

După o scurtă documentare despre Safta, ofițerul s-a deplasat la locuința acesteia, prezentându-se ca orice alt naiv dornic să-i ghicească viitorul. La încheierea ședinței de ghicit, în momentul plății, s-a legitimat ca reprezentant al autorităților și, cu un accent dur, a acuzat-o că desfășoară o activitate ilegală și obține câștiguri fără să plătească impozit. Safta, panicată, s-a luat cu mâinile de cap și a început să se vaite pentru a-l impresiona pe ofițer. Acesta a lăsat-o câteva minute să fiarbă, după care și-a înblânzit tonul, propunându-i un târg: n-o va sancționa dacă avea să-l ajute într-o treabă. Safta, bucuroasă că exista o portiță de scăpare, izbucni: „Te ajut, frumosule, te ajut, cum să nu!!”

Ofițerul începu să-i explice că în zilele următoare va fi vizitată de o doamnă străină, însoțită de o translatore, apoi i-a dat indicații amănunțite despre ceea ce va trebui să „vadă”, în cărți, cafea sau glob magic, pentru această doamnă: „un bărbat puternic, cu care e căsătorită, dar care stă puțin pe acasă, face drumuri frecvente, iar aici apare uneori și o persoană de sex feminin”. „Hai că am înțeles, frumosule – îl întrerupse ghicitoarea – lasă că o aranjează Safta *iligant* pe cucoană, o fac bombă atomică, așa cum știu eu și dacă nu ți-o place să nu-mi spui Safta, că eu nu mint, dar pentru matale fac o *excepție*...”

La drept vorbind, vicleana Safta s-a dovedit o ghicitoare demnă de faima pe care o avea prin saloanele nevestelor de diplomați. În timp ce îi ghicea doamnei „R” s-a oprit la un moment dat și a murmurat, aproape imperceptibil, atât cât să audă numai menajera-translator: „La drumurile soțului îmi cade mereu o femeie cu ochii verzi”. Soția colonelului, care era foarte atentă, a simțit imediat că ceva nu era în regulă cu ce „vedea” Safta în cărțile de tarot și a admonestat-o foarte supărată pe menajeră că nu-i traduce. Menajera a început să râdă, explicându-i că Safta vorbește prostii: „vede că în drumurile domnului apare uneori o femeie cu ochi verzi”. În acel moment, înțelegând ce se întâmplă, Safta a intervenit, încercând să explice prin gesturi că treaba cu femeia care apare în cărți

nu-i ceva serios, că-i doar ceva ca un abur care se împrăștie când suflă (a suflat demonstrativ de câteva ori în palme). Menajera a intervenit, dându-și cu părerea că ar putea fi cameristele de la hotelurile unde se cazează domnul. Zâmbind galben, mai mult un rictus, soția colonelului a dat din cap în sensul că a înțeles. La plecare era ca un cazan sub presiune, gata să explodeze.

Au urmat zile de coșmar pentru colonelul „R”, căci explicațiile lui că scopul real al deplasărilor era de natură strict profesională nu mai constituiau un argument credibil pentru doamna „R”, absolut convinsă de cele văzute de Safta prin cărțile de tarot, mai ales că, după cât s-a mai aflat, domnul colonel avea la el în țară un cazier destul de încărcat cu aventuri amoroase și prin urmare era exclus orice act de clemență din partea doamnei. Apartamentul fiind într-un bloc destinat diplomaților, locatarii erau martorii unor scandaluri zgomotoase, ca la ușa cortului, care izbucneau la orice oră din zi sau noapte, ori de câte ori colonelul încerca să pună la cale o deplasare prin țară.

Această stare de fapt nu a rămas fără urmări. În scurt timp, totul a ajuns la urechile ambasadorului, care l-a chemat pe colonelul „R” și i-a atras atenția ultimativ că trebuia să înceteze imediat cu aceste scandaluri compromițătoare, dacă nu vrea să-l trimită în țară. Amenințat de ambasador și terorizat de soție, colonelul a trebuit să renunțe la atât de utilele sale deplasări, mulțumindu-se, până a plecat de la post, cu informațiile pe care le „ciugulea” de la ceilalți atașați militari. Cu alte cuvinte, activitatea sa informativă a fost neutralizată, deci cazul a fost soluționat.

S-ar putea spune că soluția găsită de ofițer a fost machiavelică, sau chiar diabolică, dar în munca de contraspionaj eficiența este cuvântul de ordine...

*

Ascultând această istorioară, concluzia nepotului a fost: „Trebuie să recunosc că mie nu mi-ar fi dat prin cap o asemenea combinație. Categorie, acțiunea ofițerului a fost o șmecherie deșteaptă, adică „intelligence”, iar ofițerul cred că ai fost matală, frumusele, cum zicea Safta”.

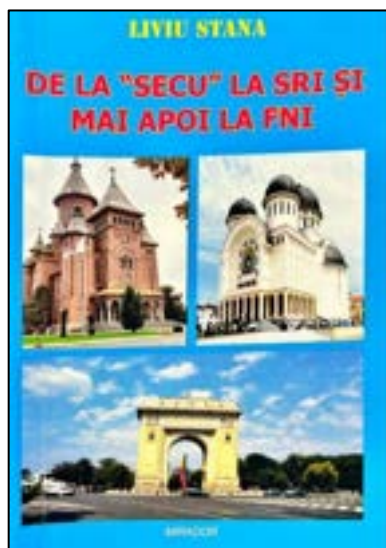
L-am lăsat să creadă ce vrea. Important este că probabil l-am lămurit oarecum cum mai poate sta treaba cu „intelligence”-ul.

Col (r) Hagop Hairabetian

NOTE DE LECTURĂ

LIVIU STANA: DE LA „SECU” LA SRI ȘI MAI APOI LA FNI

În vara anului 2022 a cutezat să publice câteva „file de memorii”¹ un alt ofițer de informații, respectiv colonelul în rezervă Liviu Stana, care și-a desfășurat activitatea informativă timp de 24 de ani la Timișoara (1968-1990) și la Arad (1990-1992), cei mai mulți ca ofițer de contraspionaj și analiză-sinteză-valorificare a informațiilor.

În prefață, autorul ne informează că a început să scrie aceste „file de memorii” în urmă cu circa 20 de ani, la îndemnul unor intelectuali bănățeni, dar mai ales ca urmare a recomandării celebrului general Neagu Cosma, fost șef al Contraspionajului român în anii 1960 și 1970, care consemna în cartea *„Cupola – din culisele securității”* următoarele: „Mi se pare absolut necesar ca foștii ofițeri ai securității să-și scrie memoriile, să întocmească studii și analize, pe care să le pună la dispoziția cercetătorilor ori să le publice”.

În primul capitol, *Drumul spre Securitate*, colonelul (r) Liviu Stana, relatează pe scurt circumstanțele în care, în ultimul an de liceu (1964-1965), a ajuns să opteze, din rațiuni materiale, provenind dintr-o familie muncitorească, între facultățile de istorie și chimie alimentară – opțiuni inițiale – și oferta primită de a urma cursurile Școlii de ofițeri a Ministerului de Interne de la Băneasa, care includea și primii trei ani ai Facultății de Drept. De menționat că Școala de ofițeri de la Băneasa devenise instituție de învățământ superior din 1962.

Urmează pagini cu o puternică încărcătură nostalgic-emoțională pentru generația respectivă de viitori ofițeri – din care am făcut parte și eu – cât și pentru cele următoare. Avem în vedere emoțiile primului contact cu ambianța cazonă a unei instituții militare de învățământ, percepțiile sale care sunt comune cu ale majorității colegilor din promoție despre comandanți și profesori, examene, viața austeră și plină de privațiuni din școală, dar și contactul benefic cu arta și cultura perioadei cu prilejul învoirilor în oraș. Autorul afirmă tranșant că în acei ani s-a format ca ofițer, dar și ca om, alături de colegii din generația sa.

¹ Liviu Stana: *De la „Secu” la SRI și mai apoi la FNI*, editura Mirador, Arad, 2022

Emoționantă este și rememorarea faptului că, după ce la 14 august 1968, promoția noastră a participat la ceremonia de acordare a gradului de locotenent pe platoul din fața Academiei Militare, în prezența președintelui țării – alături de promoțiile de absolvenți de la celelalte instituții militare de învățământ – în noaptea de 20/21 august componentii ei au fost alarmați și chemați la unitățile unde fuseseră repartizați pentru că se declarase alarmă de luptă pe teritoriul național după invadarea Cehoslovaciei de către trupele URSS și ale altor țări membre ale Tratatului de la Varșovia. Inedit botez al proaspeților locotenenți!

În capitolul al doilea, *Intrarea concretă în activitatea de profil*, autorul rememorează primii pași făcuți în meseria de ofițer de contraspionaj, demersurile pentru a-și asigura nivelul necesar de cunoștințe, inclusiv în planul perfecționării cunoașterii unor limbi străine, pașii făcuți în carieră, atmosfera de lucru din colectivul de la Timișoara. În context, face câteva referiri la un experiment pus în aplicare de generalul Neagu Cosma, respectiv trecerea structurilor de contraspionaj într-un sistem de lucru deplin conspirat, la care însă, din păcate, s-a renunțat după ceva timp.

Interesante sunt și referirile la activitatea desfășurată timp de șapte ani, începând din 1980, în calitate de șef al compartimentului analiză-sinteză-valorificare a informațiilor, relevând importanța și exigențele deosebite ale acestei activități.

Consistența și interesul scriiturii cresc în capitolul al treilea, *Contextul premergător și evenimentele din decembrie 1989*. Sunt 24 de pagini dense, cu considerații personale asupra evoluțiilor interne și externe, dar mai ales mărturii din orașul unde s-a declanșat revolta populară și din interiorul structurii de securitate.

În acest context special, intuind că, în condițiile în care el era prezent non-stop la serviciu, familia îi era expusă unor violențe, colonelul Liviu Stana a dus soția și cei doi copii la rude și prieteni. Decizia a fost inspirată întrucât în ziua de 19 decembrie a constatat că, în lipsa lor de la domiciliu, s-a acționat cu ostilitate asupra casei, aruncându-se cu multe pietre spre uși și ferestre.

Un alt aspect semnificativ l-a constituit faptul că în ziua de 23 decembrie, după declanșarea diversiunii teroriste, autorul și un coleg, percepend situația ca o invazie străină, s-au prezentat la o unitate militară și și-au oferit serviciile. Comandantul unității i-a tratat cu ostilitate și a ordonat să fie reținuți la un post de miliție, unde au fost ținuti într-o celulă de 1/1 mp până noaptea, când au fost conduși la sediul fostei județene PCR. De aici, împreună cu alți colegi, au fost transportați în postură de arestați la Regimentul mecanizat. Pentru a fi „protejați” contra „teroriștilor”, toți ofițerii de securitate arestați au fost transportați la Penitenciarul de pe str. Popa Șapcă, colonelul Liviu Stana făcând parte din primul lot care a fost eliberat în seara zilei următoare, fiind însă „încartiruiți” în continuare la sediul Securității.

Ulterior, toți cei eliberați au trebuit să prezinte Procuraturii Militare declarații scrise despre ce au făcut, pe zile și ore, în perioada 16-22 decembrie. A urmat diversiunea mediatică „securiști-teroriști”, cu insinuări false la adresa unora dintre ofițeri.

În 3 ianuarie 1990, când a obținut aprobarea să se deplaseze la domiciliu, autorul a rămas stupefiat. Casa îi fusese devastată, se încercase incendierea ei, uniforma militară i-a fost scoasă și agățată într-un pom dintr-o stație de tramvai din apropiere cu o poză aparținând, chipurile, unui „securist-terorist”. În plus, se furase din casă tot ce se putea: televizorul, butelia, haine, aparate electrocasnice, mașina de cusut, telefonul etc. A făcut sesizare la Parchet, care a fost clasată după exact 5 ani, pe motiv că intervenise prescripția! Pagini dramatice despre abuzurile și excesele la care a putut fi supus un om nevinovat în acele vremuri de restriște pentru țară și cetățeni.

A urmat o perioadă scurtă la SRI, până în februarie 1992, când, urmare a traumelor produse de întâmplările nefericite din ultimii ani și pe fondul mediatic ostil în contextul derulării Procesului Timișoara, colonelul Liviu Stana a hotărât să treacă în rezervă. Sunt și în acest capitol, mărturii și considerații personale interesante ale autorului privind evenimente și aspecte din epocă.

Ultimul capitol este dedicat fenomenului FNI, pe care l-a cunoscut din interior timp de câțiva ani. În economia acestei prezentări, nu insist, însă și aici autorul prezintă unele probleme de interes pentru cei preocupați de domeniu.

În concluzie, cartea colegului și prietenului Liviu Stana constituie o apariție editorială remarcabilă. Îl felicit pentru onestitatea și corectitudinea cu care a așternut pe hârtie aspecte de interes, care nu trebuie uitate, chiar dacă unele dor.

Componenta memorialistică a cărții este parcimonios și discret abordată, axându-se mai mult pe secvențe din perioada formării și evoluției ca ofițer de informații. Consistența cărții este conferită, mai ales, de contextualizarea unor evenimente și momente din istoria recentă a României și din domeniul informațiilor de securitate, prin mărturii și interpretări proprii, care relevă și calitățile de analist ale autorului.

Cu siguranță, colonelul (r) Liviu Stana deține și alte informații, care se pot constitui în mărturii sau considerente analitice de interes pentru cititori și cercetarea istorică, în vederea unei mai bune înțelegeri a unor evenimente și aspecte din istoria zbuciumată a ultimilor 50 de ani. Din această perspectivă, consider această carte doar un bun început.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

COLȚUL OPTIMISTULUI

CU OPTIMISM, DESPRE O EUROPĂ UNITĂ

Lăsăm în urmă încă un an din zbuciumatul secol al XXI-lea. Dacă privim acest an 2022, vom vedea fumegând ruinele orașelor ucrainene, dar și o Europă răvășită de numeroase probleme.

Am fost și sunt un admirator al Uniunii Europene, dar asta nu mă împiedică să văd dificultățile europenilor de azi, provocate de nefericitul război din Ucraina, de criza energetică și de cea economică ce se ridică la orizont, ca un nor negru. La aceasta se adaugă unele manifestări dizidente apărute în cel mai nepotrivit moment, care uneori par chiar pactizări cu tendințele aventuriste ale lui Putin.

În acest context critic, România se impune acum ca un pilon de nădejde al edificiului Uniunii Europene, deși de-a lungul timpului am avut uneori impresia, ca mizantrop ce mă aflu, că nu am fost întotdeauna tratați după merit.

Totuși, românul prin natura sa nu este ranchiunos sau răzbunător, ba mai mult, în actualele condiții România este pregătită să ofere ajutor, din puținul ei, țărilor membre care se află în momentul de față într-o situație mai critică din punct de vedere energetic.

A fi optimist în atare condiții, desigur poate părea cel puțin ciudat pentru cei care sunt mereu tentați să vadă totul în negru. Credem, totuși, că în cel mai scurt timp războiul din Ucraina se va termina, iar în ce privește criza energetică, va fi o problemă în iarna aceasta dar pentru viitor au apărut deja mai multe oportunități de soluționare, prin resursele din Azerbaidjan sau din Uzbekistan. Desigur, mai rămâne problema crizei economice, dar ea va putea fi pusă sub control printr-un efort comun și oarecum prin experiența și puterea economico-financiară a osaturii Uniunii, Germania – Franța via Bruxelles.

Desigur, toate acestea vor fi posibile cu condiția să nu apară alte conflicte grave pe bravul nostru continent. Este salutară inițiativa președintelui Franței, Emmanuel Macron de a lansa proiectul „Uniunea Politică Europeană”¹, care ar avea darul de a oferi țărilor europene rămase în afara Uniunii

¹ Proiectul a fost lansat la 9 mai 2022, fiind definit drept o nouă organizare care „va permite națiunilor democratice europene care subscriu valorilor noastre fundamentale împărtășite să găsească un spațiu pentru cooperarea politică și de securitate, pentru cooperarea în domeniul energetic, transporturi, investiții, infrastructură, libera circulație a persoanelor și îndeosebi a tinerilor”.

convingerea sau măcar impresia că sunt și ele considerate membre ale marii familii europene, iar în felul acesta s-ar atenua unele animozități.

Recenta reuniune la nivel înalt de la Praga (6-7 octombrie 2022) este, în acest sens, considerată deja un succes, chiar și prin simplul fapt că a avut loc, reunind șefii a 44 de state europene, inclusiv pe președintele ucrainean Zelenski, prin video. A fost remarcată prezența unor state „anti-UE” (Norvegia, Elveția), sau în cazul cărora negocierile de aderare/calificare pentru aderare s-au blocat (Turcia) sau se află în diferite etape (Balcanii de Vest, Moldova, Ucraina). Această diversitate a pus în evidență serioase întrebări cu privire la perspectivele procesului de extindere a Uniunii Europene, dar a permis și unele demersuri „colaterale”. Între acestea s-a remarcat revenirea în forumul european a Marii Britanii, care a indicat și disponibilitatea de a găzdui o viitoare reuniune de acest gen. Mai mult, la 6 octombrie, membrii europeni ai Cooperării Permanente Structurate Europene (PESCO), o inițiativă europeană de apărare la care iau parte și terțe state cum sunt Norvegia, Canada și SUA, au invitat Marea Britanie să participe la unul din proiectele de mobilitate militară. Un alt rezultat pozitiv a fost o reuniune cvadrilaterală Armenia-Azerbaidjan-Franța-UE, care a dat speranțe privind o evoluție pozitivă a diferendului dintre cele două republici ex-sovietice.

Avem convingerea că din confruntarea cu aceste numeroase încercări, Uniunea Europeană va ieși mai întărită și mai hotărâtă să ducă la bun sfârșit realizarea unei Europe cu adevărat unite și mai puternice.

Col. (r) Hagop Hairabetian

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

ROLUL COMPETENȚELOR SOCIALE ÎN *INTELLIGENCE*¹

Competența socială este un termen utilizat pentru a descrie **eficiența socială** a individului, abilitatea sa de a stabili și menține relații interpersonale satisfăcătoare cu cei din jur și de a evita tratamentele negative din partea celorlalți. Competențele sociale sunt acele tipare ale comportamentului social care facilitează comportamentul optim al individului în grupuri, producând efectele dorite asupra celorlalți (Moscovici, 1994/1998). J. Hayes (1991) le definește ca fiind comportamente orientate spre un scop, utilizate în interacțiuni față în față care pot provoca o stare de fapt dezirabilă.

Prin urmare, principalele caracteristici ale persoanelor competente social sunt abilitatea de a înțelege emoțiile celuilalt, de a sesiza semnalele imperceptibile trimise de celălalt, de a „citi” situațiile sociale complexe și de a descifra motivațiile și obiectivele celorlalți.

Este ușor de conștientizat, în acest context, rolul pe care competențele sociale îl joacă în activitatea de informații, indiferent de natura sau specificul acesteia. Relaționarea în interiorul organizației de *intelligence* și în exteriorul acesteia este fundamental condiționată de un nivel bun al competențelor sociale deținute. De aceea, este foarte important să înțelegem cum și când se formează aceste *pattern*-uri de comportament individual, care este nivelul optim al acestora și, mai ales, dacă și cum pot fi optimizate.

Emergența competențelor sociale

Competențele sociale se formează încă din fragedă copilărie, fiind influențate de modul în care „ceilalți semnificativi” se raportează la viitorul adult. În primii ani de viață, părinții sunt principala sursă de suport emoțional și social, fiecare părinte având o amprentă proprie asupra viitorului adult: relațiile pline de afectivitate cu mama creează premisele dezvoltării unui adult sociabil, în timp ce o disciplină foarte autoritară și punitivă conduce la non-popularitate. Cunoașterea candidaților pentru a deveni ofițeri de informații sau surse de

¹ O variantă a acestui text apare în Ciupercă, E. M. (2009), *Psihosociologia vieții cotidiene*, Editura ANIMV, București.

informații trebuie să includă și informații referitoare la acest aspect care setează *framework*-ul social al viitorului adult.

Ulterior, grupurile de prieteni încep să joace un rol tot mai important în dezvoltarea persoanei. Împreună cu colegii de grădiniță sau de școală primară, copilul se angajează în jocuri imaginare în care obișnuiește să își asume rolul altcuiva (celebrele „de-a doctorul”, „de-a mama și tata” etc.), astfel încât reușește să privească lucrurile din altă perspectivă, să înțeleagă într-o viziune mai largă convențiile și regulile sociale ale culturii de care aparține. În plus, menținerea relațiilor cu grupul de prieteni implică mai multe negocieri și colaborări cu adulții. Astfel, prietenii copilăriei și adolescenței servesc drept antrenamente pentru viitoarele relații interpersonale, învățându-i pe cei mici despre importanța reciprocității și familiarității, calități indiscutabil necesare pentru o relaționare eficientă ca adult, inclusiv în legăturile de la locul de muncă. Respingerea de către grupul de prieteni în copilărie poate conduce la deficiențe în dezvoltarea competenței sociale, iar amprenta asupra viitorilor adulți va fi pe dimensiunile singurătății și anxietății, a încrederii reduse în propria persoană. Neexersarea comportamentului adaptativ, ulterior, va adânci și va accentua excluderea lor.

S-a demonstrat că nivelurile cele mai ridicate ale competenței sociale s-au înregistrat în cazul copiilor populari. Aceștia sunt prietenoși, cooperanți, gata să se angajeze într-o discuție, altruști și buni coechipieri. Își pot păstra calmul într-o situație conflictuală și au o dezvoltată capacitate de a rezolva probleme. Pentru a intra într-un grup utilizează strategii punctuale precum comentarii privitoare la activitatea care este în desfășurare și solicitarea permisiunii de a se alătura celorlalți. Dimpotrivă, copiii neglijăți sau respinși de către cei din jur se află în această situație deoarece prin comportamentele lor agresive, superioare, egoiste sau isterice îi enervează pe ceilalți sau din cauza faptului că, fiind foarte pasivi sau foarte timizi, nu se simt în largul lor printre alții. Aceștia pot avea probleme în dezvoltarea competențelor sociale în sensul că, la maturitate, pot rămâne dependenți de un adult, imaturi, depresivi, instabili emoțional, singuratici, cu stimă de sine scăzută sau mai puțin satisfăcuți de situația lor socială comparativ cu ceilalți.

Componentele competenței sociale

Specialiștii s-au întrebat frecvent care sunt componentele competenței sociale care duc la dezvoltarea unui comportament social dezirabil. În acest sens,

au fost întreprinse o serie de studii (Sternberg, Conway, Ketron & Bernstein, 1986, Kosmitzki & John, 1993, Schneider, Ackerman & Kanfer, 1996) care au vizat să identifice cele mai importante astfel de componente. Din alegerile exprimate de subiecți (oameni obișnuiți), a rezultat că aspectele cel mai frecvent invocate ca fiind importante pentru competențele sociale sunt următoarele:

- reflecția înainte de a vorbi și acționa;
- manifestarea curiozității;
- evitarea emiterii unor judecăți pripite cu privire la ceilalți;
- înțelegerea profundă a gândurilor, sentimentelor și intențiilor celorlalți;
- sensibilitatea la necesitățile și dorințele celorlalți;
- sinceritatea și onestitatea față de sine și față de ceilalți;
- capacitatea de relaționare cu ceilalți, deținerea unor cunoștințe solide legate de legile și normele relațiilor interumane;
- acceptarea celorlalți așa cum sunt și pentru ceea ce sunt și a punctului de vedere al altora;
- acceptarea și tolerarea greșelilor acestora;
- manifestarea interesului pentru mediul social apropiat și pentru lume în general;
- adaptarea perfectă la situații sociale noi;
- cordialitatea și afecțiunea în relațiile cu ceilalți;
- extraversiunea;
- prezența conștiinței sociale;
- intuiția socială concretizată în evaluarea corectă a importanței informațiilor în legătură cu o problemă socială obișnuită;
- deschiderea, în cadrul relațiilor cu ceilalți, spre noi experiențe, idei și valori.

Constatăm că abilitățile sociale nu sunt simple aplicări ale inteligenței generale la situații sociale, ci capacități de angrenare a mai multor subsisteme cognitive și emoționale care să se mobilizeze pentru atingerea unui obiectiv relevant pentru persoana în cauză.

Deși nu există un răspuns unanim acceptat la întrebarea referitoare la **procesele sociale care pot conduce la un comportament social dezirabil**, printre specialiști există o părere larg răspândită conform căreia printre acestea se regăsesc, în mod necesar:

- asertivitatea;
- gratificația și sprijinul;

comunicarea non-verbală și verbală;
empatia, cooperarea și atenția acordată celorlalți;
cunoașterea și rezolvarea problemelor;
prezentarea sinelui.

Asertivitatea reprezintă capacitatea de a influența sau de a-l comanda pe celălalt, opusă atât agresivității cât și comportamentului pasiv și se compune din (Lazarus, 1973):

puterea de a refuza cererile,
cereri de favoruri și formularea de cereri,
exprimarea sentimentelor pozitive și negative,
înțelegerea, continuarea și încheierea unei conversații generale.

Asertivitatea se combină cu o serie de semnale non-verbale (privire intensă, tonul vocii etc.). Pentru a fi eficace, o cerere verbală trebuie să fie însoțită de o serie de elemente nonverbale (de exemplu, un ton al vocii deopotrivă dominator și amical). Influența interpersonală crește când între actorii sociali există o relație de prietenie, de autoritate sau sentimentală, iar cererea este pertinentă și legitimă.

În relația cu ceilalți, **gratificația și sprijinul** constau în:

susținerea celorlalți, mai ales când se află în dificultate;
comportamente care să aibă ca rezultat mărirea atracției celui alt pentru ego-ul propriu;
creșterea influenței atunci când sprijinul acordat permite dezvoltarea personală a celui alt și optimizarea comportamentelor sale.

Sprijinul poate fi verbal (lauda, consimțământul, încurajarea, aprobarea), nonverbal (surâsul, tonul vocii, atingerea) sau material (cadoul, invitația la masă, sfatul sau furnizarea unei informații).

Comunicarea non-verbală: *feed-back-ul* și percepția situației depind în mare măsură de semnalele nonverbale. În general, expresivitatea non-verbală include, în cazul competențelor sociale, diferite expresii ale feței (privirea intensă, apropierea mai mare, vocea mai puternică, mai ascuțită, mai expresivă, gesturile îndreptate mai mult spre ceilalți decât despre sine etc). Este foarte important, așadar, ca semnalele nonverbale să fie corect decodificate.

Comunicarea verbală constituie un alt punct central al competențelor sociale. Competențele profesionale, în special în cazul profesiilor care solicită interacțiune cu ceilalți, precum activitatea de informații, includ, în mod necesar,

competențe verbale. De obicei, persoanele inadaptate social se caracterizează printr-o conversație foarte săracă, astfel încât la întâlnirea cu o astfel de persoană, interlocutorul trebuie să își pregătească o listă de subiecte de conversație mai cuprinzătoare, astfel încât să existe posibilitatea de a-și alege un subiect potrivit sau de a succeda subiectele pentru a menține un ritm bun al conversației.

Dacă participanții la o discuție urmăresc să se facă acceptați sau simpatizați, trebuie să-și adapteze reciproc stilul verbal prin modificarea vocii, a debitului, limbajului etc. (Giles și Coupland, 1991). Orice conversație este însoțită și susținută de semnale non-verbale care subliniază cuvintele sau starea de spirit a actorilor sociali.

Empatia, cooperarea și atenția acordată celorlalți reprezintă capacități individuale indispensabile bunei funcționări a competenței sociale. Empatia reprezintă capacitatea de a împărtăși sentimentele altei persoane și de a te pune în locul său. Cooperarea constă în a ține cont de obiectivele celorlalți și de propriile obiective, comportamentul fiind adaptat în așa fel încât să fie atinse diferitele scopurile propuse. Numeroase probleme apărute la nivelul competențelor sociale derivă din lipsa de cooperare, abilitate indispensabilă bunei desfășurări a vieții sociale. De exemplu, un operator de informații trebuie să știe să-și convingă candidații să colaboreze și poate realiza acest lucru fiind empatic cu necesitățile, aspirațiile și sentimentele acestora și totodată atent la modul în care își direcționează sursele în conformitate cu posibilitățile lor relaționale sau ale celor către care sunt orientați.

Factori care influențează competența socială (apud Moscovici, 1998):

contextul social: o importanță foarte mare o are potrivirea dintre abilitățile persoanei și caracteristicile celor din jur. Un individ taciturn și studios poate da dovadă de incompetență socială într-un grup de persoane agitate și extrovertite, dar își poate găsi cu ușurință locul într-un mediu cu preocupări similare, format din persoane care valorizează liniștea și care își respectă reciproc tabieturile.

genul: bărbații au obținut scoruri mai înalte la asertivitate, comportamentul lor non-verbal oglindind, în general, această caracteristică (ton autoritar, voce puternică, pauze mai numeroase etc.). Femeile obțin scoruri superioare în ceea ce privește cooperarea, empatia, capacitatea de gratifiere și cooperare, competențele verbale și expresivitatea non-verbală.

vârsta: aspectele competenței sociale cresc o dată cu vârsta. Acumulările cele mai ample se produc în perioada în care tinerii care și-au terminat studiile se văd obligați să îndeplinească anumite sarcini sociale la serviciu sau în familie.

clasa socială: din punct de vedere al stratificării sociale și datorită profesiilor întâlnite adeseori în rândul acestora (medici, profesori, avocați etc.), adulții clasei de mijloc se exprimă mai ușor, intră mai ușor în relații și țin cont de punctul de vedere al celorlalți în mai mare măsură. Prin imitație socială și copiii acestora au o mai mare înțelegere socială, empatie și sunt mai gratifianți.

structura familiei: numărul și vârsta fraților și surorilor influențează dezvoltarea competențelor sociale. Este interesant că frații mai mari și copiii singuri la părinți sunt mai independenți în timp ce, cu cât numărul fraților și surorilor este mai mare, cu atât gradul de extraversie scade, probabil din cauza faptului că acești copii sunt mai puțin puși în situația de a interacționa cu alți membri ai grupului comparativ cu alții. Fetele care au frați mai mari pot învăța foarte devreme să interacționeze cu aceștia astfel încât să-și atingă scopurile.

Antrenarea competențelor sociale

Antrenarea competențelor sociale reprezintă, cu siguranță, miza și chestiunea fundamentală a cunoașterii acestei problematice. Am subliniat anterior utilitatea practică a deținerii unor astfel de capacități atât pentru cei lipsiți de competențe sociale, precum copiii respinși sau lipsiți de prieteni, adolescenții și tinerii singuri, timizi, nonconformiști, adulții cu probleme conjugale sau fără prieteni, persoanele vârstnice singure etc., cât și în rândul populației generale. Este evident că pentru activitatea de informații deținerea unor astfel de capacități este crucială pentru că aceasta, eminamente, presupune contactul cu celălalt. Dar aceste abilități sunt învățabile și sunt cel mai important contributor la apariția diferențelor care apar în privința capacităților de interacțiune cu ceilalți (Morgan, 1971).

Pentru dezvoltarea competenței sociale de către fiecare persoană în parte pot fi utilizate mai multe tipuri de strategii, majoritatea focalizate pe antrenament perseverent și constant. Unii oameni au mai mult succes în modul în care relaționează cu alții pentru că sunt mai înzestrați, fac unele lucruri pe care alții nu le fac sau pentru că le fac mai bine.

Gahagan (1984) acceptă importanța capacităților proprii, dar consideră că există o sumă de factori care merită atenție precum valorile, credințele și sentimentele pe care le avem.

De aceea, atunci când ne propunem să ajutăm oamenii să-și îmbunătățească relațiile cu ceilalți este necesar:

să încercăm modificarea **credințelor acestora despre propria** persoană. De exemplu, anxietatea poate submina performanța în multe situații sociale, iar oamenii anxioși au dificultăți de relaționare cu ceilalți.

să îi determinăm să înțeleagă că nu acordă suficientă **atenție performanțelor viitoare** pentru că sunt prea preocupați cu urmările acțiunilor inadecvate. Atenția excesivă îndreptată asupra propriei persoane și teama de a nu fi dezaprobat de societate pot conduce la o performanță socială limitată și inefficientă.

să îi facem să înțeleagă că pot interveni pentru a **controla rezultatele unei relații**. Cei care spun despre ei înșiși că nu pot face față, nu vor întreprinde vreo acțiune care să ducă la îmbunătățirea relațiilor pe care le au.

să determinăm modificarea **credințelor despre ceilalți** poate fi de ajutor în îmbunătățirea relațiilor. Pentru a răspunde eficient este necesar să percepi corect intențiile și comportamentele celuilalt. Există o serie de factori care condiționează aceasta, precum atenția selectivă, atribuirea etc.

să îi determinăm să își dezvolte **abilitățile de ascultare**, care permit înțelegerea corectă și deplină a mesajului transmis și sunt foarte utile în relațiile interpersonale care implică negocierea și interviul.

îmbunătățirea capacității de **a interpreta comportamentul altora și de a monitoriza reacțiile altora față de propriul comportament**. Un astfel de antrenament este jocul de rol, care permite să experimentezi o relație dintr-o altă perspectivă.

Înțelegerea specificului competențelor sociale și a rolului pe care acestea le dețin în viața profesională și personală, evaluarea corectă a nivelului acestora, cu sublinierea punctelor slabe și tari pentru fiecare individ în parte, și derularea unor programe nișate de antrenare a acestora reprezintă o piatră de temelie pentru succesul în activitatea de *intelligence*.

Lt. col. (r) conf. univ. dr. Ella Magdalena Ciupercă

Bibliografie:

- Giles, H. & Coupland, N. (1991). *Language: Contexts and Consequences*. Milton Keynes: Open University Press.
- Hayes, J. (1998). *Social Relationships*. În M. Poole și M. Warner. *The IEBM Handbook of Human Resource Management*. pp. 160-164. Londra: International Thomson Business Press.
- Kosmitzki, C. & John, O. P. (1993). The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality & Individual Differences*, 15.
- Lazarus, A.A. (1973). On assertive behavior: a brief note. *Behavior Therapy*, 4, 697-699.
- Morgan, T. (1971). A critical Survey of training in interactive skills. În N. Rackham, P. Honey și M. Colbert (eds.). *Developing Interactive Skills*. Guilsborough: Wellens.
- Moscovici, S. (1994). *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*. Iași: Editura Universității „Al.I.Cuza”
- Moscovici, S. (coord.) (1998). *Psihologia socială a relațiilor cu celălalt*. Iași: Editura Polirom.
- Schneider, R. J., Ackerman, P. L., & Kanfer, R. (1996). To act wisely in human relations: Exploring the dimensions of social competence. *Personality & Individual Differences*, 2.
- Sternberg, R. J., Conway, B. E., Ketron, J. L., & Bernstein, M. (1986). People's conceptions of intelligence. *Journal of Personality & Social Psychology*, 41;

PROBLEMATICI SECURITARE ACTUALE ÎN ORIENTUL MIJLOCIU

Scurte repere geopolitice

Aflat la intersecția a trei continente – Europa, Asia și Africa – Orientul Mijlociu a constituit dintotdeauna o zonă de o însemnătate strategică excepțională din punct de vedere cultural, economic și politic, care a reprezentat aria preocupărilor multora dintre cei interesați să deslușească specificitățile regiunii.¹

Este locul de naștere și leagănul celor trei mari religii monoteiste, iudaismul, creștinismul și islamul, regiunea cu cele mai bogate resurse petroliere de pe întreg mapamondul și centrul unde se intersectează, astăzi, interesele politice ale celor mai importante puteri mondiale.

Din punct de vedere istoric, Orientul Mijlociu a fost adesea perceput ca o zonă a interferențelor geopolitice, având un potențial ridicat de instabilitate, un adevărat „vulcan în activitate al geopoliticii (...) ale cărui erupții neîntrerupte din ultimele decenii destabilizează regiunea (...) și face din aceasta cel mai virulent focar de războaie religioase, civile și/sau interstatale și teroriste”.² Determinismul istoric, deși joacă un rol important în explicarea diferitelor dinamici din regiune, reprezintă, totuși, doar una dintre fațetele întregii problematice.

În cei peste o sută de ani de la căderea Imperiului Otoman, Orientul Mijlociu nu a cunoscut niciodată pacea și stabilitatea socială, ecuația securitară fiind influențată de „invasii și ocupații străine, războaie arabo-israeliene, puciuri militare, conflicte între sunniți și siiți și între kurzi, arabi și turci”³ și, mai de curând, de amenințări de tip nou, asimetrice, neconvenționale, hibride tot mai greu de identificat și de gestionat.

Evoluția regiunii în a doua jumătate a secolului trecut a fost influențată, în mod substanțial, de demersurile celor două puteri mondiale, URSS și SUA, de a-și impune dominația ideologică, urmărind, în fapt, interese de natură

¹ A se vedea: Cătălin Peptan et al., *Terorismul. Manifestări și evoluții în zonele fierbinți ale mapamondului. Asia și Africa*, Editura Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2020, din cuprinsul căreia se preia parțial (pp. 96-103, 205-208) conținutul acestui articol.

² Pascal Lamy; Nicole Gnesotto; Jean-Michel Baer, *Încotro se îndreaptă lumea?*, Editura Niculescu, București, 2018, p. 105.

³ Patrick Cockburn, *Epoca Jihadului. Statul Islamic și marele război pentru Orientul Mijlociu*, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 6.

economică. În acest context, naționalismul și panarabismul au reprezentat comportamente cotidiene ale majorității cetățenilor și chiar a reprezentanților statelor din Orientului Mijlociu, în demersurile acestora de a se opune oricărei influențe străine și de a-și menține privilegiile.

În ultimele decade, deteriorarea climatului de securitate a avut drept cauză principală sfârșitul ordinii internaționale bipolare⁴ și tranziția spre o „ordine internațională multipolară”. Destrămarea URSS a făcut posibilă influența crescândă a SUA în regiune și cultivarea unor relații privilegiate cu anumite state, cu dorința afirmată a creării „Noului Orient Mijlociu”, fără însă a rezolva problemele istorice cu care acesta s-a confruntat. Cum orice formă de tranziție presupune anumite procese sinuoase și, implicit, diverse ipostaze ale instabilității, securitar și geopolitic, Orientul Mijlociu se înscrie în această logică.

Primăvara arabă, germenul unor speranțe deșarte

Începutul mileniului actual a regăsit lumea arabă într-o efervescență fără precedent, cu ample mișcări de protest derulate sub titulatura „Primăvara Arabă”.⁵ Ea poate fi considerată varianta actuală a „renașterii islamice”, amplă mișcare intelectuală, socială și politică ce i-a determinat pe musulmani să se întoarcă la islam „ca sursă de identitate, sens, stabilitate, legitimitate, dezvoltare, putere și speranță”.⁶ Este o reîntoarcere la acel islam original, la militantismul radical care, de cele mai multe ori, devine instrumentalizat de islamul politic⁷, având în continuare un puternic potențial de mobilizare socială, explicabil prin insuficienta internalizare a mizelor modernizării și menținerea unor comportamente și manifestări cutumiare tradiționale, mai ales de către leadership-ul local, și prin amestecul toxic dintre politică și religie. Totodată, este o orientare spre unificarea tuturor credincioșilor musulmani într-un stat virtual ce-i reprezintă, indiferent de etnie, animați, însă, de o ideologie într-o continuă expansiune, panislamismul.

„Primăvara Arabă” a fost rezultatul unei crize sistemice de natură socială, economică și politică, determinată de cauze diverse, ce au marcat

⁴ Bernard Lewis, *Istoria Orientului Mijlociu. De la apariția creștinismului până în prezent*, Editura Polirom, Iași, 2014, p. 283.

⁵ Denumire dată mișcărilor de protest începute în anul 2010, în unele țări din Orientului Mijlociu și Africa de Nord.

⁶ Samuel Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera, București, 2019, p. 193.

⁷ Anoushiravan Ehteshami, *Globalization and Geopolitics in the Middle East Old Games*, New Rules, Routledge, London, 2007, p. 90.

profund viața colectivităților, precum: manifestarea unor regimuri autoritar-totalitare caracterizate prin încălcarea drepturilor cetățenilor, guvernare neperformantă și corupție endemică, carențe majore în ceea ce privește dezvoltarea economică, creșterea alarmantă a șomajului și inflației, amplificarea decalajului dintre săraci și bogați, creșterea demografică fără precedent dublată de neracordarea domeniilor educației și serviciilor sociale la realitățile lumii moderne și, nu în ultimul rând, numărul mare al populației tinere fără perspectivă de dezvoltare în plan personal.⁸

Ca un paradox, toate aceste elemente contextuale s-au manifestat pe fondul unei islamizări culturale, sociale și politice a aproape tuturor țărilor din regiune, societatea civilă islamică cunoscând o afirmare excepțională, mult mai pregnantă față de perioadele anterioare. Tocmai acest context a alimentat „speranța că vor răsări florile proaspete ale democrației, toleranței și păcii, care să înlocuiască vechile regimuri brutale și dictatoriale.”⁹ Pe acest fond, rolul mișcărilor islamiste a crescut continuu, ele confundându-se, adeseori, cu opoziția guvernamentală din țările musulmane.

Adăugând acestor realități problemele generate de diferențele confesionale, conflictele interetnice și de menținerea sau impunerea unui islam tradițional, care în mod paradoxal „propovăduiește supunerea și stăpânirea de sine, (dar, n.a.) are adepți care dau dovadă de nesupunere și rebeliune”¹⁰, putem concluziona că Orientul Mijlociu reprezintă regiunea cea mai „fierbinte” a lumii la început de mileniu, cu cel mai mare potențial de afectare a ecuației securitare zonale și chiar globale.

Mișcările de protest care au marcat Orientul Mijlociu au fost inițiate atât de reprezentanții islamului politic radical, ai mișcărilor islamiste sau ai islamului militant, cât și de masele populare din toate păturile sociale¹¹, un rol esențial revenind femeilor islamiste, pe care tradițiile conservatoare nu le-au mai împiedicat să iasă în stradă, să-și exprime opinia și să clameze, alături de marea masă a protestatarilor, necesitatea transformării democratice a societății arabe. Cele mai recente astfel de mișcări, cele din Iran (care au început în luna septembrie 2022), sunt răbufniri ale unor nemulțumiri cu cauzalitate multiplă,

⁸ Serviciul Român de Informații, *Calendar Contraterorism 2017*, p. 6.

⁹ Patrick Cockburn, *Op. Cit.*, p. 239.

¹⁰ Philippe Gaudin, *Marile religii*, Editura Orizonturi, București, 2009, p. 97.

¹¹ Peter Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Editura Humanitas, București, 2015, pp. 472-473.

precum manifestarea excesivă a unui regim opresiv, acapararea polilor de putere de către ultraconservatori, perpetuarea melanjului dintre teocrație și democrația parțială clamată de Republica Islamică, problemele de ordin economic care se extind la nivelul regiunii și, nu în ultimul rând, statutul femeilor, care este o problemă reală în Iran.¹²

În contextul derulării mișcărilor menționate, rețelele sociale au completat deficitul de comunicare socială impus de regimurile aflate la guvernare¹³ în multe țări din Orientul Mijlociu, și au avut „un rol esențial pentru organizarea protestelor”¹⁴, devenind instrumente importante pentru sprijinirea acestor mișcări.¹⁵

Reacțiile autorităților guvernamentale, care au acționat și încă acționează pe orice cale, până în ultima clipă, pentru păstrarea privilegiilor, fără a ține cont de consecințe, au generat mișcări protestatare extreme care au afectat profund viața socio-economică și securitatea țărilor din regiune. Exemplul recent, cel din Iranul zilelor noastre, este mai mult decât edificator. În pofida demersurilor autorităților de a înăbuși protestele de stradă și de a limita dreptul la informare a cetățenilor prin întreruperea comunicațiilor online, tot mai multe categorii de persoane își clamează drepturile și își exprimă nemulțumirile, ca o „reflexie a tensiunilor și problemelor profunde care macină societatea iraniană”.¹⁶

Concluzionând, am putea spune că influențele nefaste ale conflictelor din Orientul Mijlociu asupra vieții cotidiene au determinat populația locală să-și manifeste deziluzia față de preconizatele și mult așteptatele schimbări la nivelul societății arabe, odată cu primii gemeni ai mișcării „Primăvara Arabă”, considerându-se, însă, că, în realitate, în regiune s-a instalat „Iarna Arabă”. Pe bună dreptate se afirmă că orice plan de pacificare a acestei zone sau de

¹² Anca Năstase. (22 septembrie 2022), *Pot da femeile din Iran semnalul schimbării în societate?*, disponibil la <https://www.rfi.ro/social-149067-pot-da-femeile-din-iran-semnalul-unei-schimbări-societate-interviu>, accesat: 02.11.2021

¹³ În acest context autoritățile unor țări afectate de proteste au blocat accesul la aceste rețele, au restricționat sever mass-media internațională, reporterii fiind amenințați, agresați sau reținuți de către autorități.

¹⁴ Carmen Gavrilă, *Revolta Orientului*, Editura Polirom, Iași, 2013, pp. 18-22.

¹⁵ Frederic Pichon, *Siria. De ce s-a înșelat occidentul*, Corin Books, București, 2015, pp. 41-43.

¹⁶ Adrian Dumitru. (01.11.2022). *Deși revolta împotriva regimului continuă, Iranul anunță procese publice pentru 2.000 de protestatari*, disponibil la <https://www.digi24.ro/stiri/externe/desi-revolta-impotriva-regimului-continua-iranul-anunta-procese-publique-pentru-2-000-de-protestatari-2136713>, accesat: 02.11.2021.

detensionare a sistemului socio-politic se cere ancorat realist în condițiile structurale care construiesc profilul regional geosecuritar al Orientului Mijlociu.

Terorismul, sursă a instabilității în regiune

Alterarea ecuației securitare a constituit contextul favorabil al apariției și manifestării unor entități teroriste, care au militat pentru promovarea propriilor ideologii, adoptând o strategie și tactică graduală, de la modalități subtile de obținere a obedienței, prin diverse forme de propagandă, până la impunerea controlului total, prin măsuri represive extreme.

Fenomenul terorist, hrănit dintr-un veritabil „incubator al urii” alimentat de un nefericit cumul al problemelor sociale, economice, politice, educaționale și culturale¹⁷, s-a manifestat cu o virulență deosebită și a cuprins ca arie de manifestare aproape toate țările din regiune. Apogeul activității grupărilor extremiste radicale a fost atins în anul 2014, odată cu declararea de către ISIS a noului califat islamic în ținuturile controlate din Siria și Irak.

Reacțiile autorităților internaționale la extinderea fenomenului terorist în țările Orientului Mijlociu, cu tendințe de „difuzie” și spre alte areale geografice, au fost prompte și au transformat lumea arabă într-un „teatru de operațiuni militare” care a afectat situația economică și securitară a multor state din regiune. Succesele obținute în lupta împotriva ISIS a determinat leadershipul grupării să retragă capabilitățile acesteia în Siria și Irak, „pentru a se reorganiza și redresa după pierderile suferite, pregătindu-se pentru un nou început ca mișcare revoluționară, nu ca mișcare teritorială ca în trecut”.¹⁸

După aproape zece ani de acțiuni concertate, care au condus la înfrângerea ISIS, Orientul Mijlociu face, astăzi, obiectul încercărilor marilor puteri mondiale de a trasa noi zone de influență în regiune, ceea ce irită orgoliul țărilor arabe.

Situația securitară în regiune pare să cunoască noi exacerbări după incursiunile militare ale Turciei din nordul Siriei, cu scopul declarat de a elimina elementele teroriste din zona de frontieră. Rolul de „stat nucleu” al civilizației

¹⁷ Serkan Tasgin; Taner Cam, *Reasons for Terrorism in the Middle East*, în Alexander R. Dawoody (editor), *Eradicating Terrorism from the Middle East Policy and Administrative Approaches*, Springer, 2016, p. 86.

¹⁸ Rahel Klein, *Global Attack Index: A scăzut numărul atacurilor teroriste*, (2019, 28 ianuarie), disponibil la <https://www.dw.com/ro/global-attack-index-a-scazut-numarul-atacurilor-teroriste/a-7262097>, accesat: 19.09.2019.

islamice, pe care Turcia și-l revendică de mai mult timp¹⁹, sau de actor major implicat, inclusiv, în soluționarea crizei militare din Ucraina (determinată de „operațiunea militară specială” întreprinsă de Federația Rusă)²⁰, este contestat de unele state, care, la rândul lor, urmăresc creșterea influenței la nivel regional.

Pe de altă parte, profundele sentimente revanșarde manifestate de țări importante din lumea arabă, precum Irakul sau Iranul, împotriva SUA și aliaților săi, considerate state invadatoare în ținuturile sfinte ale lumii islamice, fac din acestea și din țările Orientului Mijlociu care le sprijină țintele predilecte ale acțiunilor teroriste puse la cale de entitățile extremiste din regiune, amplificând, astfel, situația conflictuală și alterând substanțial parametrii ecuației securitare.

De altfel, apariția și manifestarea cu o virulență deosebită a fenomenului terorismului în țările Orientului Mijlociu a avut loc pe fondul incapacității statelor arabe de a se adapta valului globalizării – în detrimentul avantajelor pe care le-ar fi putut înregistra având în vedere potențialul economic al regiunii – inclusiv în ceea ce privește extinderea libertăților cetățenești. Format, în mare parte din state disfuncționale, în care gradul de conștientizare și de apreciere a factorilor geopolitici este destul de redus – în pofida unor exemple de succes, așa cum sunt țările arabe din Golful Persic, care de la „regate ale deșertului” au devenit puteri globale²¹ – Orientul Mijlociu reprezintă un areal geografic în care credința în excepționalismul local a favorizat apariția și potențarea terorismului, inclusiv ca modalitate de opoziție la ceea ce lumea occidentală „exportă” sub presiunea valului globalizării.²²

Col. (r) dr. ing. Cătălin Peptan

¹⁹ Samuel Huntington, *Op Cit.*, pp. 327-328.

²⁰ Marie, Jegu (19 august 2022), *Turkey's Erdogan covets key mediator role in Ukraine conflict*, disponibil la https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/08/19/turkey-s-erdogan-covets-key-mediator-role-in-ukraine-conflict_5994090_4.html, accesat: 02.11.2021.

²¹ Rory, Miller, *Țările arabe din Golful Persic*, Editura Corint, București, 2020.

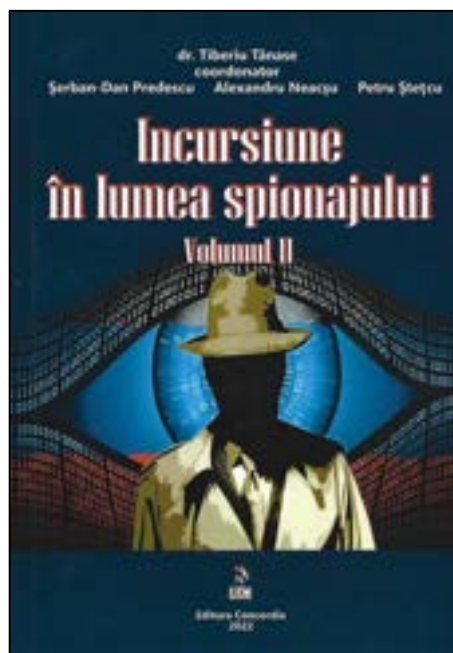
²² Waleed Hazbun, „*The Middle East through the Lens of Critical Geopolitics: Globalization, Terrorism, and the Iraq War*”, pp. 10-12, în Michael, E. Bonine; Michael Gasperand; Abbas Amanat, (editors), *Forthcoming in Is There a Middle East ?*, Stanford University Press, disponibil la https://www.academia.edu/4862577/The_Middle_East_through_the_lens_of_Critical_Geopolitics_Globalization_Terrorism_and_the_Iraq_War, accesat: 15.11.2020.

NOTE DE LECTURĂ, PREZENȚE ÎN MASS-MEDIA

DESPRE SPIONAJ

Mulți observatori tind să înțeleagă *intelligence*-ul în primul rând ca o unealtă a politicii externe și de apărare. Alții se concentrează pe rolul său în securitatea internă, iar câțiva se concentrează pe rolul pe care serviciile de informații l-au jucat ca mecanism al opresiunii statale. O interesantă divergență de opinii este legată de caracterul de bază al *intelligence*-ului. Michael Herman (un fost profesionist) îl privește ca pe o formă de putere a statului în propriul său drept, iar această conceptualizare este în centrul analizei în influentul său studiu „puterea *intelligence*-ului în timpul păcii și al războiului”. Istoricul canadian John Ferris utilizează o viziune diferită, considerând că „*intelligence*-ul nu este o formă de putere, ci un mijloc de dirijare a utilizării acesteia, fie ca amplificator al forței brute, fie prin ajutorul dat în înțelegerea mediului înconjurător și a opțiunilor care există, iar ulterior în modalitatea de aplicare a forței sau a influenței și împotriva cui”. Indiferent de formula adoptată și indiferent de calitatea *intelligence*-ului oferit, cel mai important rămâne discernământul liderilor politici și abilitatea de a jongla cu valoarea și limitele *intelligence*-ului.

O interesantă lucrare ce analizează aceste teme este ***Incursiune în lumea spionajului***, apărută recent la Editura arădeană Concordia, rod al cercetărilor unor consacrați specialiști în domeniu, respectiv colegul nostru dr. Tiberiu Tănase (coordonator), Șerban-Dan Predescu, doctorand SNSPA,

Alexandru Neacșu, expert bancar și pasionat al studiilor de *intelligence*, Petru Ștețcu, investigator, mediator și jurist, fost ofițer de *intelligence*.²³

Structura cărții este foarte generoasă, abordând probleme teoretice ale activității de informații externe cum sunt definirea spionajului, tipuri de spionaj, reguli și greșeli ce marchează *intelligence*-ul extern și al agenților externi. Pe parcursul celor 24 de capitole este prezentată și istoria activităților de informații externe din antichitate până în epoca modernă. Sunt, de asemenea, prezentate aspecte ale spionajului recent, între care tipurile de agenți și principalele servicii și comunități informative de după al Doilea Război Mondial. Nu sunt uitate nici celebrele rețele de spionaj și nici cârțițele din serviciile de informații, fiind analizate câteva exemple relevante. În limbajul serviciilor de *intelligence*, „cârțiță” este un termen generic folosit pentru agentul infiltrat, plasat sau recrutat în interiorul unui serviciu de informații sau în structura altei instituții guvernamentale din statul-țintă. Mai poate desemna un agent infiltrat în structura politică sau militară a acestuia, cu obiectivul precis de a avansa până la o poziție cheie, moment în care agentul este activat pentru a furniza informații importante.

Dintre figurile celebre de „cârțițe” care și-au trădat propriile servicii de informații sunt prezentate cele din serviciile de *intelligence* americane (CIA și FBI), respectiv sovietice, cum sunt Aldrich Hazen Ames, Robert Hansen, Vladimir I. Vetrov, nefiind uitat nici H.A.R. „Kim” Philby, considerat „cea mai periculoasă cârțiță din toate timpurile”.

Această incursiune în lumea complexă a spionajului ne oferă un cadru analitic pentru înțelegerea unor termeni și acțiuni specifice serviciilor comunității de *intelligence*, precum și pentru aprecierea valorii sale, de la origini și până astăzi.

Autorii reușesc să descrie componentele activității de informații, înșirate pe o perioadă de peste un secol și jumătate. Ei au tratat și ordonat în acest manual date, studii și învățăminte, cu caracter general, precum și analize de specialitate a „puterii activității de *intelligence*” sub trei regimuri politice.

²³ Dr. Tiberiu Tănase (coordonator), Șerban-Dan Predescu, Alexandru Neacșu, Petru Ștețcu, *Incursiune în lumea spionajului*, ed. Concordia, Arad, 2022

Trebuie să precizăm că autorii au combinat experiența personală cu parcurgerea unei bogate bibliografii de specialitate, la care a fost adăugat un evantai de reflecții erudite, lucrarea fiind scrisă într-o manieră convingătoare și destul de clară, putând fi parcursă atât de profesioniști, sau de învățăcei ai activității de informații, cât și de orice persoană interesată de tainele muncii de spionaj sau contraspionaj. Cu cât ne adâncim mai mult în lectura cărții, vom constata că autorii abordează tainele muncii de informații, subliniind principiile care definesc activitatea de spionaj /culegere de informații externe în scopul asigurării unor produse informative de calitate, necesare luării de decizii importante, la toate nivelurile, de a contura și estima, pentru decidenți, forma amenințărilor, cu adresă directă la securitatea globală și națională.

Analizând vasta problematică a *intelligence*-ului extern, derulată în cele mai dificile perioade ale istoriei spionajului, pornind de la teorie, dar și cu numeroase prezentări de cazuri, cartea este bine documentată, se constituie într-un util instrument de înțelegere și învățare pentru cei preocupați de resorturile muncii de *intelligence* și poate deveni, rapid, un text de referință.

Lucrarea se constituie, de asemenea, într-un argument pentru aprofundarea cercetării interdisciplinare a muncii de informații externe ca subdomeniu al activității informative. (Red.)

PREZENȚE ÎN MASS-MEDIA

- În lunile *august – noiembrie* a.c., **colonel (r) Tudor Păcuraru**, membru al Sucursalei București, **a participat la mai multe dezbateri** organizate de posturile de televiziune *Antena 3 CNN*, *B1 TV*, *studioul de televiziune al grupului de presă Capital – Evenimentul Zilei* și, totodată, a publicat numeroase și ample analize în „*Evenimentul Zilei*” și „*Evenimentul Istoric*” privind evenimentele din Ucraina, evoluții geostrategice la nivel zonal și internațional, riscuri și amenințări pentru securitatea României.
- La *18 octombrie* a.c., **col. (r) Ioan Burdulea**, membru al Sucursalei **Dâmbovița**, **a acordat un interviu în direct la postul de televiziune Antena 3 CNN** pe problematica specifică Contraspionajului antisovietic din perioada 1970-1989, cu relevarea unor acțiuni antiromânești, între care

preconizată intervenție militară în România, în 1968, pentru înlocuirea lui Nicolae Ceaușescu cu un lider obedient Moscovei și racolarea unor militari în scopul obținerii de informații secrete privind armata română, dar și al inițierii unor acțiuni vizând răsturnarea regimului Ceaușescu.

- **Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu a publicat, în continuare, în revista *Evenimentul Istoric* articole din ciclul „Opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu”.**

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

GEORGE ENE

UMBRĂ CU RĂDĂCINI

Vechea-ntrebare *până când?*
Umbă în cârjă, ca omul de rând,
Tremurând, șovăind, așteptând.
Răspunsul, fără floricele,
Îl vrea însă proaspăt ca ele.
Știe bine că-n jocul cu zarul
Câștigă adesea Cezarul.
Îndestul de vrednică, învoindu-se,
Degustă povestea, desăvârșindu-se.
În râvna-i află seninătate;
În bunătate, bucurie de frate.

*

Tremur sub un gând, fumegând.
Nu pot să fug ori să strig.
O lumină îmi joacă pe pleoape
Petale din bucuriile toate.
Umbra-mi cu rădăcini sub călcâie
Se țese-ntr-o liniște cenușie.
Ce motive să aibă? Ce știe...?
Prin fereastră se strecoară discretă
O-nchipuire dup-o altă planetă.
Strânge la piept un mănunchi de mirări.
– Mai ești acolo, suflete?
Ai pe cineva mai aproape decât îngerul,
Mai departe ca indiferența?
Stai tot acolo, întemnițat în burta lupului –
Potolit ca focul în cremene?
Prins în lațul păsării care să-ți semene?
Spre răspuns, îi cer siluetei
Numele și adresa planetei..
Plictisită, umbra mea se-ntinde și cască.

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

Mare figură...! O credeam fără-aur, fără gură.

PETRU POPIȚA

CATREN 242

Când doina cântă și izvoarele curg
Codrii bătrâni își freamătă ramul
Jalea și dorul în picuri se scurg.
Și-alină ușor și mângâie neamul

CATREN 63

Știi multe și sigur multe poți uita!
Uitarea face parte din viața ta!
Nu fi trist ! Ce-ți spun, te poate consola:
„Doar cel ce nu știe, nu are ce uita”.

ALEXANDRU ENE

IUBIREA CA O POEZIE

Cândva ne-am întâlnit în poezie,
Ne-am cunoscut pe țărmul unui vis,
Orchestra cânta o sublimă simfonie,
Veghind un înger dinspre Cer trimis.

Timid ne-am dăruit prin poezie,
Iubindu-ne păgân și ilegal,
Clădeam iubirea sacră-n nebunie,
Din săruturi, absurdul ideal.

Subit ne-am despărțit prin poezie,
Crâncene vorbe spuse cu păcat,
Orchestra cânta, ce tristă simfonie,
Lumini de jar plângeau pe cel plecat.

IOAN HÂRBU

AULA TĂCERII

Suntem atât de mulți
și totuși atât de puțini
trecători, prin aula tăcerii,
încât mă asurzește

zgomotul făcut
de inele visării
privind la setul de amintiri.

Suntem grăbiți să apucăm
un nou apus de soare
la malul prea frumosului destin
și ne topim încet
în orizontul unei noi priviri.

EU NU VREAU

Eu nu prea vreau ca tu să fii
centrul atenției gândurilor mele,
doar periferia pe care
să te plimbi în pas de amintire.
Aș putea să sădesc pretutindeni
în cosmosul incert al viitorului
numai impresii despre trăinicia
unirii întru credința veșniciei
când stăruie pasul tău mai mult
pe o alee dosită la vedere.

IOAN GRIGORAȘ

TU, NEVĂZUTĂ...

Și iar mă-ntorc la tine poezie –
Iubita mea, tu care știi s-asculți
Cum sufletu-mi se face herghelie,
Cu mii de cai înaripați, oculți,

Ce înconjoară zi de zi pământul
Gonind spre rai prin iadul înflorit –
Când sunt cu tine n-am decât cuvântul
Și doar prin el aș vrea să fiu iubit.

Nu-mi spuneți că visez precum nebunul
Care trăiește-nchis în lumea lui;
Înclin să cred că ăsta mi-e destinul;
Să mă asemăn florii soarelui –

Mereu după iubire cu privirea –
M-aștept, iubind, să mișc din locuri munți;

Să curgă și spre mine fericirea,
Iar de mă-nșel, tu ai să știi s-asculți...

NOSTALGII HIBERNALE

Prea triste-s parcă zilele de iarnă,
Ai rupt și pozele și nu-mi răspunzi,
Doar nepăsarea o mai lași să cearnă,
Mi-e dor de ochii verzi. De ce-i ascunzi?

La geamul tău cu fulgii de ninsoare,
Eu scriu poeme-n care-ți spun... iubesc!
Dar tu mereu închizi uși cu zăvoare,
Și taci, deși îmi ceri să îți vorbesc.

Nu ți-am cerșit decât un zbor cu mine,
Să evadezi din colivii ce strâng,
Să nu mai rătăcești când nu ți-e bine,
Să nu mai plângi... ca eu să pot să-ți plâng.

Prea triste-s parcă zilele de iarnă,
Tu vii și pleci pe câte-un drum umblat,
Doar nostalgiile în suflet toarnă
Durerea unui vis îndepărtat.

CORIN BIANU

ISTORIE ROMÂNĂ

În noi și deasupra noastră,
Istoria,
Ca o pasăre măiastră,
Înălțându-și zborul
Din străvechi pământ românesc.

Superbu-i cuib
Nu poate fi altul
Decât limba română.

Transcrierea sfoasă a cântecului ei
Este poema aceasta...

ROMÂNIA DIN CÂND ÎN CÂND

Așa cum orișice astru
Din oricare parte a Universului,
Are un timp al său, propriu,
Comparabil,
Dar niciodată identic cu al altuia,
Astrala naștere a României
A adus inconfundabilul timp românesc.

Ne intitulăm cu mândrie, români
Și ne transpunem în faptă noblețea,
Dar nu întotdeauna împlinim pe de-a-ntregul
Conturul speranțelor noastre.

Între superbul ideal de la orizont
Și realitatea învălmășită de zi cu zi,
România se arată a fi ea însăși,
Numai de când în când!

COSTICĂ DOGARU

GÂNDURI NEROSTITE

mă veștejesc cu anii
ca frunza-ngălbenită în copaci,
de toamnele târzii
pe un schelet mai mic
și desfrunzit.
sînt cum mă scurg
ca nisipul în clepsidră...
sunt dus de ape,
rostogolit spre adâncuri.
rămân în urma mea
doar gânduri nerostite.

PLOUĂ CU LACRIMI

de săptămâni plouă întruna
plouă apăsător și surd
plouă ca-n Bacovia.
Lacrimi... din sufletul meu...
Amintirile se rup
Ca niște petale
Smulse de ploaie
și rămân cu sufletul gol...

IOAN FLORIAN

O VIAȚĂ

Am iubit liliacul
înflorit în luna mai,
Mi s-a părut
cel mai frumos cântec de primăvară.
A doua zi l-am găsit ofilit
la geamul casei mele...
Am iubit trandafirii,
i-am ferit de vise urâte
și a doua zi erau veseli-aprinși,
într-o dimineață m-am trezit
cu lacrimi-petale zăcând lângă pat...
I-am udat zile la rând
cu lacrimile mele.
Mă întâlnesc cu toamna pe câmp,
unde caut și azi
liliacul alb,
trandafirii roșii...
Mă întorc, seara, trist
uneori, găsind un bujor strivit
în podul palmei...

ȘI TOATE S-AU OPRIT

Și toate s-au oprit în lacrima-nserării,
Soarele și Luna par doi bătrâni înfrigurați,
Iar umbrele orfane par suspendate săbii
În palmele drumeților însingurați.

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: AUGUST - NOIEMBRIE 2022

- *6 august:* În cadrul Programului de acțiuni „Vâlcea mai puțin cunoscută” **Sucursala Vâlcea** a organizat o excursie în Parcul Național Buila-Vânturarița, zonă protejată de interes național, precum și la Schitul Iezer, așezământ monahal ctitorit în 1552, al cărui istoric a fost prezentat de stareța lăcașului și de col.(r) Marian Petrescu. Din partea Sucursalei au fost donate mai multe alimente la mănăstire, iar patronului Cabanei Cheia un drapel național.
- *23-24 august:* La inițiativa **Sucursalei București** (profilul antiterorist), membri ai Sucursalelor **București, Constanța, Cluj, Galați și Tulcea** au făcut o vizită la Aeroportul Internațional Mihail Kogălniceanu din Constanța, care a marcat împlinirea a 50 de ani de la detășarea pe aeroport a primului Detașament de însoțitori de bord ai aeronavelor TAROM, din cadrul Grupului Operativ Șoimii. Evenimentul a fost organizat și coordonat de Col. (r) Adrian Nițoi, din Sucursala București.
- *23-24 august :* **Sucursala Bacău** a organizat pentru membrii săi o excursie în municipiul Suceava, unde au fost vizitate Cetatea de Scaun din Suceava, precum și alte obiective turistice din această localitate.
- *25-27 august:* **întâlnirea Promoției '68 de ofițeri de informații**, la 54 de ani de la absolvirea Școlii de la Băneasa, a avut loc la Timișul de Sus. Au participat 30 de absolvenți, întâlnirea constituind un nou prilej de rememorare a unor momente semnificative, cu încărcătură nostalgic-emoțională, din perioada studiilor militare și juridice. Evenimentul s-a încheiat cu intonarea imnului promoției, pe un text adaptat de gl. bg. (r) Ion Stoica.

- *27-29 august:* La invitația **Sucursalei Satu Mare**, membri ai **Sucursalelor Vâlcea și Argeș** au participat la o serie de evenimente de comemorare a eroilor neamului românesc. Un prim eveniment a avut loc la mormântul eroului Avram Iancu de la Țebea, urmat de o vizită în centrul orașului Oradea, ghidată de președintele **Sucursalei Bihor**, col. (r) Petrean. A doua zi, grupul de rezerviști a participat, alături de președintele Sucursalei Satu Mare, col. (r) Voicu Șichet, la slujba de sfințire a unui monument dedicat armatei române. Printre cei care au rostit alocuțiuni cu această ocazie s-a aflat și președintele Sucursalei Argeș. Oficialitățile ecleziastice au oferit reprezentanților sucursalelor Satu Mare, Argeș și Vâlcea diplome și obiecte evocatoare ale momentului. Pe drumul de întoarcere a fost vizitat orașul Carei și, cu sprijinul **Sucursalei Cluj**, zona pietonală din centrul municipiului Cluj-Napoca.
- *02-04 septembrie:* În organizarea **Sucursalei Bistrița Năsăud**, în resortul „Coroana de Aur” din centrul istoric al orașului Bistrița a fost marcată cea de-a 45-a aniversare promoției 1977 a absolvenților Școlii Militare de Ofițeri Activi a Ministerului de Interne, care poartă numele „Stejarul Independenței”. Evenimentul, precedat de vizitarea zonei istorice a municipiului Bistrița, a fost organizat de col. (r) Mihai Belei, gazda reuniunii, și col. (r) Viorel Sârbu și a inclus alocuțiuni și evocări ale vieții de elev militar și a celei profesionale. Participanților le-au fost înmânate diplome și insigne aniversare.
- *06-09 septembrie:* În organizarea col. (r) **Costel Agachi** și a gl. bg. (r) **Adrian Prundurel** a avut loc, la Tulcea, reuniunea promoției 1976 a Școlii Militare de Ofițeri Activi a Ministerului de Interne, arma „informații”.
- *7 septembrie:* **Sucursala Iași** a organizat o întâlnire a membrilor săi cu șeful Direcției Regionale Moldova Nord-Est, care i-a informat pe participanți în legătură cu preocupările unității pentru asigurarea condițiilor necesare bunei funcționări a sucursalelor teritoriale din raza de activitate.
- *La începutul lunii septembrie*, la **Sucursala Alba** au fost organizate concursuri de șah și de pescuit, la care au fost antrenați un număr însemnat de membri. Primii clasați au primit diplome. Acțiunea s-a bucurat de succes, cei prezenți solicitând ca asemenea manifestări să continue.

- *14 septembrie*: un grup de reprezentanți ai **Sucursalei Vâlcea** au răspuns invitației colegilor din **Argeș**, participând la dezvelirea și sfințirea crucii comemorative închinată cadrelor de informații din toate timpurile.
- *14-15 septembrie*: **Sucursala Sibiu** a organizat o reuniune comună cu colegi din **Sucursala Bihor**, care a început cu primirea de către conducerea Direcției Regionale Transilvania Sud, ocazie cu care au rostit alocuțiuni șeful Direcției și gl. bg. (r) Nechifor Ignat, vicepreședinte al ACMRR-SRI. Ulterior, a fost vizitată Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu la invitația rectorului, gl. bg. prof. univ. dr. ing. Ghiță Bârsan, care a prezentat laboratoarele de studiu și obiectivele didactice. A urmat un tur al centrului istoric al municipiului Sibiu, prezentat de prof. arheolog Adrian Georgescu, șef de secție la Muzeul Național „Samuel Brukenthal”, și o recepție în cursul căreia a fost prezentat un program artistic al cunoscutului ansamblu „Junii Sibiului”. A doua zi, vizita a continuat la Consiliul Județean Sibiu unde vicepreședintele dl. Marcel Luca a făcut o scurtă prezentare a județului, apoi, au fost vizitate Muzeul de Istorie veche „Casa Altenberger”, ghidajul fiind din nou asigurat de către prof. Adrian Georgescu și Catedrala Mitropolitană, atestată ca prima mitropolie ortodoxă înființată de Andrei Șaguna în Transilvania.
- La *jumătatea lunii septembrie*, un grup de membri ai **Sucursalei Suceava**, condus de președintele Sucursalei, colonel (r) Dan-Adrian Prelipceanu, au vizitat Muzeul Național al Bucovinei din localitate, instituție creată în urmă cu peste 100 de ani, în care se află expuse numeroase obiecte de preț și vestigii care au aparținut Cetății de Scaun a Sucevei.
- *26-29 septembrie*: **Sucursala Dâmbovița** a organizat pentru membrii săi o excursie în satul turistic Șirnea, aflat între masivele Bucegi și Piatra Craiului.
- *Tot în cursul lunii septembrie*, în contextul comemorării a 150 de ani de la trecerea în neființă a eroului moț Avram Iancu, **Sucursala Alba** a organizat, cu sprijinul DRI Transilvania Sud, o excursie intitulată „Pe urmele Iancului”, în cursul căreia au fost vizitate obiective legate de cel comemorat din localitățile Zlatna, Abrud, Câmpeni și Vidra. Programul a cuprins și reuniuni cu președinții filialelor Societății „Avram Iancu” din Abrud și Câmpeni, fiind încheiat cu depunerea unei coroane de flori la monumentul lui Avram Iancu din satul care-i poartă numele.

- **28 septembrie:** După doi de pandemie, **Sucursala București** a organizat o frumoasă festivitate de aniversare a colegilor care au împlinit vârste „multiplu de 0 și 5”, de data aceasta fiind reprezentat un arc de timp de două generații (sărbătorii având între 50 și 90 de ani). Cu această ocazie, **președintele ACMRR-SRI, gl. mr. (r) Marin Ioniță**, precum și **noul președinte al Sucursalei București, gl. bg. (r) Marius Stoica**, au prezentat cele mai recente aspecte ale activităților Asociației și au oferit diplome și flori celor aniversați.
- **20 octombrie:** În cadrul manifestărilor culturale „Zilele Academice Iașene”, la Cercul Militar Iași a fost organizată o întâlnire a rezerviștilor militari cu prof.univ.dr. Constantin Clivetti, directorul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” al Academiei Române. Participanții, între care și un grup de rezerviști din **Sucursala Iași**, au auzit expunerea „*Armata Română - la datorie*”, dedicată Zilei Armatei Române. A fost de asemenea vernisată o expoziție de pictură cu tematică militară, a copiilor de militari, precum și o expoziție de uniforme ostășești din Primul Război Mondial, păstrate în fosta cazarmă din Dealul Copou, recuperate de Muzeul Militar Iași.
- **21 octombrie:** Conducerea ACMRR-SRI, reprezentată de președintele de onoare, colonel (r) Filip Teodorescu, președintele, general maior (r) Marin Ioniță și vicepreședintele, general de brigadă (r) Vasile Mălureanu au participat la Conferința dedicată aniversării a 78 de ani a Zilei Armatei Române, activitate organizată de A.C.M.R.R. „Alexandru Ioan Cuza”, la Sala de spectacole a Palatului Cercului Militar Național.
A doua zi, colegii din conducerea ACMRR-SRI, menționați, cărora li s-au alăturat colonel (r) Haralambie Voicilaș, membru al Consiliului Director și colonel (r) Adrian Nițoi, membru al Biroului Executiv al Sucursalei București au participat la manifestarea dedicată acestui eveniment, organizată de Primăria Sectorului 5, aflată la a cincea ediție.
La ambele acțiuni au participat reprezentanți și ai celorlalte asociații ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională.
- **23 octombrie:** **Membri ai Asociației care și-au desfășurat activitatea pe profilul „Securitate Economică”** au reluat **practica întâlnirilor anuale**, întreruptă de pandemie. Reuniunea din acest an s-a bucurat de o participare apreciazabilă și o atmosferă camaraderească.

- 29 octombrie: **Sucursala București** (profilul antiterorist), a organizat în coordonarea col. (r) Adrian Nițoi, aniversarea a 50 de ani de la absolvirea cursurilor de însoțitori de bord a aeronavelor Companiei TAROM, în zbor și la escale de scurtă durată, de către primele serii de luptători antitero. La activitate au participat 132 de membri și 16 invitați
- 10 noiembrie: în ambientul Sălii Mari a Centrului Militar Național s-a desfășurat – după o întrerupere de doi ani din cauza pandemiei – o nouă **întâlnire a ofițerilor în rezervă care au lucrat pe profilul „Apărarea Constituției”**. A participat un număr mare de rezerviști, atât din unitatea centrală, cât și de la structurile teritoriale. De asemenea, au fost prezenți în calitate de invitați, și colegi de pe alte profile, în schimb de experiență privind organizarea unor evenimente similare.

ÎNTRU CINSTIREA EROILOR

În cadrul Programului *Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare*, inițiat de asociațiile de rezerviști militari, asociații civice și Consiliul Județean Satu Mare, coordonat de către Instituția Prefectului Satu Mare, reprezentanți ai Sucursalei Satu Mare au participat, la 26 septembrie, la un eveniment de cinstire a lui Constantin Gologan, erou ce s-a jertfit pentru Patrie în octombrie 1944, la Botiz, în timpul celui de al Doilea Război Mondial.

Cu acest prilej, asociațiile de rezerviști militari din județ i-au înmănat primarului localității un „*Hrisov de mulțămire*” pentru că „a dovedit că slujește cu onoare memoria eroilor români căzuți în veacul trecut pe câmpul de luptă”. Elevi din comună au prezentat un program artistic cultural-patriotic.

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- În cursul lunii septembrie, conducerea **Sucursalei Caraș-Severin** a oferit revista autorităților locale (Instituția Prefectului, Consiliul Județean, Inspectoratul de Poliție, Inspectoratul Județean de Jandarmi Caraș-Severin, Inspectoratul pentru Situații de Urgență Centrul Militar Județean, Oficiul Județean pentru Telecomunicații Speciale), ai căror reprezentanți au transmis mulțumiri și aprecieri.
- În perioada 01-02.10.2022, colegul nostru **col. (r) dr. Tiberiu Tănase** a participat la Conferința Națională „Take Ionescu”, organizată de Consiliul Județean Prahova împreună cu *Centrul pentru Studii de Intelligence și Geopolitică Aplicată* și dedicată comemorării a 100 de ani de la moartea

marelui diplomat român. Cu această ocazie, colegul nostru a susținut o comunicare intitulată „*Contribuția lui Take Ionescu la realizarea unității naționale*”.

- **Col. (r) Valerică Vișan, din Sucursala București**, a fost din nou prezent în spațiul expozițional al hotelului „Crișana” din Neptun cu câteva machete ale unor sisteme de armament de ultimă generație, primite cu mare interes în contextul evoluțiilor îngrijorătoare din apropierea granițelor României. Printre expozate s-au numărat sistemul de artilerie reactivă american HIMARS, avionul F-16, transportorul blindat polonez „Rosomac” („Vârcolacul”), tancul american „Abrams”, ba chiar și crucișătorul rus „Moskva”, scufundat în vara acestui an. Organizatorii au anunțat că expoziția va putea fi vizitată și în viitorul sezon estival.

De asemenea, colegul nostru a participat la Salonul Național de Modelism Militar, organizat cu prilejul aniversării a 100 de ani de la încoronarea regelui Ferdinand, la Muzeul Militar Național, în perioada 30.10-20.11.2022.

GALAȚI: OMAGIU IEI ROMÂNEȘTI

La sfârșit de an, de Ziua Națională și în pragul sărbătorilor de iarnă, împodobim paginile revistei cu câteva frumoase ii realizate de doamna **Andriana Ioan**, membră a **Sucursalei Galați**, păstrătoare și continuatoare a tehnicilor de confecționare și cusut decorativ cu motive populare ale *iei* românești, însoțite de un interesant documentar alcătuit de **col. (r) Constantin Rusu**, membru al aceiași Sucursale.

Motto: *Ia, expresia costumului popular românesc, este prețiosul document artistic, social și istoric național.*

Indiferent dacă te consideri sau nu patriot, atunci când porți o frumoasă *ie* românească, parcă te cuprinde o mândrie aparte, un semn de apartenență la o civilizație cu tradiție. Chiar dacă nu o asortezi unei ținute populare, înfățișarea capătă o aură pozitivă și ținuta devine dintr-una simplistă, una cu totul deosebită, de sărbătoare.

Nu există date care să confirme apariția ei, însă potrivit cercetărilor realizate de istorici, însemnele culturii Cucuteni amintesc de *ia* tradițională românească. Prin urmare, concluzia istoricilor atribuie purtarea acestei cămăși pentru prima dată de către oamenii acestei culturi.

Faptul că *ia* face parte din costumele populare românești din cele mai vechi timpuri este reliefată din însăși existența basoreliefurilor de demult, care

îi înfățișează pe geto-daci îmbrăcați în cămăși cu mâneci lungi, cu o croială tip tunică, albă și lungă și pantaloni strâmți și lungi. La rândul lor, femeile se îmbrăcau cu o cămașă de pânză (*ie*), veșmânt care ulterior s-a transformat în *ia* românească tradițională din zilele noastre.

Din punct de vedere etimologic, cuvântul *ie* atribuit cămășii tradiționale a portului românesc derivă din latinescul *tunicae lineae*, care înseamnă tunică subțire purtată direct pe piele.

Astăzi, cele mai multe modele de *ii* românești sunt realizate din bumbac, însă pe vremuri femeile foloseau pânza de in sau cânepă, cu broderii complexe și bogate, având culori vii și uneori chiar aplice strălucitoare și mărgel.

Dacă pentru noi astăzi modelele sunt abstracte și fără o însemnătate anume, pe vremuri cămașa era plină de simboluri despre care se credea că au puterea de a-i feri pe purtători de necazuri, farmece și spirite rele.

Ia tradițională a inspirat multe personalități de-a lungul timpului. Astfel, Regina Maria a fost una dintre marile promotoare ale portului tradițional românesc, pe care l-a iubit și l-a purtat cu eleganță.

De asemenea, cântăreața Maria Tănase s-a numărat printre personalitățile care au purtat *ia* românească, făcând-o cunoscută în întreaga lume. La rândul său, Smaranda Brăescu, prima femeie parașutist cu brevet de România, campioană europeană și mondială la parașutism, a fost cea care a promovat în trecut *ia* românească.

După Marea Unire din 1918, *ia* a fost promovată ca un simbol unitar al României, portul popular fiind asemănător în toate zonele țării, ce supraviețuiește într-un melanj de port tradițional și inserții moderne, cu diferențe destul de mari de la o zonă la alta.

Dacă privim la pozele alb-negru de pe vremuri cu sătencele îmbrăcate frumos de sărbători cu *ii*, opinci și veste frumos lucrate, nu am fi crezut niciodată că acele haine vor fi purtate și astăzi. Să nu uităm că pe vremuri *ia* făcea parte din costumul de nuntă.

Vremurile se schimbă, și obiceiurile se schimbă, și tot ceea ce e vechi se adaptează prezentului.

Datorită contactului cu lumea modernă, *ia* românească a devenit populară și în rândul vedetelor din întreaga lume, acestea incluzând-o în garderoba lor. Și vedetele din țara noastră au ales să poarte *ia* tradițională, bucurându-ne că o vedem promovată pe scenele din România, la emisiunile de televiziune sau la orice eveniment național sau local.

Deși ar părea că suntem subiectivi, faptul că multe alte popoare au preluat designul *iei* românești ne face să credem că *ia* tradițională este un

exemplu al frumosului atemporal, al istoriei transmise prin intermediul unui articol vestimentar.

Deși există voci importante care susțin promovarea *iei* peste hotare, *ia* este un brand de țară neoficial. Aceasta nu a fost inclusă în patrimoniul UNESCO, însă de Sânzienă se sărbătorește „Ziua *iei*”, neoficial (24 iunie).

Prin motivele și simbolurile brodate, femeile reușesc să exprime apartenența la o comunitate, la o regiune, să exprime stările sufletești și evenimentele importante sau uzuale din viața omului (*nunți, botezuri, sărbători religioase, statusul marital, zona de apartenență*), precum și modificările care apar odată cu influențele venite dinspre lumea orașului.

În portul tradițional se disting mai multe tipuri de vestimentație, pe de o parte, *ia* pentru zilele de sărbătoare, cât și uzual, la muncile câmpului, iar pe de altă parte, portul după cromatică: fetițele și fetele tinere poartă, pe fond alb, broderii cusute cu galben auriu și portocaliu, femeile care au copii, alb, femeile recent căsătorite, roșu, iar albastru închis și negru sunt destinate a fi purtate de femeile văduve sau în vârstă.

Din punct de vedere al simbolurilor și al varietății de motive tradiționale, pe *ia* românească apare spirala, ca semn al eternității (*trecerea timpului*), crucea, care reprezintă credința în Dumnezeu, liniile drepte orizontale, care sugerează moartea, pe când cele verticale, viața. Liniile ondulate ne trimit cu gândul la apă, curățenie și purificare, iar copacul sau ramurile simbolizează trăinicia și viața durabilă. Altele, care apar sub diferite motive geometrice: rombul, dreptunghiul, pătratul sau liniile frânte, exprimă matricea universului în care femeia trăiește și muncește. Sunt și simboluri ancestrale, cum sunt soarele, ce reprezintă legătura omului cu divinitatea, cu roadele pământului și este dătător de viață, după cum coarnele de cerb, cele mai vechi simboluri, evocă vitalitatea, regenerarea și puterea.

oooOOOooo